

Y09.598
๕๕๖ ส
ร. 3

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

๑๐๑

นายชิน อยู่ดี

16 ต.ค. 2535

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์

ในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

1701001 B 173464

คำนำ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เป็นสถาบันที่ดำเนินการติดต่อสืบเนื่องมาจากพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้จัดตั้งขึ้น ณ ศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ และยังเรียกในสมัยนั้นว่า “มิวเซียม” ภายหลังโปรดให้ย้ายมาตั้งในพระที่นั่ง ๓ องค์คั่นหน้า ในพระราชวังบวรสถานมงคล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ครั้นในรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้ตั้งราชบัณฑิตยสภา ขึ้นเมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙ และโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภา แล้วพระราชทานพระราชมนเทียรสถานตลอดทั้งบริเวณพระราชวังบวรสถานมงคลตอนเหนือ ให้เป็นที่จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานและหอพระสมุดสำหรับพระนคร ขึ้นในสังกัดราชบัณฑิตยสภา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ ราชบัณฑิตยสภา ในสมัยนั้น ได้ปฏิสังขรณ์และปรับปรุงพระที่นั่งและหมู่พระวิมานที่มีอยู่เดิม แก้ไขใช้เป็นหอพระสมุดวชิรญาณและพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำพิธีเปิดเนื่องในงานเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๙ นอกจากพระที่นั่งและหมู่พระวิมานที่ปฏิสังขรณ์แก้ไขไว้ บรรดาอาคารที่สร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เช่น โรงเก็บศิลปโบราณวัตถุ และโรงงานก๊อที่ ที่เก็บตุลารตน้ำและเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เหลือบริการ ซึ่งเรียกกันว่า คลังพิศุจน์ ก๊อที่ ล้วนเป็นอาคารเรือนไม้ มีสร้างเป็นอาคารถาวรก็แต่โรงราชรถ ครั้นล่วงมาประมาณ ๓๐ ปี เมื่อได้ศิลปโบราณวัตถุเพิ่มเติมมามากขึ้นก็ตั้งแสดงไว้อย่างแออัดจนไม่สู้น่าดู และมีักได้รับคำต่อว่าต่อขานจากท่านผู้รู้ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเนื่องๆ ทั้งบรรดาพระที่นั่งกับหมู่พระวิมานและอาคารที่สร้างเพิ่มเติมไว้นั้น ก็ทรุดโทรมถึงเวลาที่จะต้องปฏิสังขรณ์หรือรื้อสร้างใหม่ เช่น พระที่นั่งศิวิไลยพิมาน ซึ่งจัดเป็นหอพระสมุดวชิรญาณนั้น สมัยหนึ่งนายช่างคำนวณว่า ถ้าไม่ปฏิสังขรณ์อาจทรุดพังยุบลงมา แต่

สมัยนั้นไม่มีงบประมาณจะปฏิสังขรณ์ จึงใช้วิธีเอาไม้แก่นมาค้ำยัน จนดูระเกะระกะไป
หมด เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้เข้าศึกษาค้นคว้าต้องเดินก้ม ๆ เงย ๆ ลอดไม้ค้ำยัน
และเป็นเช่นนั้นอยู่หลายปี ว่าจะได้รับงบประมาณปฏิสังขรณ์ ต่อมาเมื่อได้จัดตั้ง
โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ก็ใช้หมู่พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์กับ
บริเวณวัดบวรสถานสุทธารวาส ซึ่งเป็นบริเวณส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑสถาน ฯ นั้นเอง
เป็นที่ตั้งของโรงเรียน แล้วสร้างโรงละครอนาคิตปากร ซึ่งเป็นโรงไม้ชั้นไว้ระหว่ง
พระที่นั่งศิวโมกชพิมานและหอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์บัดนี้ บริเวณพิพิธภัณฑ-
สถานแห่งชาติ พระนคร จึงเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการหลายหน่วย เช่น หอพระสมุด
วชิรญาณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหอสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
และโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ซึ่งต่อมาเป็นโรงเรียนนาฏศิลป์ กองการสังคีต แล้ว
แบ่งแยกบางส่วนไปสังกัดกองศิลปศึกษา เมื่อจะปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระนคร ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการจัดพิพิธภัณฑสถานในปัจจุบัน จึงเป็นงานใหญ่
เพราะจำต้องปรับปรุงหน่วยราชการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นไปพร้อมกันด้วย แต่การ
ปรับปรุงทางด้านวัตถุนั้นไม่สู้จะเป็นภาระหนักเท่าการปรับปรุงทางด้านจิตใจ เพราะ
สมัยก่อน คนส่วนมากยังไม่ค่อยจะเห็นความสำคัญของพิพิธภัณฑสถาน เมื่อคนส่วนมาก
ยังไม่สู้จะเห็นความสำคัญ การที่จะได้มติดินับสนุนก็ดี การที่จะเสนอของงบประมาณการ
ก่อสร้างและปรับปรุงจากรัฐบาลก็ดี เป็นงานที่ยากเย็นลำเค็ญใจและเปลืองกำลังความคิด
เป็นที่สุด แต่ก็มีโชคที่อยู่บังที่คณะรัฐมนตรีในครั้งนั้นได้โปรดมอบตึก ๓ หลังพร้อมทั้ง
บริเวณของกระทรวงคมนาคมเดิม (ตรงที่เป็นบริเวณโรงละครอนาคิตบัดนี้) ให้เป็น
ของกรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ ซึ่งในระยะแรกได้ให้ยืมใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนเตรียม
มหาวิทยาลัยศิลปากร แล้วต่อมาเปลี่ยนเป็นโรงเรียนช่างศิลป์ ครั้นเริ่มสร้างโรงละครอน
แห่งชาติขึ้นในบริเวณนั้น จึงได้ก่อสร้างอาคารโรงเรียนช่างศิลป์ขึ้นใหม่อยู่ภายในบริเวณ
เดียวกันกับโรงเรียนนาฏศิลป์ เช่นที่เป็นอยู่ในบัดนี้ แล้วต่อมา ฯ พณ ฯ ม.ล. ปิ่น
มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้โปรดแนะให้ทำกระจกฉายคติพจน์
แสดงประโยชน์ของหอสมุดและพิพิธภัณฑสถานไปฉายตามโรงภาพยนตร์ ซึ่งดูเหมือน

ต่อแต่นั้นมา ก็ค่อยได้รับการสนับสนุนทั้งด้านประชาคติและงบประมาณขึ้นบ้าง จึงช่วยให้การปรับปรุงและจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานและอาคารหอสมุดแห่งชาติ ตลอดจนโรงละครแห่งชาติ ค่อยสะดวกขึ้น แต่การก่อสร้างโรงละครแห่งชาตินั้น สำนักนายกรัฐมนตรีได้เข้าช่วยโอบอุ้มและรับภาระไปดำเนินการ ดังปรากฏในรายงานการก่อสร้างโรงละครแห่งชาติของประธานกรรมการก่อสร้าง ซึ่งกล่าวรายงานเสนอ ฯพณ ฯ นายกรัฐมนตรีในพิธีเปิดนั้นแล้ว งานที่กรมศิลปากร ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำต้องดำเนินการ จึงคงมีอยู่แต่สร้างและปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ และโรงเรียนนาฏศิลป์กับโรงเรียนช่างศิลป์ และย้ายกองการสังกัดออกไปนอกบริเวณพิพิธภัณฑสถาน ฯ ซึ่งต่อมาการก่อสร้างโรงละครแห่งชาติได้เสร็จลง และ ฯพณ ฯ นายกรัฐมนตรีได้ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๐๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการแสดงนาฏศิลป์ในรอบปฐมทัศน์ในค่ำวันนั้นด้วย และกรมศิลปากรก็ได้ย้ายกองการสังกัดออกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ไปอยู่ ณ อาคารด้านซ้ายของโรงละครแห่งชาติ ส่วนอาคารหอสมุดแห่งชาติที่ท่าวาสุกรี ถนนสามเสน ก็ได้ก่อสร้างเสร็จ แล้วจัดการขนย้ายหนังสือจากหอสมุด ฯ หน้าวัดมหาธาตุ ไปยังอาคารหอสมุด ฯ ท่าวาสุกรี และย้ายศิลาจารึกกับตู้ลายรดน้ำบางส่วนจากพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน ไปไว้ในหอสมุด ฯ หน้าวัดมหาธาตุบ้าง กับย้ายหนังสือตัวเขียนและตู้ลายรดน้ำบางส่วนไปไว้ในหอสมุด ฯ ท่าวาสุกรีบ้าง เมื่อบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่จัดแบ่งประเภทและจัดหมวดหนังสือเข้าที่เสร็จเรียบร้อย จึงได้กราบเรียนเชิญ ฯพณ ฯ นายกรัฐมนตรี โปรดมาทำพิธีเปิดอาคารหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี เนื่องในวันพระราชพิธีจักรัตนมงคล เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๐๙ แล้วหอสมุดแห่งชาติก็ได้เปิดให้บริการแก่ประชาชนต่อมาจนบัดนี้

ส่วนการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร นั้น กรมศิลปากรก็ได้ดำเนินการมาโดยลำดับ นับแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา แต่ทำได้เฉพาะเป็นการเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น สร้างประตูใหญ่ด้านหน้าพิพิธภัณฑสถาน ฯ ขึ้นใหม่ โดยย้ายจากที่ตั้งอยู่เดิมตรงประตูพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน มาอยู่ในที่ปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ แล้วซ่อมแซมรั้วด้านหน้ากับถนนภายในตอนหน้า และย้ายศาลาตงตรงจากกลางสนามในบริเวณสังกัด-

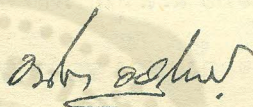
ศาลามาไว้ตรงริมประตูพิพิธภัณฑสถาน ฯ และปรับปรุงใช้เป็นที่พักอาศัยหนังสือและของที่ระลึก ส่วนการก่อสร้างตามโครงการที่กำหนดไว้ มาเริ่มได้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ เช่น ย้ายพระตำหนักแดง จากทิศตะวันตกเฉียงเหนือด้านหลังหมู่พระวิมาน มาตั้งทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เช่นในปัจจุบัน และสร้างอาคารสองชั้นชั้นสองแถว โอบหมู่พระวิมานเดิมทางด้านใต้และด้านเหนือ พร้อมกับปรับปรุงบริเวณทั่วไป ครั้นปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เมื่อได้พิจารณาเห็นว่าการก่อสร้างอาคารใหม่ใกล้จะเสร็จเรียบร้อยและคงจะสามารถนำศิลปวัตถุและโบราณวัตถุเข้าจัดตั้งแสดงได้ในไม่ช้า จึงได้ติดต่อท่านผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี เชิญประชุมปรึกษาและขอร้องให้แต่ละท่านช่วยเขียนเรื่องเกี่ยวกับศิลปสมัยต่าง ๆ ตามลำดับสมัย เพื่อพิมพ์เผยแพร่เป็นความรู้และเป็นที่ระลึกในงานเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ทั้งนี้ คือ

นายชิน อยู่ดี	เขียนเรื่อง	สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย
ศาสตราจารย์ จีอง บัวเชอลิเยร์	เขียนเรื่อง	ศิลปสมัยทวารวดีและสมัยศรีวิชัย
ศาสตราจารย์ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล	เขียนเรื่อง	ศิลปสมัยลพบุรี
นาย เอ.บี. กริสโวลด์	เขียนเรื่อง	ศิลปสมัยสุโขทัย
นายมานิต วัลลิโกดม	เขียนเรื่อง	ศิลปสมัยอยุธยา
นายตรี อมาตยกุล	เขียนเรื่อง	ศิลปสมัยอยุธยา
น.ส. เอลิซาเบธ ไลออนส์	เขียนเรื่อง	ศิลปสมัยรัตนโกสินทร์

ซึ่งแต่ละท่านที่ออกพระนามและนามข้างต้นต่างก็รับช่วยเขียนด้วยความยินดีและเขียนมาตีด้วย เสียตายแต่ท่านหนึ่งซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาเห็นเป็นผู้เหมาะสมและตกลงกันเชิญให้เขียนเรื่อง “ศิลปสมัยเชียงแสน” ก็บังเอิญท่านมีภารกิจมากในหน้าที่ของท่าน จึงขอตัวไป และยังมีได้เชิญท่านผู้ใดอื่นให้เขียนแทน และอีกท่านหนึ่ง คือ ศาสตราจารย์ บัวเชอลิเยร์ ท่านผู้นี้มีความตั้งใจจริงที่จะเขียนให้ตามที่ได้รับเชิญไว้ แต่ภายหลังที่ท่านเดินทางจากปารีสมาค้นคว้าโบราณวัตถุสถานในประเทศไทยปีละ ๔ เดือนเป็นเวลา ๓ ปีติด ๆ กัน และกลับไปเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๘ ก็ต้องประสบวิปโยคทุกข์ เพราะมารดาถึงมรณะกรรม และแล้วตัวท่านเองก็เกิดโรคอาพาธเบียดเบียน ซึ่งนายแพทย์ห้ามทำงานจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม ศกนี้ แม้กระนั้น ท่านก็ยังอุตสาหะเขียนเรื่อง “ศิลปสมัยทวารวดี” ส่งมาให้ได้ตอนหนึ่ง (ยังไม่จบ) จึงยังมีได้จัดพิมพ์ในคราวนี้

บัดนี้ การก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมและการจัดตั้งแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุ
ทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบใจสถาปนิกและผู้ควบคุมงานการก่อสร้าง
อาคารพิพิธภัณฑสถาน ฯ และท่านผู้มีส่วนช่วยเหลือและเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญทั้งใน
การออกแบบตกแต่งและจัดตั้งแสดง กล่าวคือ นายชิน อยู่ดี และนายวิทยา อินทโกศัย
ผู้จัดแสดงเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ ในพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน นางจิรา จงกล ผู้จัดตั้ง
แสดงศิลปโบราณวัตถุสมัยประวัติศาสตร์ ในอาคารที่สร้างใหม่ และในหมู่พระวิมาน
นายทิพา สังข์ฉ้วน ผู้ออกแบบตู้จัดตั้งแสดงในห้องต่าง ๆ และตกแต่งภายในพระที่นั่ง
พุทไธสวรรย์ ขอขอบพระทัย ม.จ. สุภัทรทิศ ศิริกุล ซึ่งโปรดเมตตาช่วยตรวจตราและทรง
แนะนำเจ้าหน้าที่ในการจัดตั้งแสดง ขอขอบพระคุณ ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ซึ่งกรุณา
ช่วยตกแต่งและจัดตั้งแสดงในพระตำหนักแดงพร้อมทั้งช่วยตกแต่งบริเวณ และขอแสดงความ
ขอบคุณองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม (ยูเนสโก) ที่ได้เอื้อเฟื้อจัดส่ง
ดอกเตอร์ เกรซ มอเลย์ ผู้เชี่ยวชาญการจัดพิพิธภัณฑ์ และดอกเตอร์ โอ.พี. อัครवाल
ผู้เชี่ยวชาญซ่อมศิลปโบราณวัตถุ มาช่วยจัดและช่วยซ่อมตลอดจนให้ความเห็น
แนะนำ ขอขอบคุณกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผ่านทางสำนักแถลงข่าวอเมริกัน
(ยูซีเอส) ที่ได้โปรดส่ง น.ส. เอลิซาเบธ ไลออนส์ ให้เดินทางเข้ามาช่วยในการจัดตั้งและ
ให้คำแนะนำในการจัดแสดงศิลปโบราณวัตถุ ตลอดจนช่วยเขียนเรื่อง “ศิลปสมัยรัตน-
โกสินทร์” และ ขอขอบคุณธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ได้โปรดอนุญาตให้นายเฉลิม
ยงบุญเกิด มาช่วยให้คำแนะนำและจัดตั้งแสดงธนบัตรและเหรียญกระษาปณ์ในห้องแสดง
ธนบัตรและเหรียญกระษาปณ์ ในที่สุด ขอขอบพระทัยและขอบใจท่านผู้ทรงนิพนธ์
และเขียนบทความเรื่องศิลปสมัยต่างๆตั้งกล่าวพระนามและนามมาแล้วข้างต้น ตลอดจน
บรรดาข้าราชการในกรมศิลปากรและบุคคลภายนอกทุกท่าน ผู้ซึ่งได้ให้ความร่วมมือใน
การปรับปรุงและพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ให้สำเร็จลุล่วงมาด้วยดี

อนึ่ง ขอได้โปรดทราบไว้ด้วยว่า การปรับปรุงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร
ดังกล่าวมา แม้จะเห็นว่าได้ดำเนินการลุล่วงมาเป็นอันมากแล้วก็ตาม แต่ที่จริงเป็น
เพียงงานเริ่มต้น ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาต่อไปตามหลักวิชาโดยไม่หยุดยั้ง เพราะการจัดพิพิธ-
ภัณฑ์สถาน เป็นศาสตร์หรือวิชาการอย่างหนึ่ง เรียกกันว่า Museology ที่นักปราชญ์ทาง
วิชาการนี้ทั่วโลก ได้ศึกษาค้นคว้าและนำความคิดเห็นใหม่ ๆ มาใช้ปรับปรุงแก้ไขให้
ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าแก่ส่วนรวมยิ่งขึ้น จึงหวังเป็น
อย่างยิ่งว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป งานการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ของเรา คงจะสะดวก
ขึ้นและได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากทุกฝ่ายโดยทั่วกัน.

กรมศิลปากร

๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๐

สารบัญเรื่อง

คำนำ	หน้า [ก]
ความเบื้องต้น	หน้า ๑
สมัยหินเก่า	หน้า ๔
สมัยหินกลาง... ..	หน้า ๒๐
สมัยหินใหม่	หน้า ๒๘
ยุคโลหะ	หน้า ๕๑
✓ วัฒนธรรมดองซอน	หน้า ๕๕
✓ วัฒนธรรมหินใหญ่	หน้า ๗๗
ศิลปกรรมในถ้ำ	หน้า ๘๓
ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ	หน้า ๘๔
ภาพจำหลักบนผนังถ้ำ	หน้า ๕๐
กำหนดยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย	หน้า ๕๑
เอกสารที่ใช้อ้างอิง	หน้า ๕๒

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

๑๐๖

นายชิน อมฤต

ความเบื้องต้น

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔-๕ (ค.ศ. ๑๘๙๑-๒) ดร. เออเจน ดูบัวส์ (Eugène Dubois) นายแพทย์ชาวฮอลันดา พบโครงกระดูกมนุษย์วานรที่เกาะชวาภาคกลาง ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งต่อมาเรียกกันว่า มนุษย์ชวา (Java Man) อีก ๓๕ ปีต่อมาคือ พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๒๗) นายเบอเกอร์ บอห์ลิน (Birger Bohlin) นักโบราณคดีวิทยา ชาวสวีเดน พบกรมมนุษย์วานรที่ถ้ำโจวโหว่เตียน (Chu-k'ou-tien) ใกล้กรุงปักกิ่ง ดร. เดวิดสัน แบล็ค ศาสตราจารย์วิชากายวิภาค มหาวิทยาลัยกรุงปักกิ่ง ได้พิจารณาแล้วตั้งชื่อว่า มนุษย์จีนปักกิ่ง (*Sinanthropus pekinensis*) และเรียกกันทั่วไปว่ามนุษย์ปักกิ่ง เนื่องจากพบแต่เพียงกรามอันเดียวยังไม่พบส่วนอื่น ดร. ดับบลิว. ซี. เพ (W.C. Pei) นายแพทย์เยซาค์ เดอ ชาแดง (Père Teilhard de Chardin) และ ดร. ฟรันซ์ ไวเดินไรค์ (Franz Weidenreich) จึงได้ขุดค้นต่อที่ถ้ำโจวโหว่เตียน กรุงปักกิ่ง แต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗) พบโครงกระดูกมนุษย์วานรประมาณ ๕๐ โครง

การพบมนุษย์วานรที่ประเทศจีน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทย และพบที่ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งอยู่ทางใต้ของประเทศไทย ทำให้นักมานุษยวิทยาหันมาสนใจทางประเทศไทย ทั้งนี้โดยอาศัยสมมุติฐานประการหนึ่งที่ว่า ที่ใดซึ่งยังมีลิงกอริลลา ลิงชิมแปนซี ลิงอุรังอุตัง และชะนี ที่นั่นก็น่าจะพบโครงกระดูกคนดึกดำบรรพ์ (Fossil man) ประเทศไทยปัจจุบันก็ยังมีชะนีอยู่ ชะนีเหล่านี้เป็นที่สนใจของนักวิทยาศาสตร์มาก นาย ซี.อาร์. คาเพนเทอ เป็นผู้หนึ่งที่เข้ามาศึกษาเรื่องชะนีในเมืองไทย สมมุติฐานประการที่ ๒ คือ แหล่งกำเนิดมนุษย์ชาติอยู่ที่ไซเบอร์รอน ทางตะวันออกไกลนับแต่ประเทศจีนภาคใต้ลงมายังประเทศเวียดนาม ลาว ไทย กัมพูชา มาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย ทั้งนี้เพราะปรากฏว่าในระหว่างยุคน้ำแข็ง บริเวณทวีปเอเชียอาคเนย์ ประเทศจีนตอนใต้ และประเทศอินโดนีเซีย ไม่มีน้ำแข็ง จึงเหมาะที่จะเป็นที่พักพิงของคนและสัตว์ที่หนีธารน้ำแข็ง ดร. เดวิดสัน แบล็ค ศาสตราจารย์วิชากายวิภาคแห่ง

มหาวิทยาลัยกรุงปักกิ่ง เป็นคนแรกที่เข้ามาค้นหาโครงกระดูกคนดึกดำบรรพ์ในประเทศไทย เมื่อระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๐ — ๑ (ค.ศ. ๑๙๒๗ — ๘) แต่ไม่พบจึงกลับไป ก่อนนี้ คือ ใน พ.ศ. ๒๔๖๔ (ค.ศ. ๑๙๒๑) และ พ.ศ. ๒๔๗๔ (ค.ศ. ๑๙๓๑) นายไอเวอร์ เอช. เอ็น. อีแวนส์ (Ivor H.N. Evans) นักชาติพันธุ์วิทยาชาวอังกฤษเข้ามาสำรวจที่ ภาคใต้ พบเครื่องปั้นดินเผาและขวานหินขัดของคนก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินใหม่

พ.ศ. ๒๔๗๔ (ค.ศ. ๑๙๓๑) ดร. ปีเทอ วินเซนต์ ฟัน สไตน์ คัลเลนเฟลส์ (Dr. Pieter Vincent van Stein Callenfels) ชาวฮอลันดา ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถาน เมืองชวา มีหนังสือถึงเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ขอให้นำความกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอรับเป็นผู้ฝึกหัดนักเรียนไทยในการขุดค้นของ ก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากครั้งนั้นฐานะการเงินของประเทศไทยไม่อำนวยให้ การฝึกอบรมคนไทยในด้านการขุดค้นของก่อนประวัติศาสตร์จึงต้องรอไว้ก่อน ในปีเดียวกันนี้เอง ศาสตราจารย์ชาวสวิส ชื่อ ฟริทซ์ สารสิน (Fritz Sarasin) ก็เข้ามาสำรวจเรื่องก่อน ประวัติศาสตร์ตามถ้ำที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลพบุรี และราชบุรี พบเครื่องมือหิน กะเทาะหลายชิ้น ท่านผู้นี้คงไม่ทราบเรื่อง ดร. สไตน์ คัลเลนเฟลส์ ขอรับฝึกอบรมคนไทย ท่านจึงเขียนข้อความต่อไปนี้ไว้ในตอนต้นของรายงานของท่าน ซึ่งพิมพ์ไว้ใน หนังสือจดหมายเหตุของสยามสมาคมฯ (JSS) เล่มที่ ๒๖ ภาค ๒ ค.ศ. ๑๙๓๓ (พ.ศ. ๒๔๗๖) หน้า ๑๗๑ ว่า

“ขณะที่ก่อนประวัติศาสตร์ของอาณาจักรสยามอันใหญ่โต มีเนื้อที่ ๕๐๘,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ระหว่าง ดินแดนทั้งสองแห่งนั้น ในด้านที่เกี่ยวกับก่อนประวัติศาสตร์ ได้ถูกทอดทิ้งให้เป็นแดนที่ไม่มีผู้รู้จัก คงมีแต่การสะสมรวบรวมหัวขวานหินขัดสมัยหินใหม่ ที่พบโดยบังเอิญไว้เท่านั้น แต่ยังไม่มีการค้นคว้าหาของก่อนประวัติศาสตร์พวกนี้ตามหลักวิชาอย่างจริงจัง”

ความจริง ก่อนที่ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน จะเข้ามาสำรวจนั้น ก็มีหลายท่าน ที่อยู่ในประเทศไทยสนใจเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ และเขียนเรื่องลงในหนังสือต่าง ๆ หลายเล่ม เช่น นาย เอ. เอฟ. จี. แกร์ (A.F.G. Kerr) และ พ.ต. อีริก ไฮเดินฟาเดิน (Erik Seidenfaden) เป็นต้น

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ - ๗ (ค.ศ. ๑๙๔๓ - ๔) นาย เอช.อาร์. ฟัน เฮเกอเรน (H.R. van Heekeren) นักโบราณคดีชาวฮอลันดา ซึ่งถูกกองทัพญี่ปุ่นจับเป็นเชลยศึก และใช้ให้สร้างทางรถไฟสายหนองปลาตูก - ตำบลพระเจดีย์สามองค์ ได้พบเครื่องมือหินกะเทาะที่บ้านเก่า ตำบลจระเข้เผือก อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี แล้วนำไปเผยแพร่ จึงเป็นเหตุให้ข่าวการค้นพบเครื่องมือของคนก่อนประวัติศาสตร์ครั้งนี้แพร่ไปทั่วโลก เป็นเหตุจูงใจให้นักโบราณคดีชาติต่าง ๆ เข้ามาสำรวจเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๙๙ (ค.ศ. ๑๙๕๖) นาย คาล จี. ไฮเดอร์ (Karl G. Heider) นักมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด สหรัฐอเมริกา เข้ามาสำรวจที่จังหวัดกาญจนบุรี ร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร

พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๕ (ค.ศ. ๑๙๖๐ - ๒) และ พ.ศ. ๒๕๐๙ (ค.ศ. ๑๙๖๖) คณะสำรวจไทย - เคนมาร์ก อันประกอบด้วยนักโบราณคดี นักวิทยาศาสตร์ชาวเคนมาร์ก นักโบราณคดีชาวฮอลันดา (นาย เอช. อาร์. ฟัน เฮเกอเรน) และนักโบราณคดี นักพฤกษศาสตร์ และศาสตราจารย์วิชากายวิภาคของไทย ได้ร่วมกันสำรวจและขุดค้นที่บริเวณสองฝั่งแควน้อยและแควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี และตามท้องที่ในจังหวัดราชบุรี

พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๙ (ค.ศ. ๑๙๖๓ - ๖) กรมศิลปากรได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐฯ สำรวจและขุดค้นตามท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ

พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๑๐ (ค.ศ. ๑๙๖๖ - ๗) กรมศิลปากรร่วมกับนักโบราณคดีจากบริติชมิวเซียม ประเทศอังกฤษ สำรวจที่ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในด้านกรมศิลปากร นักโบราณคดีไทยก็ได้สำรวจมาแล้วแต่ พ.ศ. ๒๔๙๙ (ค.ศ. ๑๙๕๕) กล่าวคือ ในปีนั้นด้วยความร่วมมือของกรมธรณีวิทยาและศาสตราจารย์วิชากายวิภาค มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ได้ไปสำรวจที่ถ้ำเขาขرم ตำบลพยุหะ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่อมาก็ได้สำรวจและขุดค้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และที่อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

ผลของการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ทราบเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยได้ดังนี้

สมัยหินเก่า (Palaeolithic Period)

เมื่อหลายหมื่นหลายแสนปีมาแล้ว ภาคตะวันตกของประเทศไทยมีคนก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินเก่า ท้องที่หว้ากอและลำนางรองเป็นอาหาร นำเอาหินกรวด (pebbles) หรือหินแม่น้ำ มากะเทาะเป็นเครื่องมือที่เรียกกันว่าเครื่องมือสำหรับสับตัด (Chopping - tools) ผู้พบเครื่องมือหินกะเทาะในประเทศไทยเป็นครั้งแรกคือ ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน ท่านผู้นี้เป็นนักโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมาก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ (ค.ศ. ๑๙๐๒) ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน และนายพอล สาร์สิน สํารวจพบเผ่าโกลา (Toala) ซึ่งเป็นเผ่าที่ล่าหนังที่สุดในหมู่เกาะเซลีเบส ส่วนมากอาศัยอยู่ในถ้ำ ผลการสอบสวนวิจัยของสองพี่น้องคู่นี้เชื่อแน่ว่าพวกโกลา เป็นญาติใกล้ชิดกับพวกเวดดา (Veddas) ในเกาะลังกา ในคํานก่อนประวัติศาสตร์ทวีปเอเชียอาคเนย์ พี่น้องคู่นี้ก็ได้ตั้งชื่อคนสมัยหินใหม่ที่อพยพจากเหนือผ่านลงไปยังประเทศอินโดนีเซียว่า พวกมาเลย์รุ่นเก่า (Proto - Malays)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจํารงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงท่านผู้นี้ในสารานุกรมสมเด็จ ฉบับลงวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ว่า

“มีนักปราชญ์วิชาก่อนประวัติศาสตร์คนหนึ่ง ชื่อศาสตราจารย์ สาร์สิน เป็นชาวสวิสส์ เข้าไปกรุงเทพฯ เพื่อตรวจหาเครื่องมือมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ กระทรวงมหาดไทยมอบให้เป็นหน้าที่ของราชบัณฑิตยสภาที่จะช่วยอุดหนุน ศาสตราจารย์ สาร์สิน แก่ได้ไปตรวจถ้ำต่าง ๆ ถึงเมืองเชียงราย แล้วลงมาตรวจที่ถ้ำเขาสนามแจงแขวงเมืองลพบุรี และที่เขางู เมืองราชบุรี เวลานั้นหม่อมฉันป่วยพอก่อยคลายขึ้นแต่ยังต้องนอนอยู่ แก่ขอไปหา ได้สนทนากัน ครั้นแก่กลับไปยุโรป ไปแต่งรายงานที่ตรวจ และส่งตัวอย่างเครื่องมือที่พบมาให้หม่อมฉัน หม่อมฉันได้ให้พิมพ์ไว้ในหนังสือเจอนัลของสยามสมาคม เล่มที่ ๒๖ ตอน ๒ ประจำเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๙๓๒) ว่า เครื่องมือที่ขุดพบในประเทศไทย มีทั้งอายุหินกลางและอายุหินใหม่ แต่ชั้นอายุหินเก่ายังหาไม่พบ ด้วยตรวจกันไม่ได้ถี่ถ้วน เพราะในบรรดาถ้ำอันน่าจะเป็นที่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ชาวสยามเห็นเป็นสถานในศาสนาเสียแทบทุกแห่ง

จะขุดตรวจก็ขัดข้อง หม่อมฉันได้พูดเรื่องนี้กับศาสตราจารย์ สารสินว่า ในประเทศสยาม มีที่น้ำจะขุดตรวจหาหลักฐานทางวิชาก่อนประวัติศาสตร์อยู่หลายสิบแห่ง แต่ที่ชาวสยาม ทำเป็นวัตุเสียนั้นก็ตีไปอย่างหนึ่ง ด้วยเป็นเครื่องป้องกันมิให้ใครไปเที่ยวขุดเล่น เพราะการขุดค้นขุมทรัพย์ก่อนประวัติศาสตร์ต้องพิจารณาพิจารณาพิเคราะห์มาก ต้องเป็นผู้ชำนาญ ในการนั้นจึงจะขุดได้เรียบร้อย ถ้าเป็นแต่ไปขุดทดลองวิชาก็พาให้เสียของเสียเปล่า”

ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน พร้อมด้วยหลานชายชื่อนายรอด อีเซลิน (Rod Iselin) เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ จากจังหวัดพระนคร ท่านและหลานชายเดินทางไปยังจังหวัดเชียงใหม่เป็นแห่งแรก เข้าสำรวจถ้ำหินปูนแห่งหนึ่งในตำบลจอมทอง อำเภอจอมทอง ทางเข้าถ้ำนี้อยู่ที่ยอดเขา ภายในถ้ำมีฉากหินย้อย (Stalactite) และหินงอกขึ้นมาจากพื้นถ้ำ (Stalagmite) งามน่าดูมาก ในถ้ำมีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์องค์ใหญ่องค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ พื้นถ้ำและ ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน ไม่ได้ตรวจที่ถ้ำนี้ ท่านได้พบเครื่องมือหินกะเทาะชิ้น ๑ ซึ่งเรียกว่าขวานกำปั้น (Hand-axe) ที่ดินเขาสูงที่มีถ้ำ ณ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเล็ก ๆ สายหนึ่ง ขวานกำปั้นนี้คงเป็นของที่คนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่อยู่ในถ้ำมาทำตกไว้ ต่อจากนั้นนักโบราณคดี ก่อนประวัติศาสตร์ชาวสวิสผู้นี้เดินทางไปจังหวัดเชียงราย เข้าสำรวจถ้ำที่คอยถ้ำพระ ซึ่งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่กก และอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงราย ห่างออกไปประมาณ ๔ - ๕ กิโลเมตร ถ้าไปเรือจากจังหวัดเชียงรายประมาณชั่วโมงครึ่ง ในหน้าแล้งอาจจะไปได้โดยรถยนต์ ที่ตอนล่างของคอยถ้ำพระมีถ้ำและเพิงผาอยู่หลายแห่ง ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน ได้ขุดตรวจที่เพิงผาแห่งหนึ่งลึกลงไป ๒ เมตร ไม่พบเครื่องมือเครื่องใช้ของคน คงพบแต่ดินสีเหลืองปนกับเศษแตกหักของหินปูน เสร็จแล้วก็ไปตรวจถ้ำตาพระ ซึ่งมี ๒ ถ้ำ ถ้ำหนึ่งเล็ก อีกถ้ำหนึ่งใหญ่ แต่ละถ้ำมีทางเข้าอยู่เหนือหนองน้ำเล็ก ๆ สูงขึ้นไปประมาณ ๔ เมตร ที่ทางเข้าถ้ำใหญ่มีสะพานไม้และบันไดซีเมนต์ ในถ้ำมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่องค์หนึ่ง และมีวิหารไม้สร้างครอบอยู่ ที่หน้าพระพุทธรูปมีแท่นอยู่แท่นหนึ่ง บนแท่นมีพระพุทธรูปขนาดเล็กวางอยู่เป็นจำนวนมาก พระพุทธรูปเหล่านี้มีทั้งทำด้วยหิน สัมฤทธิ์ ไม้ และดินเหนียว ในถ้ำเล็กไม่มีพระพุทธรูป มีแต่ซากปรักหักพังของวิหารเล็ก ๆ ก่อด้วยอิฐ เนื่องจากถ้ำใหญ่ยังคงเป็นปูชนียสถานอยู่ ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน จึงงดไม่ขุดตรวจ คงขอ

อนุญาตขุดตรวจในถ้ำเล็ก พระยาราชเชษดำรัง (ผล ศรุทานนท์) ผู้ว่าราชการจังหวัด
เชียงใหม่ในขณะนั้น จึงได้โทรเลขแจ้งมายังราชบัณฑิตยสภา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในฐานะนายกรัฐมนตรีทรงตอบอนุญาตให้ขุด
ตรวจได้ ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน จึงได้ขุดที่บริเวณปากถ้ำเล็ก เป็นหลุมกว้าง
๑ เมตร ยาว ๒ เมตร ในระดับลึก ๐—๒๐ ซม. มีทรายปนกับเศษอิฐ ชั้นดินชั้นถัด
ไปลึก ๒๐—๘๐ ซม. มีดินสีเทาอันเกิดจากซีเมนต์ ตอนบนของชั้นดินชั้นที่ ๒ นี้พบเศษ
เครื่องปั้นดินเผา (sherds) ทั้งแบบที่ไม่มีลวดลายและแบบมีลวดลายเชือกทาบ (cord-marked)
ในระดับที่ลึกลงไปอีกเล็กน้อยพบเครื่องมือหินที่มีลักษณะเป็นของคณสมัยหินเก่า ทำ
จากหินไรโอไลท์ (Rhyolite) และหินที่เกิดจากภูเขาไฟระเบิด (eruptive rocks) นอก
จากนั้นก็ยังมีก้อนดินแดง หินกรวดก้อนกลม ๆ ที่ใช้ทำเป็นก้อนและเศษแตกหักของ
กระดูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้ชั้นดินสีเทาชั้นลงไป ดินมีสีเหลืองปนอยู่กับเศษแตกหัก
ของหินปูน ไม่พบเครื่องมือเครื่องใช้ของคน เมื่อขุดลงลึกถึงระดับ ๑.๖๐ เมตร ก็ถึงหิน
ชั้นถัดมา ต่อจากนั้นได้ขุดอีกหลุมหนึ่งในตำแหน่งที่ตั้งฉากกับหลุมแรก ผลของการขุด
ไม่ดีกว่าหลุมแรก ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน จึงลงความเห็น ว่า คณยุคหินคงจะ
อยู่ในถ้ำใหญ่มากกว่าในถ้ำเล็ก

เมื่อเสร็จจากสำรวจทางภาคเหนือแล้ว ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน ก็ลอง
ได้ไปสำรวจที่จังหวัดราชบุรี พระยารามราชภักดี (ม.ล. สวาสดิ์ อิศรางกูร) ได้จัดให้
พักอยู่เรือนแพริมแม่น้ำแม่กลอง นักปราชญ์ชาวสวิสผู้นี้ได้เดินทางโดยรถยนต์ไปยังถ้ำ
ใหญ่แห่งหนึ่งที่เขาถ้ำ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวจังหวัดราชบุรี ห่างออกไป
ประมาณ ๑๘ กิโลเมตร ถ้ำนี้มีเพดานถ้ำสูง ในถ้ำมีพระพุทธรูปอยู่องค์หนึ่ง และมีพระ
ภิกษุองค์หนึ่งเป็นผู้ดูแลปูชนียสถานแห่งนี้ ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน ได้ใช้ก้อนค้อน
ที่มุมพื้นถ้ำ มุมหนึ่งพบหินกรวดก้อนกลม เนื้อหินเป็นหินควอทซ์ที่สีเหลือง หินกรวด
ดังกล่าวมีรอยว่าคนเคยเอามาใช้เป็นเครื่องมือ วันรุ่งขึ้นศาสตราจารย์ชาวสวิสก็ขี่ม้าไป
ยังถ้ำฤๅษี โดยมีเจ้าหน้าที่จังหวัดราชบุรีตามไปด้วยคนหนึ่ง ถ้ำนี้อยู่ทางทิศตะวันตก
เฉียงเหนือของเทือกเขาหินปูนเทือกหนึ่ง ในถ้ำมีรูปฤๅษีและพระพุทธรูปสมัยทวารวดี
นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่ง จึงไม่ได้ขุดตรวจ ต่อจากนั้นก็ได้ไปตรวจถ้ำฝาโถ
ในถ้ำมีพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน ได้ขุดตรวจเล็กน้อยก็ไม่ได้ผล

จึงได้ชุดตรวจที่เพิงผาใกล้ถ้ำผาโถ ผลของการชุดที่เพิงผาปรากฏว่าในชั้นดินตอนบนมี
เศษอิฐ ในระดับลึกประมาณ ๕๐ ซม. พบเศษเครื่องปั้นดินเผาไม่มีลาย และมีลาย
เชือกทาบ ในระดับลึกลงไปพบก้อนดินแดงและก้อนดินเหลือง เครื่องมือทำด้วยหิน
ปูนมีลักษณะเป็นของสมัยหินเก่า เศษกระดูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ๒-๓ ชั้น เปลือก
หอยทะเลมีอยู่บ้าง เปลือกหอยจำพวก Cyclophorus พบเป็นจำนวนมาก เปลือกหอย
เหล่านี้บางชั้นมีรอยแตก แต่ไม่พบหินที่เกิดจากภูเขาไฟระเบิดแม้แต่ก้อนเดียว

✓ เมื่อสำรวจที่จังหวัดราชบุรีเสร็จแล้ว ก็เดินทางขึ้นไปสำรวจที่จังหวัดลพบุรี
ศาสตราจารย์ผู้ได้เดินทางโดยทางรถยนต์ไปที่อำเภอบ้านหมี่ นายอำเภอบ้านหมี่ได้
พาไปสำรวจถ้ำที่เขาสนามแจง ถ้ำแรกเป็นปูชนียสถาน พื้นถ้ำมีกระดานปูอยู่บนเสา
ซีเมนต์ ที่มีมด ๒ มดที่มีที่วางอยู่ ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน จึงได้ชุดสำรวจ
ผลของการชุดปรากฏว่า พบเปลือกหอยบดอยู่เป็นจำนวนมากในชั้นดินจนถึงระดับลึก ๑
เมตร นอกจากนี้ก็พบ (๑) เครื่องมือหินกะเทาะที่มีลักษณะเป็นของสมัยหินเก่าหลาย
ชิ้น ทำจากหินไรโอไลท์ หินกรีนสโตนส์ (greenstones) และหินที่เกิดจากภูเขาไฟ
ระเบิด (๒) สะเก็ดหินเป็นจำนวนมาก (๓) กระดูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมพบน้อย
(๔) เศษเครื่องปั้นดินเผาพบอยู่บนผิวดิน ข้อที่น่าสังเกต หินบางก้อนมีรอยดินแดงติด
อยู่ น่าจะมีผู้นำเอาดินแดงมาใช้แล้ว ถ้ำที่ ๓ ที่ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน ไปสำรวจ
ก็คือ ถ้ำค้างคาว พื้นถ้ำมีขี้ค้างคาวกองอยู่สูงมาก นักโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์
ชาวสวิสผู้ซึ่งยังไม่ชุดตรวจ ท่านยังได้เขียนสรุปไว้ตอนหนึ่งว่า การสำรวจถ้ำตามหลัก
วิชาในประเทศไทยนี้ หากจะทำให้ได้ผล จะต้องให้นักโบราณคดีไทยเป็นผู้ทำ
ถ้าสำรวจกันอย่างละเอียดถี่ถ้วนเมื่อใดแล้ว ก็จะปรากฏว่า ประเทศไทยเป็นประเทศ
ที่มีของก่อนประวัติศาสตร์มากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง

เครื่องมือหินกะเทาะที่ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน ได้สำรวจพบเมื่อ พ.ศ.
๒๔๗๔ นี้ ผู้พบตั้งชื่อว่า "ไซเอเมีย" (SIAMIAN) และบรรยายลักษณะไว้ว่า การ
กะเทาะนั้นทำอย่างหยาบๆ และง่าย ส่วนรูปร่างของเครื่องมือหินกะเทาะ "ไซเอเมีย"
ก็อาจจะเปรียบเทียบกับได้กับเครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินเก่าของทวีปยุโรป ท่านเชื่อว่า
เครื่องมือหินกะเทาะที่พบนี้ เป็นเครื่องมือของพวกล่าสัตว์และเก็บผลหมากรากไม้ ซึ่ง
ยังไม่รู้จักเลี้ยงสัตว์ และยังไม่รู้จักการเพาะปลูก ในตอนท้ายของรายงานท่านกล่าวว่

เครื่องมือหินกะเทาะไซเอเมียน^๕ คล้ายกับเครื่องมือหินกะเทาะของวัฒนธรรมโฮบิเนียน (Hoabinhian) มาก เนื่องจากรอยกะเทาะเครื่องมือหินวัฒนธรรมไซเอเมียน ละเอียดนมาก จึงเป็นเหตุให้โต้เถียงกันอยู่ว่าจะเป็นสมัยหินเก่าหรือสมัยกลาง บางท่านว่ามีอายุรุ่นเดียวกับวัฒนธรรมบักโซเนียน (Bacsonian) พบที่ประเทศเวียดนาม อีกท่านหนึ่งว่าอยู่ในระดับวัฒนธรรมบักโซเนียนและโฮบิเนียน นายคาล จี. ไฮเคอร์ กล่าวว่า “ของสามสิ่งที่เขา (ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน) อธิบายไว้ นั้นมีรูปไม่แจ่มชัด (amorphous) รูปถ่ายส่วนมากไม่บ่งชัดว่าเครื่องมือเหล่านั้น (ผู้ทำ) ทำขึ้นด้วยความตั้งใจ อย่งไรก็ตามมีหินกรวดอยู่ ๒ หรือ ๓ ก้อน ที่กะเทาะหน้าเดียว แม้จะไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ก็อาจจะเป็นเครื่องมือสับตัดสมัยหินเก่า หรือเป็นของวัฒนธรรมโฮบิเนียน สมัยหินกลาง (ศาสตราจารย์) สารสิน แน่ใจว่าเป็นของสมัยที่กล่าวที่หลัง (สมัยหินกลาง)” เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มี ดร. วิลเลียม จี. โซลไฮม์ ก็พูดถึงเครื่องมือหิน “ไซเอเมียน” อีกว่า “เครื่องมือหินบางชิ้นที่ (ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน) เก็บได้จากเชียงใหม่ (พิจารณา) จากรูปประกอบเรื่องน่าจะเป็นเครื่องมือสับตัด แต่ชิ้นอื่นยังสงสัยอยู่ ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน ลงความเห็นว่าเป็นเครื่องมือเหล่านั้นเป็นสมัยหินเก่าโดยเปรียบเทียบกับเครื่องมือวัฒนธรรมโฮบิเนียนของอินโดจีน ซึ่งในเวลานั้นลงความเห็นกันว่าเป็นสมัยหินเก่า น่าจะเป็นไปได้ว่าศาสตราจารย์ สารสิน เก็บได้ทั้งเครื่องมือสมัยหินเก่าและสมัยหินกลาง”

ตามที่กล่าวมาแล้วนั้นพอจะสรุปได้ว่า การที่โต้เถียงกันเรื่องอายุของเครื่องมือ “ไซเอเมียน” ก็เพราะรอยกะเทาะละเอียดนมากประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมโฮบิเนียนนั้น ในขณะที่ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน เขียนรายงาน (พ.ศ. ๒๔๗๕) จัดกันว่าเป็นสมัยเก่า ปัจจุบันจัดใหม่เป็นสมัยหินกลาง วัฒนธรรมโฮบิเนียน เป็นอย่างไรนั้นจะโต้กล่าวไว้ในเรื่องสมัยหินกลาง

ของที่ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน สํารวจพบมี

๑. ขวานกำปั้น (Hand-axes) พบที่ด้าไถ้อ่าเกอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือหินชิ้นนี้กะเทาะอย่างหยาบ ทำจากหินกรวดไรโอไลท์ (Rhyolite) มีรูปคล้าย ลูกชมพู่หน้าดอกไม้ หรือคล้ายลูกแพร์ ยาว ๑๒.๗ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๑๐.๕ ซม. ส่วนหนาที่สุด ๔.๕ ซม. ถ้ำหนึ่งกะเทาะจนมีลักษณะแบน อีกถ้ำหนึ่งหนูนโคง ตามขอบมี

รอยกะเทาะเพื่อทำให้คม นายอาหมัด สะซันดानी ภัณฑารักษ์ พิพิธภัณฑ์สถาน
คัคคา (Dacca Museum) มหาวิทยาลัยคัคคา ประเทศปากีสถาน ลงความเห็นว่า
ขวานกำปั้นนี้มีลักษณะเป็นแบบโหบิเนียน

๒. ของที่พบที่ถ้ำพระ ซึ่งอยู่ที่ตอยถ้ำเขาพระบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำ ห่างจาก
ตัวจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๔ - ๕ กิโลเมตร

ก. เครื่องมือหินทำด้วยหินกรวดไดอะเบส (Diabase) ปลายข้างหนึ่งมนอีก
ข้างหนึ่งแหลม มีรอยกะเทาะที่ด้านหนึ่งจนแบน อีกด้านหนึ่งนูนโค้ง ขอบเครื่องมือคม
มีรอยหยักเล็กๆ แสดงว่าได้ใช้แล้ว ที่ขอบด้านหนึ่งมีรอยกะเทาะออกเป็นชั้นใหญ่ ทำ
ให้เหมาะแก่การจับ เครื่องมือชิ้นนี้ยาว ๑๐ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๕.๕ ซม. ส่วนหนาที่สุด
๓ ซม. เครื่องมือชิ้นนี้ นายอาหมัด สะซันดानी ก็เห็นว่าเป็นแบบโหบิเนียน
สมัยหินกลาง (ดูรูปที่ ๒ แถวบน Fig. 4)

ข. เครื่องมือหินทำด้วยหินกรวดเนื้อหินชนวนสีเขียวขนาดใหญ่ (a big pebble
of green slate) มีรอยทำให้แตกออกเป็นแผ่นแบนและบาง รูปคล้ายรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ด้านหนึ่งมีผิวเรียบ ตอนขอบด้านหนึ่งมีรอยกะเทาะออกเป็นชั้นใหญ่ เพื่อสะดวกแก่การ
จับถือ เครื่องมือชิ้นนี้ยาว ๘.๕ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๑๐.๕ ซม. หนาตั้งแต่ ๑.๕ - ๑.๘ ซม.
ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเครื่องมือชิ้นนี้คล้ายเครื่องมือหินกะเทาะ
ซึ่งนางสาวโคลาณี นักโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสผู้มีชื่อเสียง พบที่แหล่ง
ของคนสมัยหินเก่า ณ ลังกาย (Lang Kay) ตั้งที่ เวียดนามเหนือ และเรียกว่า
"ขวานสั้น" (Haches courtes) นายอาหมัด สะซันดानी ว่าเป็นแบบโหบิเนียน สมัย
หินกลาง (ดูรูปที่ ๒ Fig. 5 a)

ค. จักร (disc) ขนาดเล็กทำด้วยหินเชิร์ต (chert) สีขาว ยาว ๖.๕ ซม. กว้าง
๕ ซม. ตรงกลางหนา ๒ ซม. เครื่องมือชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของหินกรวดก้อนกลมที่แตก
ออกมา ด้านหนึ่งเป็นหน้าราบ อีกด้านหนึ่งนูนกลม ที่ขอบมีรอยหยักขนาดเล็ก
แสดงว่าเครื่องมือนี้ได้เคยใช้แล้ว นายอาหมัด สะซันดानी ว่าเป็นแบบโหบิเนียน
สมัยหินกลาง

ง. หินกรวดแบนและบาง ยาว ๑๓.๕ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๗.๕ ซม. ส่วนหนา
๑ - ๒ ซม. ที่สันของหินแบนแผ่นนี้มีเป็นจุดสีเหลืองและสีแดง แสดงว่าคนยุคหินได้ใช้
หินแบนแผ่นนี้เป็นที่บดดินเทศ (ochre) (ดูรูปที่ ๒ Fig. 7)

ง. เครื่องมือหินปลายแหลม (points) ทำจากหินปูน เครื่องมือชิ้นนี้เป็นหินรูปสามเหลี่ยม ตอนปลายที่เป็นฐานของรูปสามเหลี่ยมมีรอยกะเทาะออกเป็นสะเก็ดรูปสามเหลี่ยม ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกแก่การจับถือ เครื่องมือดังกล่าวยาว ๘ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๔.๕ ซม. ส่วนหนาที่ขอบฐาน ๒.๖ ซม. (ดูรูปที่ ๒ Fig. 8 a—b)

จ. หินกรวดก้อนกลมหลายก้อนที่ใช้แทนก้อน มีอยู่ก้อนหนึ่งเป็นหินควอทไซต์สีเหลืองมีผิวเรียบ เว้นแต่บริเวณที่ใช้ทุบหยาบขรุขระ

ฉ. เครื่องมือทำด้วยกระดูกมีปลายแหลมยาว ๓.๗ ซม. ที่ปลายด้านมนมีรอยตัดเป็นรูปครึ่งวงกลม ส่วนอื่นผุสลายเพราะความชื้นในถ้ำ

ช. ของอื่นๆ ที่พบในถ้ำนี้มีก้อนดินเทศ กระดุกกวางและกระดูกจระเข้ เปลือกหอยมีน้อย

๓. ของได้จากถ้ำกระดำ เขาสนามแจง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ก. เครื่องมือทำด้วยหินไรโอไลต์ ยาว ๑๑.๕ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๘ ซม. ส่วนหนาที่สุด ๖.๕ ซม. ทำเป็นรูปปิรามิด ๕ เหลี่ยม มีรอยกะเทาะเป็นทางยาวหลายรอย ตอนบนเป็นส่วนที่ไม่ถูกกะเทาะมีลักษณะแบน ยาวและมี ๕ เหลี่ยม นอกจากนั้นที่ฐานก็ไม่มีรอยกะเทาะ ส่วนนี้มีรูปเป็นรูปไข่

ข. เครื่องมือทำด้วยหินไรโอไลต์ รูปลักษณะคล้ายกับชิ้นที่กล่าวแล้ว ฐานเป็นรูปสามเหลี่ยมยาว ตอนหน้ามีรอยกะเทาะชิ้นเล็ก ๆ เครื่องมือชิ้นนี้ ยาว ๑๓.๓ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๗.๕ ซม. หนา ๖ ซม.

ค. เครื่องมือทำด้วยหินไรโอไลต์มีรูปลักษณะเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว ฐานเป็นรูปสามเหลี่ยมแบน ตอนบนแบน มีรอยกะเทาะชิ้นใหญ่ ๆ ล้อมอยู่ ตอนหน้ามีขอบตรงกลางทำไว้ไม่เรียบร้อย ยาว ๑๐.๕ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๘ ซม. หนา ๔.๕ ซม. ท่านผู้สำรวจพบมีความเห็นว่าเครื่องมือหินดังกล่าวทั้ง ๓ ชิ้น อาจจะใช้เป็นเครื่องชุกก็ได้ แต่น่าจะใช้เป็นอาวุธ (arms) สำหรับขว้าง แบบเดียวกับเครื่องมือหินวัฒนธรรมโอบิเนียนที่นางสาวโคลานีพบและตั้งชื่อว่า เครื่องตอกเก็บป็น (Percuteurs) หรือน่าจะเป็นขวานกำปั้นรุ่นแรก ๆ มากกว่า (ดูรูปที่ ๒ Fig. 13)

ข. เครื่องมือหนาปลายแหลมคล้ายพลั่ว (pick—liked point) ทำด้วยหินไรโอไลต์ กร่อนมากจนเห็นรอยกะเทาะไม่ชัด ยาว ๙.๗ ซม. กว้าง ๕ ซม. หนาที่

ฐาน ๓.๕ ซม. ที่ฐานมีรูปคล้ายรูป ๔ เหลี่ยมผืนผ้า ตอนปลายเป็นรูป ๓ เหลี่ยม มีสองด้านเรียบ อีกด้านหนึ่งขรุขระ ด้านที่อยู่ตอนล่างไม่มีรอยกะเทาะ เครื่องมือหิน แบบนี้ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สาร์สิน ให้ความเห็นไว้ว่า ในทวีปยุโรปก็มีอยู่ในบรรดา เครื่องมือวัฒนธรรมก่อนเชลเลียน (Pre-chelleans) และวัฒนธรรมทัมเบียน (Tumbian) เครื่องมือของวัฒนธรรมโทบิเนียนที่มีลักษณะเช่นนี้ก็มียู่เหมือนกัน (ดูรูปที่ ๒ Fig. 14)

ง. เครื่องมือปลายแหลมรูปคล้ายใบไม้ ทำจากสะเก็ดหินไรโอไลท์ ยาว ๙.๕ ซม. ส่วนกว้างที่สุด ๔.๗ ซม. ความหนาที่ฐาน ๑.๘ ซม. ความหนาที่ปลายแหลม ๐.๒ ซม. ด้านล่างของเครื่องมือไม่มีรอยกะเทาะ ตอนบนมีรอยกะเทาะหลายชั้น ขอบ ตอนใกล้ปลายแหลมมีรอยกะเทาะไม่เรียบร้อย ทำให้มีลักษณะเป็นหยัก ปลายคมมาก ท่านผู้สำรวจพบเห็นว่าเครื่องมือปลายแหลมรูปใบไม้นี้คล้ายกับเครื่องมือปลายแหลม ของวัฒนธรรมมูสเทอเรียน (Mousterian) พบในทวีปยุโรป (ดูรูปที่ ๒ Fig. 15)

จ. เครื่องมือปลายแหลมทำจากสะเก็ดหินไรโอไลท์ พบในถ้ำนี้หลายชั้น มีอยู่ ๒ ชั้น ยาว ๗.๕ ซม. และ ๖ ซม. (ดูรูปที่ ๒ Fig. 16 และ Fig. 17)

ฉ. เครื่องมือทำจากแท่งหินไรโอไลท์ยาว ๙.๘ ซม. กว้าง ๕.๕ ซม. หนา ๓.๗ ซม. ด้านบนเป็นสันคล้ายหลังคา ขอบตรงกลางคม ด้านขวามือไม่มีรอยกะเทาะ ด้านซ้ายมือมีรอยกะเทาะ ขอบทั้งสองของเครื่องมือเป็นหยักเพราะการใช้ ด้านล่างมี รอยกะเทาะทแยงอย่างหยาบ ๆ ที่ขอบ

ช. เครื่องมือแบบเดียวกันนี้ แต่มีขนาดใหญ่กว่า ยาว ๑๕.๕ ซม. กว้าง ๙ ซม. หนา ๕ - ๕.๕ ซม. ทำยังไม่เสร็จ

ซ. นอกจากนี้ยังพบเครื่องมือขนาดเล็กทำจากหินปูนสีดำ ยาว ๕.๕ ซม. ที่ฐาน กว้าง ๓.๓ ซม. และหนา ๑.๗ ซม. ปลายข้างหนึ่งแหลม ปลายข้างหนึ่งมน ที่เครื่องมือ นี้มีสีแดงทาสี ๔ แห่ง ซึ่งอาจจะเป็นดินเทศก็ได้ ปลายตอนที่แหลมมีรอยกะเทาะ

ของอื่นที่พบในถ้ำมีเปลือกหอยบก (Cyclophoridae) หอยพวกนานินา (Nanina) พบน้อย กระดุกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่พบมีกระดุกขากรรไกรหมู ๑ ชิ้น บนพื้นถ้ำมีเศษ เครื่องปั้นดินเผาสมัยปัจจุบันอยู่บ้าง

๔. ของที่พบที่เนินผาใกล้ถ้ำฤๅษี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ก. ใบมีดทำด้วยหินปูน ยาว ๙ ซม. กว้าง ๓.๗—๕.๐ ซม. ส่วนหนาที่สุด ๓ ซม. ด้านข้างหนึ่งหนูนูนเล็กน้อยมีรอยกะเทาะ อีกด้านหนึ่งมีขอบเป็นแนวยาวและคมปลายทั้งสองข้างมีรอยกะเทาะ (ดูรูปที่ ๒ Fig. 21)

ข. เครื่องมือปลายแหลมที่หนาหรือพลั่ว ทำด้วยหินปูน มีลักษณะคล้ายที่พบในถ้ำกระดำ จังหวัดลพบุรี (ดูเครื่องมือ ผ. หน้า ๑๐) ยาว ๑๐.๕ ซม. กว้าง ๖ ซม. หนา ๔.๕ ซม. ที่ฐานมีรอยกะเทาะเพื่อให้สะดวกแก่การจับถือ

ค. เครื่องขุดฝีมือหยาบ ทำจากหินโรโอไลท์ มีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องขุดพบที่ถ้ำกระดำ

จ. ของอินที่พบมีก้อนดินเทศ (Red ochre) และดินสีเหลือง กระดูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีเปลือกหอยบก (Cyclophoridae) และหอยแครง (arca) ซึ่งแสดงว่าครั้งนั้นทะเลอยู่ไม่ไกลนัก

ถ้าที่ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน สํารวจครั้งนี้มี

๑. จังหวัดเชียงใหม่ ถ้าใกล้บ้านจอมทอง

๒. จังหวัดเชียงราย ถ้าพระ

๓. จังหวัดราชบุรี

(๑) ถ้าที่เขาด้า ห่างจากที่ตั้งอำเภอเมืองไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ ๑๘ กิโลเมตร

(๒) ถ้าฤๅษี ตำบลเกาะพลับพลา อำเภอเมือง

(๓) ถ้าฟาโธ อยู่ใกล้ถ้าฤๅษี

๔. จังหวัดลพบุรี อำเภอบ้านหมี่ ถ้ำกระดำ เขาสนามแจง ถ้ำค้างคาว

* ผู้พบเครื่องมือหินกะเทาะในประเทศไทยคนที่ ๒ เป็นชาวฮอลันดา ชื่อ ดร. เอช. อาร์. ฟัน เฮเกอเรน เกิดและเจริญเติบโตในประเทศอินโดนีเซีย สามารถพูดภาษาท้องถิ่นของอินโดนีเซียได้หลายภาษา ก่อนถูกจับเป็นเชลยมาทำทางรถไฟสายหนองปลาตอก—ด่านพระเจดีย์สามองค์ ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๖—๗ เป็นนักโบราณคดีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง เคยทำงานอยู่ที่กรมโบราณคดีในอินโดนีเซีย ขุดค้นถ้ำและที่กลางแจ้ง ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีสาขาก่อนประวัติศาสตร์มาหลายแห่ง ระหว่างที่เป็นเชลยก็อยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรีก็ต้องผจญต่อความเหนื่อยยากและโรคร้ายไข้จับ คร. ฟัน เฮเกอเรน

ยังจดจำความเมตตาการุณาที่คนไทยได้แสดงแก่เชลยศึกได้เป็นอย่างดี ระหว่างที่ทำทาง
รถไฟอยู่ที่บริเวณใต้สถานีบ้านเก่าปัจจุบัน ณ ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ ๑๔๙/๖ — ๗ ซึ่ง
เป็นเนินหินกรวด (Fluvial gravels) เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ เชลยศึกผู้พบ
หินกรวดที่มีรอยคนกะเทาะ ๖ ชั้น เนินหินกรวดอยู่บนฝั่งแม่น้ำ (terrace) โบราณ ซึ่ง
อยู่สูงกว่าระดับน้ำแควน้อยประมาณ ๒๐ เมตร ขณะนี้แม่น้ำแควน้อยอยู่ห่างจากสถานี
บ้านเก่าประมาณ ๘๐๐ เมตร เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง ดร. พัน เฮเกอเรน ได้
ไปที่สหรัฐอเมริกามอบเครื่องมือหินกะเทาะที่พบไว้ให้แก่พิพิธภัณฑ์สถานพีบอดี (Pea-
body Museum) มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งมีศาสตราจารย์ ฮัลแลม แอล. โมเวียส จูเนียร์
เป็นภัณฑารักษ์วิชาโบราณคดีสมัยหินเก่าประจำอยู่ ดร. พัน เฮเกอเรนตั้งชื่อเครื่องมือหิน
กะเทาะพวกนี้ว่า “ ฟิงนอยเอียน ” (Fingnoians) ตามชื่อแม่น้ำแควน้อย ผู้เขียนได้ถาม
ดร. พัน เฮเกอเรนว่า ชาวบ้านเก่าบอกว่าแม่น้ำที่อยู่ใกล้บ้านเก่าชื่ออะไร ดร. พัน
เฮเกอเรนตอบว่าได้ยินว่าชื่อ **แฟน้อย** คำว่าแควจึงเป็นแพ แล้วกลายเป็นฟิงไป บาง
ท่านเรียกว่า วัฒนธรรมบ้านเก่า (Ban-khaoians) เพราะพบครั้งแรกที่บ้านเก่าในปี
พ.ศ. ๒๔๙๗ (ค.ศ. ๑๙๕๔) ชื่อบ้านเก่าจึงปรากฏอยู่บนแผนที่แสดงแหล่งสำคัญที่สุด
ทางโบราณคดีของทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย พิมพ์ที่ประเทศเยอรมันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗

ดร. พัน เฮเกอเรน ได้บันทึกเรื่องการพบเครื่องมือหินกะเทาะที่บ้านเก่าไว้ว่า

“ ข้าพเจ้าทราบว่าประเทศสยามเป็นแดนที่ยังไม่มีผู้รู้จัก (terra incognita) ใน
ตำนานนี้ (คือเรื่อง ก่อนประวัติศาสตร์ยุคหิน) จึงได้ตั้งใจตรวจดูเพื่อจะได้พบโบราณ-
วัตถุ (ก่อนประวัติศาสตร์ยุคหิน) บ้าง ทางรถไฟสายมรณะนี้สร้างไว้ริมฝั่งแม่น้ำ
แม่กลอง ลุ่มน้ำนี้กว้างใหญ่ ผ่านเข้าไปในเทือกเขาหินปูนซึ่ง (คน) เกือบจะผ่าน
เข้าไปไม่ได้ หากกลุ่มคนก่อนประวัติศาสตร์เดินท่องฝ่าดินแดนนี้แล้ว ก็ย่อมเป็นที่
ประจักษ์ว่าคนพวกนี้จะต้องบุกไปตามแนวแม่น้ำสายนี้ เพื่อจะได้ดื่มและอาหารจาก
แม่น้ำนี้ นอกจากนั้นก็จะใช้เป็นทางที่ผ่านไปมาได้บ้างพอสมควร เท่าที่ทราบกันนั้น
เผ่าดั้งเดิมต่าง ๆ มีถิ่นที่อยู่ในประเทศจีน ผลปรากฏว่าการสอบสวนค้นคว้าในระยะเวลา
๑๕ ปีมาแล้ว พวกเมลานีเซียและพวกอินโดนีเซียอพยพผ่านอินโดจีนและ (แหลม)
มลายูลงไปยังหมู่เกาะอินเดียน (Indian Archipelago) แล้วบางครั้งพวกเวดดา (Veddas)
พวกนิกริโตจากประเทศอินเดียนก็ผ่านลงไปตามทางสายเดียวกัน แม้กระนั้นของก่อน

ประวัติศาสตร์ในประเทศสยามก็ไม่มีผู้รู้จักกัน ฉะนั้นจึงเป็นเหตุผลเพียงพอสำหรับ
ข้าพเจ้าที่จะตรวจพิจารณาเนินทรายหลายเนินที่ขุดกันตามแนวทางรถไฟสายใหม่นี้ ใน
กรณีพิเศษเช่นนี้ การสอบสวนตามหลักวิชาย่อมทำไม่ได้ ข้าพเจ้าต้องจำกัดวงการ
สอบสวนทางโบราณคดีของข้าพเจ้าให้เป็นเพียงการสอบสวนอย่างผิวเผิน คือ ระหว่างที่
ข้าพเจ้ามีเวลาพักเพียงเล็กน้อย ก็ตรวจดูทรายที่ขุดขึ้นมาที่บ้านเก่าซึ่งอยู่ห่างจากบ้านโป่ง
ประมาณ ๔๕ ไมล์ ทางรถไฟตัดผ่าน (บริเวณที่เคยเป็น) ผังแม่น้ำโบราณ ซึ่งมีหินกรวด
อยู่มากมายกำยำกอง ข้าพเจ้ารู้สึกปีติมากเมื่อพบเครื่องมือขวานกำปั้น (Hand-axes)
สมัยหินเก่าตอนต้นอยู่ในกองหินกรวด” ในจดหมายที่ ดร. พัน เฮเกอร์น เขียนไปถึง
ศาสตราจารย์ โมเวียส ตอนหนึ่งว่า ได้พบเครื่องมือหินกรวดหลายตัน (tons) ผู้เขียน
หนังสือนี้ถาม ดร. พันเฮเกอร์น ว่าเครื่องมือหินกรวดมีหลายตันจริงหรือ ก็ได้รับคำ
ตอบว่า เขียนไว้ว่าหลายสิบชิ้น เวลาตรวจรูป คำ tens (หลายสิบ) พิมพ์เป็น tons
ไป คือ เอาตัวโอ มาแทน อี จึงเกิดความเข้าใจผิดกันขึ้น ดร. พัน เฮเกอร์นเป็นผู้เป็นผู้มี
อารมณ์ขัน แต่เวลาทำงานเคร่งขรึมเองงานเอาการ ขณะนี้ทำงานอยู่ที่พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติสาขาชาติพันธุ์วิทยา เมืองไลเดิน ประเทศเนเธอร์แลนด์ และเป็นศาสตราจารย์
อยู่ที่มหาวิทยาลัยเมืองไลเดินอีกด้วย

ศาสตราจารย์ โมเวียส ได้ตรวจพิจารณาเครื่องมือหินกะเทาะที่ ดร. พัน เฮเกอร์น
นำไปมอบไว้ให้ที่พิพิธภัณฑ์สถานพิบอดีแล้วกล่าวว่า

“ทุกชิ้นเป็นเครื่องมือที่ทำจากแกนหิน (Core-tools) ทำจากหินกรวด (หิน
แม่น้ำ) ที่มีรูแบนหรือรูปไข่เพื่อใช้เป็นเครื่องสับตัด (Choppers) เครื่องมือเหล่านี้
กะเทาะหน้าเดียว ที่ตามผิวบนบริเวณขอบใดขอบหนึ่งหรือทั้ง ๒ ขอบ ที่ผิวด้านล่าง
(ventral surface) ของเครื่องมือดังกล่าวทุกชิ้นไม่กะเทาะ ยังมีรอยมันเดิมที่เกิดขึ้น
เพราะกลิ้งไปมา และมีคราบเกาะที่เปลือกผิวของกรวด วัตถุที่คนก่อนประวัติศาสตร์
ที่อยู่ในลุ่มแม่น้ำแควน้อยใช้นั้นมีมากพอสมควร มีหินควอทไซต์ (quartzite) หิน
ทราย หินเคลย์สโตน (claystone) หินชนวนหรือหินเชล (shale) ทั้งนี้ตามที่สังเกต
ณ แล่งนั้น”

นอกจากนั้น ศาสตราจารย์ โมเวียส ยังกล่าวว่า เครื่องมือหินกะเทาะที่
ดร. พัน เฮเกอร์นพบที่บ้านเก่ารวม ๖ ชิ้นนั้น มีอยู่ ๓ ชิ้นที่ท่านลงความเห็นว่าเป็น

มือที่คนสมัยหินเก่าทำขึ้นมีลักษณะคล้ายเครื่องมือหินกะเทาะ สมัยหินเก่าพบที่ประเทศ
พม่า ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมแอนยาเรียน (Anyathians)

อีก ๑๒ ปีต่อมา คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ ระหว่างเดือน ตุลาคม — พฤศจิกายน
นายคาล จี. ไฮเตอร์ ศิษย์ศาสตราจารย์ โมเวียส กับข้าราชการกรมศิลปากร ๒ คน ก็
สำรวจพบเครื่องมือหินกะเทาะที่บริเวณสถานีบ้านเก่า และสถานีท่ากิเลน จังหวัด
กาญจนบุรี สถานที่สำรวจพบมี ๘ แห่ง คือ

๑. ถ้าพระ อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของสถานีบ้านเก่าห่างออกไปประมาณ
๓ กิโลเมตร นายไฮเตอร์ ตั้งชื่อย่อว่า Kan 1

๒. บริเวณเนินหินกรวดสองฟากทางรถไฟสายธนบุรี — น้ำตก ห่างจากสถานี
บ้านเก่าไปทางทิศตะวันออก ๑ — ๓ กิโลเมตร ตั้งชื่อย่อว่า Kan 2

๓. บริเวณที่อยู่ทางตะวันออกของ Kan 2 ตั้งชื่อย่อว่า Kan 3

๔. ถ้าทะเล อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของสถานีบ้านเก่า ห่างออกไป
ประมาณ ๗ กิโลเมตร ตั้งชื่อย่อว่า Kan 4

๕. บนทางรถไฟทางตะวันตกของสถานีบ้านเก่า ตั้งชื่อย่อว่า Kan 5

๖. บริเวณเนินหินกรวดทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของสถานีบ้านเก่า ตั้งชื่อย่อ
ว่า Kan 9

๗. บริเวณเขาหินกรวด (เขาญี่ปุ่น) ซึ่งขุดมาทำทางรถไฟ เขาหินกรวดลูกนี้
อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของสถานีท่ากิเลน ห่างออกไปประมาณ ๒ กิโลเมตร และ
ห่างจากสถานีบ้านเก่าประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ตั้งชื่อย่อว่า Kan 10

๘. บริเวณเนินหินกรวดกว้างใหญ่ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของสถานีบ้าน
เก่า ระหว่างแม่น้ำแควน้อยกับทางรถไฟที่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ ๑๕๐

เครื่องมือที่นายคาล จี. ไฮเตอร์ และข้าราชการกรมศิลปากร ๒ คน สำรวจพบ
นี้เป็นเครื่องมือหินกะเทาะ ๑๐๔ ชิ้น สะเก็ดหิน ๔ ชิ้น ของเหล่านักกรมศิลปากรได้
ส่งให้ศาสตราจารย์ ฮัลแลม เอส. โมเวียส จูเนียร์ พิสูจน์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ (ค.ศ. ๑๙๕๗)
ศาสตราจารย์ โมเวียส ลงความเห็นว่างานชิ้นนี้เป็นเครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินเก่า บาง
ชิ้นเป็นสมัยหินกลาง

นายคาล จี. ไฮเตอร์ ได้แบ่งเครื่องมือหินกะเทาะพบที่บริเวณระหว่างบ้านเก่า
และสถานีท่ากิเลน ออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ (ดูรูปที่ ๑๐)

๑. เป็นหินกรวดรูปไข่ที่กะเทาะตามแกนยาว ทำให้ขอบเป็นเส้นตรงหรือเว้าเข้า จัดเป็นพวกเครื่องสับตัด

๒. เป็นหินกรวดสี่เหลี่ยมผืนผ้า กะเทาะที่ด้านประชิด ๒ ด้าน

๓. เป็นหินกรวดรูปคล้ายรูปสามเหลี่ยม กะเทาะตอนบนของรูป ๓ เหลี่ยม ทำให้เกิดปลายแหลมชะลุ จัดเป็นพวกขวานกำปั้น (Hand-adze)

๔. เป็นหินกรวดรูปยาว (elongated pebble) กะเทาะรอบเส้นรอบวงทั้งก่อนจะมีเนื้อเค็ม (cortex) อยู่บ้างเล็กน้อยหรือไม่เหลือไว้เลย

นายกาล จี. ไฮเกอร์ ตั้งข้อสังเกตไว้ดังนี้

ก. กลุ่มที่ ๑ และที่ ๔ มักจะเป็นหินกรวดที่หนากว่ากลุ่มอื่น

ข. เครื่องมือหินกรวดพบที่บ้านเก่า กลุ่มที่ ๔ คล้ายเครื่องหินกรวดของวัฒนธรรมโหบิเนียน พบในประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นของที่คนสมัยหินกลางทำขึ้น

ค. เครื่องมือหินกะเทาะบางชิ้นบางมาก อาจจัดเป็นเครื่องมือหินแบบสุมาตรา (Sumatraliths)

ง. มีเครื่องมือหินกรวดขนาดเล็กและแบนอยู่ ๒ ชิ้น กะเทาะทั้ง ๒ ด้าน รูปร่างลักษณะคล้ายกับเครื่องมือหินกรวดพบในชั้นหินสมัยหินใหม่ใกล้มัทเว ในประเทศพม่าภาคเหนือ

ส่วนสะเก็ดหินที่พบ ๔ ชั้นนั้น พบในกองหินกรวดบนฝั่งแม่น้ำ (terrace gravels) ชั้นหนึ่งเป็นสะเก็ดหินที่ใช้ไม่ได้ อีก ๒ ชั้นน่าจะได้ใช้เป็นเครื่องมือแต่ไม่มีรอยแต่ง ชั้นที่ ๔ เป็นสะเก็ดหินที่ออกมาจากเครื่องมือหินรูปยาวในกลุ่มที่ ๔

อีก ๓ ปีต่อมาคือในเดือนพฤศจิกายน — ธันวาคม ๒๕๐๓ คณะสำรวจไทย — เดนมาร์ก สำรวจพบเครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินเก่าหลายชิ้น ที่ทุ่งผักหวาน ตำบลท่าขุ่น อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และที่บ้านท่ามะนาว ตำบลช่องสะเคา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี นายเปีย ซือเร็นเซ็น (Per Sorensen) แบ่งเครื่องมือหินกะเทาะที่พบทั้ง ๒ แห่ง ออกเป็น ๔ แบบ คือ

๑. เครื่องมือสับตัด (Choppers) เป็นหินกรวดแบนหรือรูปไข่ พบมากที่สุด

๒. เครื่องมือหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ค่อนข้างจะเป็นรูปไข่ กะเทาะที่ด้านหนึ่งให้คมใช้เป็นเครื่องขุด แบบนี้พบน้อย

๓. ขวานกำปั้นรุ่นเก่า (Proto - hand - axe) ทำจากหินกรวดรูปคล้ายถั่วลันเตาหรือผลอามันต์ กะเทาะหน้าเดียวตามแนวเส้นที่ไปบรรจบกันเป็นปลายแหลม

๔. ขวานกำปั้นหรือฝั้ง มีปลายที่ใช้สำหรับตัดที่มีลักษณะกลมมนหรือเกือบแหลม

เครื่องมือหินกะเทาะวัฒนธรรมแคว้นน้อยพบบนพื้นดินเหล่านี้มีลักษณะดังนี้

๑. กะเทาะหน้าเดียว และกะเทาะอย่างหยาบ ๆ

๒. ส่วนเทคนิคการกะเทาะนั้น ศาสตราจารย์ โมเวียสว่า คล้ายกับเครื่องมือหินกะเทาะวัฒนธรรมแอนญาเรียน พบในประเทศพม่า นายอาหมัด ฮะซันตานิ ว่าคล้ายกับเครื่องมือหินกะเทาะพบที่เกวเฟย์ (Keo phay) วัฒนธรรมบักโซเนียน ประเทศเวียดนาม และมีลักษณะแสดงว่ามีความสัมพันธ์กับเครื่องมือหินกะเทาะวัฒนธรรมแทมปาเนียน (Tampanian) พบในประเทศมาเลเซีย

เท่าที่กล่าวมาแล้วนั้นพอจะสรุปได้ว่า เราได้พบหลักฐานว่าคนสมัยหินเก่าเคยท่องเที่ยวอยู่บนผืนแผ่นดินไทยมาแล้ว หลักฐานเหล่านี้ได้แก่หินกรวดที่นำมากะเทาะอย่างหยาบ ๆ ทำเป็นเครื่องมือสำหรับขุด และสับตัด แหล่งที่สำคัญ คือจังหวัดกาญจนบุรี ผู้พบมีศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สวารซิน ดร. เอช. อาร์. พัน เฮเกอเรน นายคาลจี. ไฮเคอร์ และข้าราชการกรมศิลปากร ๒ คน และคณะสำรวจไทย - เดนมาร์ก เครื่องมือหินกะเทาะดังกล่าวเรียกชื่อกันเป็น ๒ อย่าง คือ ที่ศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สวารซิน พบเรียกว่า “ไซแอมเมียน” พบที่จังหวัดกาญจนบุรี เรียก “ฟิงนอยเอียน” ซึ่งศาสตราจารย์ ฮัลแลม แอล. โมเวียส จัดเป็นเครื่องมือหินกะเทาะที่มีอายุถึงยุคไพลสโตซีนตอนต้น ความจริงเครื่องมือแบบนี้พบในประเทศอื่นในทวีปเอเชียภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงใต้ รูปร่างลักษณะของเครื่องมือหินกะเทาะก็คล้ายกัน คล้ายกับว่าในภาคนี้ของโลกมีประเพณีการทำเครื่องมือหินกะเทาะเป็นแบบเดียวกัน บางท่านจึงเรียกว่าประเพณีการทำเครื่องสับตัดของทวีปเอเชียภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงใต้ (The Chopper-Chopping-Tool Tradition of Southern and Eastern Asia) เพราะพบเครื่องมือดังกล่าวในประเทศต่อไปนี้

๑. ประเทศจีน เรียกว่าวัฒนธรรมโจวโจวเตียน
๒. ประเทศญี่ปุ่นพบที่กอนเกนยามา (Gongenyama)
๓. ประเทศอินเดีย พบครั้งแรกที่ลุ่มแม่น้ำโซน (Soan) หรือ Sohan เรียกว่าวัฒนธรรมโซเนียน

๔. ประเทศพม่าพบที่แอนยาระ (Anyatha) ลุ่มแม่น้ำอิรวดี เรียกว่าวัฒนธรรมแอนยาเรียน วัตถุที่ใช้ทำเป็นไม้กลายเป็นหินซิลิซิไฟต์ ทัพฟ์ (Silicified tuff)

๕. ประเทศมาเลเซียพบที่สวนยางโคทาทัมบัน (Kota Tampan) ที่ลุ่มแม่น้ำพวค (Puak River) เรียกว่าวัฒนธรรมแทมปาเนียน

๖. ประเทศอินโดนีเซียพบที่เหนือแพทิจแทน (Patjitan) ในเกาะชวาภาคกลาง เรียกว่าวัฒนธรรมแพทิจาเนียน ทำด้วยหินซิลิซิไฟต์ ทัพฟ์ หินปูนและไม้กลายเป็นหิน

๗. ที่ประเทศไทย ซึ่งรู้จักกันดีในปัจจุบัน เรียกว่าวัฒนธรรมฟิงนอยเอียน ศาสตราจารย์โมเวียสลงความเห็นว่าเป็นเครื่องมือยุคไพลสโตซีนตอนต้นและมีลักษณะคล้ายเครื่องมือหินกะเทาะวัฒนธรรมแอนยาเรียนของพม่า นายวอลเทอร์ เอ. แฟเชอวิส จูเนียร์ เห็นอีกว่า คล้ายของวัฒนธรรมแอนยาเรียนตอนต้นมาก การทำเครื่องมือหินกะเทาะแบบนี้ในประเทศไทยนั้นคงจะทำได้ต่อนั้นมาจนถึงยุคไพลสโตซีนตอนปลาย เพราะปรากฏว่าสมัยหลังยุคไพลสโตซีน ก็ยังมีเครื่องมือหินกะเทาะแบบนี้ แต่กะเทาะประณีตกว่า ซึ่งจัดเป็นสมัยหินกลางในประเทศไทย

คนสมัยหินเก่าเจ้าของเครื่องมือหินกะเทาะพบที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นคนพวกใด ? เนื่องจากเราพบแต่เพียงหินกรวดที่กะเทาะทำเป็นเครื่องมือ ยังไม่พบโครงกระดูกคนสมัยหินเก่าในเมืองเรา จึงยังไม่มีพยานหลักฐานโดยตรง แม้ที่ประเทศอื่นเช่นที่ประเทศพม่า มาเลเซีย ฯลฯ ก็พบแต่เครื่องมือหินกะเทาะอย่างหยาบเท่านั้น ไม่พบปนอยู่กับโครงกระดูกคนสมัยหินเก่า ที่ประเทศอินโดนีเซียพบโครงกระดูกมนุษย์วานรที่เรียกว่ามนุษย์ชวา ไม่พบเครื่องมือหินกะเทาะปะปนอยู่กับมนุษย์ชวา คงมีแต่ประเทศจีนที่พบทั้งโครงกระดูกมนุษย์วานร (มนุษย์ปักกิ่ง) และเครื่องมือหินกะเทาะปนกันอยู่ ผู้รูปร่างท่านจึงสันนิษฐานว่า เจ้าของเครื่องมือหินกะเทาะอย่างหยาบนั้นน่าจะเป็นมนุษย์วานร คนสมัยหินเก่าในประเทศไทยอาจจะเป็นมนุษย์วานรก็ได้

คนสมัยหินเก่าถัดจากรุ่นมนุษย์วานรในทวีปเอเชียอาคเนย์นั้น เป็นพวกที่มีลักษณะคล้ายพวกพื้นเมืองดั้งเดิมในทวีปออสเตรเลีย และเรียกกันว่าพวกออสตราลอยด์ บางท่านเรียกพวกออสตราลอยด์รุ่นเก่า (Proto — Australoid) โดยได้พบโครงกระดูกของคนพวกนี้ในภาคนี้ของโลก คือ

๑. ที่เกาะชวาภาคกลาง ประเทศอินโดนีเซีย พบกะโหลกศีรษะ เรียกโฮโมโซโลเอนซิส (Homo Soloensis)

๒. ที่วัดจักเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย พบกะโหลกศีรษะ เรียกโฮโมวักจักเคนซิส (Homo Wadjakensis)

๓. ที่ไกลอ ทวีปออสเตรเลียภาคตะวันออกเฉียงใต้ พบกะโหลกศีรษะเรียกว่ากะโหลกไกลอ (Keilor skull)

๔. ที่ทวีปออสเตรเลียภาคเหนือ เรียกว่ากะโหลกทัลไก (Talgai skull)

๕. ที่รัฐวิกตอเรีย ทวีปออสเตรเลีย พบกะโหลกศีรษะเรียกกะโหลกโคหุนา (Cohuna skull)

๖. ที่ไอเทป (Aitepe) เกาะนิวกินี พบกะโหลกศีรษะส่วนที่เรียกกระดูกกะโหลกไอเทป

๗. ที่ถ้ำเนีย เกาะบอเนียวภาคเหนือ พบกะโหลกศีรษะซึ่งตรวจอายุโดยวิธีการบอน ๑๔ ได้ระหว่าง ๔๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว ถึง ๓๘,๖๐๐ ปีมาแล้ว

จากหลักฐานพวกโครงกระดูกคนพวกออสตราลอยด์เหล่านี้ และหลักฐานที่พบที่ประเทศอินเดีย ดร. คาลตัน เอส. คูณ จึงลงความเห็นว่ายุคไพลสโตซีน ซึ่งตรงกับสมัยหินเก่า คือระหว่าง ๕๐๐,๐๐๐ ปี ถึง ๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ทวีปเอเชียอาคเนย์และที่ประเทศอินเดียเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกออสตราลอยด์ แต่ตามหลักฐานพบที่ถ้ำเนีย เกาะบอเนียวภาคเหนือ พวกออสตราลอยด์น่าจะได้อพยพจากแผ่นดินใหญ่ลงไปเมื่อก่อน ๑๐,๐๐๐ ปี บางพวกก็อาจจะอยู่ในแผ่นดินใหญ่ ตามความเห็นของ ดร. คาลตัน เอส. คูณ ชนชาติที่จัดเป็นพวกออสตราลอยด์ได้แก่พวกพื้นเมืองดั้งเดิมใน ทวีปออสเตรเลีย พวกเมลานีเซียน พวกปาปวน ชนบางเผ่าในประเทศอินเดียและ พวกนิกริโต

ศาสตราจารย์ ซาวส์ เอ.พี.เชอ ได้กล่าวถึงพวกเหล่านี้ไว้ว่า

พวกออสตราลอยด์ ผิวดำ กะโหลกศีรษะยาวและแคบ (dolichocephalic) ผมหยิก (cymotrichous) ชายมีความสูงเฉลี่ย ๑๕๐ ซม. (๕ ฟุต) ถึง ๑๕๕ ซม. (๕ ฟุต ๒ นิ้ว)

พวกนิกริโต ผิวดำ เที้ยกว่าพวกออสตราลอยต์ คือ สูง ๑๔๕ ซม. (๔ ฟุต ๑๐ นิ้ว) ถึง ๑๕๐ ซม. กะโหลกศีรษะกว้าง (brachy- cephalic) ผมหยิกเป็นฝอย (ulotrichous)

พวกเมลานีชอยด์ กะโหลกศีรษะยาวและแคบ ผมหยิกเป็นฝอย

ข้อที่น่าสังเกต พวกพื้นเมืองดั้งเดิมในทวีปออสเตรเลียยังมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างคนก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้

พอจะสรุปได้ว่า คนสมัยหินเก่าในประเทศไทยน่าจะเป็นพวกมนุษย์วานรหรือพวกออสตราลอยต์ หรืออาจจะเป็นได้ว่า เดิมเป็นพวกมนุษย์วานร ต่อมาก็เป็นพวกออสตราลอยต์ คนพวกนี้ท่องเที่ยวไปเป็นกลุ่มเล็ก ๆ คล้ายพวกเงาะ (หรือพวกเขาะ) ในภาคใต้ของประเทศไทย ล่าสัตว์และเก็บผลหมากรากไม้กินเป็นอาหาร ไม่รู้จักทำไร่ทำนา ไม่รู้จักทำเครื่องปั้นดินเผา นำหินมาแกะแทะเป็นเครื่องมือ บางพวกนำเอากระดูกสัตว์หรือเขากวางมาทำเป็นเครื่องมืออีกด้วย บางครั้งเข้าไปอยู่ในถ้ำ ในทวีปยุโรปสำรวจพบกระท่อมของคนสมัยหินเก่า ผนังของกระท่อมเป็นรูปไข่ หรือรูปกลม เมื่อตายญาติจะนำศพไปฝังไว้ไม่ไกลจากที่อยู่ บางพวกมีเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับกาย พวกคนสมัยหินเก่าตอนปลายในยุโรปรู้จักทำงานศิลปะ มีรูปจำหลัก รูปปั้น และภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ

เนื่องจากในขณะนี้ยังพบเครื่องมือหินสมัยหินเก่าในประเทศไทยเฉพาะที่จังหวัดกาญจนบุรีและมีจำนวนไม่มากนัก เป็นหลักฐานที่มีจำนวนน้อยมาก การกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่ได้จัดทำ ขณะนี้จึงกำหนดอายุสมัยหินเก่าในประเทศไทยได้อย่างกว้าง ๆ กล่าวคือ ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปีขึ้นไป

สมัยหินกลาง (Mesolithic Period)

เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๐๔ คณะสำรวจไทย—เดนมาร์ก ชุดครั้งที่ถ้าพระตำบลดุสิต อำเภอดุสิต จังหวัดกาญจนบุรี คณะสำรวจดังกล่าวมี ดร. โอทิล นิลเซ็น นักโบราณคดีวิทยา แห่งมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกน ดร. เอช. อาร์. ฟัน เฮเกอเรน ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สาขาชาติพันธุ์วิทยา เมืองไลเดิน ประเทศฮอลแลนด์ และผู้เขียน

เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ดร. โอทิล นิลเซ็น และ ดร. เอช. อาร์. ฟัน เฮเกอเรน ลงไปที่มณฑลที่แพที่ปักซึ่งอยู่ริมน้ำแควน้อย ดร. ฟัน เฮเกอเรน พูดกับผู้เขียนว่า “ระวัง

ให้ตีหน้าวัน^{นี้}จะพบคนสมัยหินกลาง” คำพูดนี้เรามักพูดหยอกล้อกันอยู่บ่อย ๆ ผู้เขียน
คงควบคุมการชกคนที่ใต้เพิงผาถ้าพระ เวลาประมาณ ๑๐.๒๐ น. คนงานชกไปถึงระดับ
๑๒๕ ซม. พบกะโหลกศีรษะคน พวกเราดีใจมาก เพราะโครงกระดูกคนที่พบนี้เป็นโครง
กระดูกคนสมัยหินกลาง และเป็นโครงแรกที่พบในประเทศไทย เราเริ่มชกที่ถ้ำเมื่อ
วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๐๔ เพียง ๑๐ วัน ก็ชกพบหลักฐานที่สำคัญของก่อนประวัติศาสตร์
ในประเทศไทย

หลุมที่ชกพบนี้เป็นหลุมที่ชกขยายไปทางด้านเหนือ สิ่งที่ชกพบมีดังนี้

ลึก ๐ — ๒๕ ซม. พบเศษหินที่แตกหักและตกลงมาจากเพิงผา พบเครื่องมือ
หินกะเทาะทำด้วยหินกรวด ๑ ชิ้น เศษเครื่องปั้นดินเผาสมัยหินใหม่ ๑ ชิ้น

ลึก ๒๕ — ๕๐ ซม. พบเครื่องมือหินกะเทาะทำด้วยกรวด ๒—๓ ชิ้น และฟันสัตว์

ลึก ๕๐ — ๕๗ ซม. พบเครื่องมือหินกะเทาะทำด้วยหินกรวดหลายชิ้น ชิ้นหนึ่ง
บาง รูปคล้ายขวานหินสมัยหินใหม่ เปลือกหอยกาบพบบ้าง

ลึก ๗๕ — ๑๐๐ ซม. ดินมีสีแดง พบเครื่องมือหินกะเทาะทำด้วยหินกรวด
กระดูกสัตว์ ขาปู

ลึก ๑๒๕ — ๑๕๐ ซม. พบโครงกระดูกคนสมัยหินกลาง ๑ โครง เครื่องมือหิน
กะเทาะทำด้วยหินกรวด กระดูกสัตว์ เปลือกหอยกาบ ขาปู และถ่าน

ลึก ๑๕๐ — ๑๗๕ ซม. พบเครื่องมือหินกะเทาะทำด้วยหินกรวดและเปลือกหอยกาบ

ลึก ๑๗๕ — ๒๐๐ ซม. พบเครื่องมือหินกะเทาะทำด้วยหินกรวดกะเทาะอย่าง
หยาบ สะเก็ดหินและเปลือกหอยกาบและถ่าน

ลึก ๒๐๐ — ๒๒๕ ซม. พบเครื่องมือหินกะเทาะทำด้วยหินกรวดอย่างหยาบ
สะเก็ดหิน และเปลือกหอยกาบ

ลึก ๒๒๕ — ๒๕๐ ซม. พบเครื่องมือหินกะเทาะทำด้วยหินกรวด เปลือกหอย
กาบ และถ่าน

หลุมขยาย หลุมนี้ชกเพียงระดับ ๒๕๐ ซม. ก็หยุดชก

คนสมัยหินกลางที่พบที่เพิงผาถ้าพระ ไทรโยค นอนหงายชันเข้า อยู่บนหิน
ก้อนใหญ่แห่งหนึ่ง ในแนวเกือบขนานกับผนังเพิงผา นอนหันหน้าไปทางขวามือ ศีรษะ
หันสู่ทิศใต้ ฝ่ามือขวาอยู่ใต้คาง แขนซ้ายทอดล่างวางพาดอกอยู่ ที่บริเวณส่วนบน
ของร่างและบริเวณทรวงอก มีหินควอทซ์ที่แต่งใหญ่วางทับอยู่ การที่มีดินทับถมอยู่

หนาถึง ๑๕๐ ซม. และมีหินควอทซ์ที่ทับอยู่ที่โครงกระดูกอีก ทำให้โครงกระดูกบาง
ตอนยุ่งไป ดินตอนที่อยู่เหนือศีรษะและร่างของคนสมัยหินกลางมีดินสีแดงคลุมอยู่
แสดงว่ามีการทำพิธีบางอย่างเกี่ยวกับการฝังศพในครั้งนั้น การใช้ดินสีแดงอันหมายถึง
สีแดงและชีวิต โปรยร่างผู้ตายในสมัยหินกลางนี้ เป็นประเพณีที่ทำกันอยู่ตลอดแหลม
มลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซีย แต่ในแหลมอินโดจีนยังไม่พบการใช้ดินสีแดงในหลุมศพ
คนสมัยหินกลาง ในทวีปยุโรป ศพคนสมัยหินเก่าตอนปลายและสมัยหินกลางนั้น อยู่
ในลักษณะนอนหงายเหยียดยาว หรือนอนตะแคงข้างออกคาง และมักจะฝังไว้ใต้ที่
ส่วนดินสีแดงนั้นในทวีปยุโรปสมัยหินเก่าตอนปลายและสมัยหินกลาง นอกจากจะโปรย
ไว้เหนือโครงกระดูกครั้งนั้นแล้ว บางแห่งก็ใช้ดินสีแดงทาไว้ที่กระดูกคนตายด้วย

สิ่งที่ฝังไว้กับโครงกระดูกคนสมัยหินกลางที่เพิงผา ถ้ำพระ ไทรโยค มีกระดูกสัตว์
เลี้ยงลูกด้วยนม เปลือกหอยกาบวางซ้อนกันเป็นกอง และเครื่องมือหินกะเทาะวัฒนธรรม
ทโหปีเนียน

คนสมัยหินกลางพบที่ใต้เพิงผา ถ้ำพระ ไทรโยคนี้ รูปร่างไม่สูง ที่กะโหลก
ศีรษะหลายแห่งหนา ๑๑ — ๑๒ มิลลิเมตร กระดูกแขนขาแบบบาง

คนสมัยหินกลางที่พบนี้เป็นคนตระกูลใด เผ่าใด ? คำตอบที่แท้จริงนั้น จะต้อง
รอผลของการวิจัยโครงกระดูกคนสมัยหินกลาง ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ที่มหาวิทยาลัยโคเปน
เฮเกน ดร. เอช. อาร์. ฟัน เฮเกอเรน ผู้ร่วมขุดค้นที่เพิงผาถ้ำพระ ตั้งข้อสังเกตว่า โครง
กระดูกคนโครงนี้มีลักษณะแตกต่างไปจากพวกออสตราโล-เมลานีเซียน ซึ่งเชื่อกันว่า
เป็นเจ้าของวัฒนธรรมหินกลางของทวีปเอเชียอาคเนย์

เนื่องจากในประเทศเพื่อนบ้านของไทย ได้มีผู้ขุดค้นพบโครงกระดูกคนสมัยหิน
กลาง และสมัยหินใหม่ตอนต้นแล้ว ก็น่าจะนำมาเปรียบเทียบเพื่อเป็นหลักในการสันนิษ
ฐาน ว่ามนุษย์สมัยหินกลางในประเทศไทยน่าจะเป็นพวกใดเผ่าใด

ท่านผู้รู้ผู้หนึ่งกล่าวว่า น่าจะเป็นพวกเมลานีเซียนรุ่นเก่า (Proto-Melanesian)
และพวกออสตราเลียนรุ่นเก่า (Proto-Australian) หรือพวกเมลานีเซียน และพวก
อินโดนีเซียน

เลขที่	พบที่	เพศ	สูงชม.	เผ่า	สมัย
๑.	ถ้ำโป่ง, ประเทศลาว	หญิง (อายุ ๒๕ ปี)	๑๕๗	คอเคซอยด์ หรือมองโก ลอยด์	หินกลาง
๒.	ถ้ำหาง, ประเทศลาว	ชาย	๑๕๐	นิกริโต	หินใหม่ตอนต้น
๓.	ถ้ำหาง, ประเทศลาว	ชาย	๑๔๗	นิกริโต	หินใหม่ตอนต้น
๔.	ถ้ำหาง, ประเทศลาว	หญิง	๑๕๕	นิกริโต	หินใหม่ตอนต้น
๕.	ถ้ำหาง, ประเทศลาว	ชาย	...	คล้ายนิกริโต	หินใหม่ตอนต้น
๖.	ปอร์ตเวลเลสเวย์ ประเทศมาเลเซีย	เมลานีเซียน	หินกลาง
๗.	ถ้ำซัมเป็ง, ประเทศ มาเลเซีย	มองโกลอยด์	หินใหม่
๘.	เกาะสุมาตรา, ประเทศ อินโดนีเซีย	ปาปวน-เมลานี เซียน	หินกลาง?

อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า เป็นพวกออสตราลอยด์ — เวดคอยด์ (Australoid — Veddoid) และพวกเมลานีซอยด์ พวกเวดคอยด์นั้นได้แก่พวกที่คล้ายกับพวกเวดดา (Vedda) ซึ่งยังมีเชื้อสายอยู่ที่เกาะลังกา คนปัจจุบันที่จัดอยู่ในจำพวกเวดคอยด์นี้ ได้แก่ ชนชาติที่ยังล่าสัตว์ในเกาะเซลีเบสภาคใต้ ในเกาะเอนแกโนและเกาะเมนตาไว (Engano and Mentarvei) ใกล้ฝั่งตะวันตกของเกาะสุมาตรา

ท่านที่ ๓ กล่าวสรุปว่า คนรุ่นแรกที่สุดที่อยู่ในทวีปเอเชียอาคเนย์และประเทศอินโดนีเซียนั้นยังมีเชื้อสายหลงเหลืออยู่ ซึ่งได้แก่พวกออสตราลอยด์ พวกนิกริโต และมองโกลอยด์บางเผ่า เช่น ผีตองเหลือ่องในประเทศไทยภาคเหนือ พวกกูบู (Kubu) ในเกาะสุมาตรา และพวกพุนัน (Punans) ในเกาะบอร์เนียว ไม่มีพยานหลักฐานที่บ่งว่า

พวกมองโกลอยด์เหล่านี้อพยพเข้ามาอยู่ในดินดังกล่าวก่อนสมัยหินกลาง ปัจจุบันตามบริเวณดังกล่าวไม่มีพวกคอเคซอยด์ และไม่มีพยานหลักฐานว่าพวกคอเคซอยด์เคยอยู่มาก่อนด้วย

คนสมัยหินกลางในประเทศไทย จึงอาจจะเป็นพวกออสตราลอยด์ หรือพวกเมลานีซอยด์ หรือพวกเมลานีเซียน หรือพวกมองโกลอยด์ หรือพวกนิกริโต

เครื่องมือหินสมัยกลาง เครื่องมือของคนสมัยหินกลางเป็นเครื่องมือหินทำจากหินกรวดที่กะเทาะหน้าเดียว การกะเทาะทำได้ดีกว่าเครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินเก่า บางชิ้นก็กะเทาะ ๒ หน้า แต่พบน้อยมาก เครื่องมือเหล่านี้นอกจากประเทศไทยแล้ว ยังพบที่ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย ประเทศลาวที่หลวงพระบาง ประเทศเวียดนามที่จังหวัดโหบิ (Hoa - bin) นินบิन्ह (Ninh - binh) ฮะนัม (Ha - nam) ถันหัว (Than - hoa) กวางบิ (Quang - binh) ประเทศจีนภาคใต้ ที่แคว้นเสฉวน และกานซู นอกจากนี้บางท่านยังเข้าใจว่าแผ่ลงไปทางใต้จนถึงเกาะแก่งการู ประเทศออสเตรเลียภาคอาคเนย์ และเกาะทัสมาเนีย

เครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินกลางในทวีปเอเชียอาคเนย์นี้จัดเป็นวัฒนธรรมโหบิเนียน และวัฒนธรรมปักโซเนียน

วัฒนธรรมโหบิเนียน (Hoabinhian) ตั้งชื่อตามชื่อสถานที่โบราณคดีในจังหวัดโหบิन्ह ที่ตั้งอยู่ ประเทศเวียดนามเหนือ นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส ชื่อ นางสาวโคลานี (Mlle Colani) แบ่งเครื่องมือวัฒนธรรมโหบิเนียนออกเป็น ๓ ชั้น

๑. สมัยเก่าแก่ (Archaic period) เครื่องมือหินกะเทาะสมัยนี้มีขนาดใหญ่ ทำจากหินกรวด กะเทาะหน้าเดียวหรือสองหน้า ฝีมือน้อยกะเทาะหยาบมาก ไม่มีเครื่องมือกระดูกและเครื่องปั้นดินเผาพบปะปนอยู่กับเครื่องมือสมัยเก่าแก่ ที่เครื่องมือก็ไม่มีรอยขัดฝน (grinding) และไม่มีรอยแต่ง (secondary retouch)

๒. สมัยกลาง (Intermediate period) เครื่องมือมีขนาดเล็กลง ฝีมือน้อยกะเทาะประณีตขึ้น บางชิ้นมีรูปเหมือนกันทั้งข้างซ้ายและข้างขวา (symmetry) บางชิ้นมีการขัดฝนที่ขอบแต่มีน้อย เครื่องมือสมัยกลางโดยมากมีรอยแต่งอยู่โดยรอบ พบเครื่องปั้นดินเผาปะปนกับเครื่องมือหินกะเทาะสมัยกลางนี้บ้าง

เครื่องมือในสมัยเก่าแก่และสมัยกลาง มีขวาน เครื่องมือสับตัด (choppers) และเครื่องขุด

๓. สมัยหลัง ไม่มีเครื่องมือที่เรียกกันว่าเครื่องสับตัด (choppers) แต่มีเครื่องมือขนาดเล็ก ซึ่งแต่งรูปไว้ได้ดีมาก ได้แก่ เครื่องมือปลายแหลม (points) และเครื่องขุด เครื่องมือที่มีการขัดฝนที่ขอบและขัดฝนบางส่วนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เริ่มมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมบักโซเนียน พบเครื่องปั้นดินเผาหลายเชือกทาบบ้าง

ส่วนวัฒนธรรมบักโซเนียน (Bacsonian) นั้น บางท่านจัดว่าเป็นวัฒนธรรมโทบีเนียนตอนปลาย เครื่องมือที่สำคัญของวัฒนธรรมบักโซเนียนได้แก่ ขวานสั้น (short axes) ชื่อของวัฒนธรรมนี้ได้จากชื่อแหล่งโบราณคดี คือ บักซอนในตังเกี๋ย ม. มองস্য (M. Mansuy) นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสแบ่งเครื่องมือวัฒนธรรมบักโซเนียนเป็น ๒ ระยะ คือ

- ๑. ระยะแรก (Neolithique inférieur) เป็นเครื่องมือหินกะเทาะที่มีการฝนขัดที่ขอบ (edge-ground) อยู่บ้าง
- ๒. ระยะหลัง (Neolithique supérieur) เป็นเครื่องมือที่มีรูปร่างมาก และมีการขัดฝนโดยตลอด

บางท่านก็แบ่งเครื่องมือวัฒนธรรมบักโซเนียนเป็น ๓ ระยะ คือ

- ๑. ระยะแรก (Early phase) ๒. ระยะกลาง พบเครื่องปั้นดินเผาหลายเชือกทาบ (cord-marked) ๓. ระยะหลัง

เครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินกลางพบในประเทศไทยที่ (๑) ถ้ำจันต อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี (๒) เฟิงผา ถ้ำพระ ตำบลไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี (๓) ที่บริเวณกลางแจ้งและที่ถ้ำระหว่างสถานีบ้านเก่า กับสถานีท่ากิโลน อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (๔) ที่ถ้ำบางถ้ำใกล้สถานีวังโพ ตำบลลุ่มสุม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี (๕) ที่ถ้ำบางถ้ำ ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (๖) ที่ถ้ำวงช้าง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ (๗) ที่ถ้ำพระงาม จังหวัดสระบุรี

เครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินกลางที่พบในประเทศไทย มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก รูปด้านตัดประกอบด้วยเส้นตรงเส้นหนึ่งและเส้นโค้งเส้นหนึ่ง (plano-convex) กะเทาะประณีต ส่วนมากกะเทาะหน้าเดียว ที่กะเทาะ ๒ หน้า มีเพียง ๒-๓ ชิ้น

นอกจากใช้แกนหิน (core) ทำเป็นเครื่องมือแล้ว คนสมัยหินกลางในเมืองไทยเรายังใช้
สะเก็ดทำเป็นเครื่องมืออีกด้วย แต่มีน้อยชิ้น เครื่องมือสมัยหินกลางเหล่านี้แบ่งเป็น
(๑) เครื่องขุดที่มีรูปกลม หรือรูป ๔ เหลี่ยม (๒) เครื่องสับตัด (๓) เครื่องมือหิน
กะเทาะที่มีรูปไข่ ซึ่งเรียกกันว่าสุมาตราลิต (Sumatraliths) (๔) เครื่องมือหินกะเทาะ
ที่ปลายหนึ่งมนอีกปลายหนึ่งตัดเป็นเส้นตรง ซึ่งเรียกว่า ขวานสั้น (short axe)
(๕) ขวานหินกะเทาะที่มีรอยขีดฝนที่ขอบ ซึ่งเรียกกันว่าโปรโตไนโอลิต (Protoneoliths)
(๖) ขวานหินรุ่นเก่า (proto-hand-axe) (๗) ขวานกำปั้นกะเทาะ ๒ หน้า
(Bifacial-hand-axe) ข้อที่น่าสังเกต คือไม่พบเครื่องปั้นดินเผาปะปนอยู่กับเครื่องมือ
หินกะเทาะสมัยหินกลางดังกล่าว

เฉพาะที่เพิงผา ถ้ำพระ ตำบลไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบเครื่องมือหิน
กะเทาะรวมกันอยู่มาก ใน ๒ ระดับ คือ ระดับลึกลงไป ๑๗๕ ซม. ระดับลึกลงไป
ประมาณ ๓ เมตร

ชีวิตความเป็นอยู่ของคนสมัยหินกลาง คนพวกนี้อาศัยอยู่ในถ้ำและตามเพิงผา
ใกล้ห้วยหรือลำธารหรือแม่น้ำ และไม่ไกลจากบริเวณที่มีหินกรวด คนพวกนี้ยังคง
ล่าสัตว์และเก็บผลไม้ เช่นคนสมัยหินเก่า แต่หาปลาเก่งกว่าคนสมัยหินเก่า จากกระดูก
สัตว์ที่พบปนอยู่ในชั้นดินที่มีเครื่องมือหินกะเทาะสมัยหินกลางหรือจากกองเศษอาหาร
(kitchen midden) ของคนสมัยหินกลาง เราทราบได้ว่าคนครั้งนั้นกินหมู กวาง หมู ลิง
สัตว์จำพวกหนู (rodents) หอย ปลา ปู เต่า มีเรือขุดใช้ เมื่อตายมักจะเอาศพฝังไว้ใต้
ที่อยู่ที่ศพมักจะอยู่ในลักษณะนอนมีเข่างอขึ้นมาถึงคาง ศพโดยมากฝังลงไปทั้งร่าง
มีน้อยครั้งที่พบฝังกระดูกส่วนต่าง ๆ ปนกันเป็นกอง ที่หลุมศพผู้เป็นเจ้าของ
วัฒนธรรมบักไซเนียน พบที่ดาบัท (Da-But) ในจังหวัดถันหัว ประเทศเวียดนาม
ปรากฏว่าโครงกระดูกคนเป็นพวกเมลานีเซียน บางโครงมีขวานและจี้ห้อยคอ (pendants)
อยู่ข้าง ๆ บางโครงกระดูกนี้ออกแล้วมัดไว้ในท่าห่อตัว บางโครงเผาแล้วบางส่วน มีอยู่
หลุมหนึ่งนำเอากระดูกมารวมกันให้คล้ายกับอยู่ในท่าห่อตัว บางที่กระดูกและที่ของที่ฝัง

รวมไว้มีรอยทาศักยดินแดง คนพวกนี้รู้จักก่อไฟหุงหาอาหารในถ้ำที่อยู่ ใช้เครื่องมือหิน
กะเทาะกิ่งกล่าวมาแล้วข้างต้น

ในสมัยหินกลางนี้ ที่ทวีปเอเชียภาคเนย์ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นกว่าในสมัยหินเก่า
การคมนาคมระหว่างผืนแผ่นดินใหญ่และหมู่เกาะก็มีน้อยลง บริเวณที่เคยเป็นที่ดินที่
เชื่อมแผ่นดินใหญ่กับหมู่เกาะ (landbridge) ก็จมลงไปใต้น้ำทะเล ดินฟ้าอากาศครั้งนั้น
ก็คงคล้ายปัจจุบัน

อายุของสมัยหินกลางในประเทศไทย เนื่องจากยังไม่ได้กำหนดอายุโดย
ทางวิทยาศาสตร์ ในปัจจุบันพอที่จะทราบได้จากการกำหนดอายุโดยประมาณ และเปรียบ
เทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

วัฒนธรรมโอบิเนียน สมัยหินกลาง

ที่อินโดจีน	ระหว่าง	๕,๐๐๐ — ๓,๐๐๐ ปี	ก่อน ค.ศ.
ที่มาเลเซีย	ระหว่าง	๑๐,๐๐๐ — ๔,๐๐๐ ปี	ก่อน ค.ศ.
ที่อินโดนีเซีย	ระหว่าง	๘,๐๐๐ — ๔,๕๐๐ ปี	ก่อน ค.ศ.

วัฒนธรรมบักโซเนียน สมัยหินกลาง

ที่อินโดจีน	ประมาณ	๔,๐๐๐ ปี	ก่อน ค.ศ.
-------------	--------	----------	-----------

สมัยหินใหม่ตอนต้นที่อินโดจีน ระหว่าง ๒,๕๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ถึง ๒,๐๐๐ ปี
ก่อน ค.ศ.

เมื่อพิจารณาอายุโดยประมาณของสมัยหินกลางและสมัยหินใหม่ตอนต้น ซึ่ง
ต่อจากสมัยหินกลางในประเทศเพื่อนบ้านแล้ว อายุสมัยหินกลางในประเทศไทยน่าจะอยู่
ระหว่าง ๑๐,๐๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ถึง ๓,๐๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ต่อไปหากทราบอายุจากถ้ำที่
คณะสำรวจมหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา ร่วมกับกรมศิลปากร พบในถ้ำสมัย
หินกลาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุสมัยหินกลางที่สันนิษฐานไว้นี้อาจจะเปลี่ยนแปลง
อีกก็ได้

สมัยหินใหม่ (Neolithic Period)

ผลของการสำรวจและขุดค้นของคณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย—เดนมาร์ก ช่วยให้เราทราบว่าเมื่อประมาณ ๓,๘๗๗ ปี ถึง ๓,๕๕๗ ปีมาแล้ว ที่ประเทศไทยมีคนสมัยหินใหม่อาศัยอยู่ โดยเฉพาะที่บ้านเก่า ตำบลจรเข้มะเข้ฝือก อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้ขุดค้นพบโครงกระดูกสมัยหินใหม่กว่า ๕๐ โครง ทั้งนี้ภายในบริเวณเนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ ตารางเมตร เมื่อได้ขุดตรวจแล้วปรากฏว่าคนพวกนี้อาศัยอยู่เป็นหมู่บ้าน มีขนาดไม่เล็กกว่าบ้านเก่าในปัจจุบัน พบเศษเครื่องปั้นดินเผาสมัยหินใหม่อยู่ใกล้ริมแม่น้ำแควน้อย แต่วัดบ้านเก่าไปจนจดบริเวณไร่ นางแอ่ง ประสมทรัพย์ นอกจากที่บ้านเก่าแล้ว ในจังหวัดกาญจนบุรียังพบโครงกระดูกคนสมัยหินใหม่พร้อมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ที่กองผสมเทียมของกรมการสัตว์ ที่บริเวณโกดังขององค์การเหมืองแร่ใกล้วัดไต้ ไม่ห่างจากโรงงานกระดาษกาญจนบุรี และตลาดจังหวัดกาญจนบุรี ที่จังหวัดอื่นก็มีที่บ้านหนองแซ่เสา ตำบลหินกอง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ที่ตำบลกลางแดด อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่บ้านโคกเจริญ อำเภอไชยบาล จังหวัดลพบุรี ส่วนขวานหินขัดที่เรียกกันว่าขวานฟ้า พบอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย

คนสมัยหินใหม่มักเลือกบริเวณที่อยู่ริมแม่น้ำและน้ำท่วมไม่ถึง หรืออยู่ใกล้เชิงเขา เป็นที่อยู่อาศัย เช่นที่บ้านเก่า เป็นเนินมีบริเวณที่สูงพอสมควร อยู่ริมห้วยแมงลัก และใกล้แม่น้ำแควน้อย แม้ในปัจจุบันนี้ในหน้าน้ำ บริเวณรอบ ๆ และที่อื่นจะมีน้ำท่วมถึง แต่บริเวณที่คนสมัยหินใหม่เคยอยู่น้ำท่วมไม่ถึง ที่ตำบลกลางแดด อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ บริเวณที่พบโครงกระดูกคน เครื่องปั้นดินเผา ลูกบัต ขวานหิน กำไลหิน และส่วนในของกำไลหินที่เรียกกันว่า งบน้ำน้อย ก็อยู่ใกล้เชิงเขา

พิจารณาจากโครงกระดูกคนพวกที่ขุดค้นพบ คนสมัยหินใหม่พบในประเทศไทย รูปร่างสูงใหญ่เท่าคนไทยปัจจุบัน คนพวกนี้เป็นใคร เป็นคนไทยใช่หรือไม่? เป็นเรื่องที่น่าสนใจกว่ากันมาก นายแพทย์สุต แสงวิเชียร ศาสตราจารย์วิชากายวิภาค มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ผู้ได้ร่วมในการขุดค้นกับคณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย เดนมาร์ก แต่แรกจนเสร็จการสำรวจและขุดค้น ได้รับเชิญจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

โคเปนเฮเกน ให้ไปศึกษาโครงกระดูกจากบ้านเก่าเมื่อระหว่างปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ถึง
ต้นปี พ.ศ. ๒๕๐๗ นายแพทย์สุก แสงวิเชียร ได้ไปศึกษาโครงกระดูกเหล่านี้ที่ห้อง
ปฏิบัติการมานุษยวิทยาสถาบันกายวิภาคศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกน เมื่อวันที่
๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๘ ท่านผู้นี้ได้บรรยายเรื่องกาณจนบุรีมีความสำคัญอย่างไรกับ
ประวัติศาสตร์ของไทย ที่คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ตอนหนึ่งมีความว่า

“ในจำนวนโครงกระดูก ๓๗ โครง เป็นของเด็ก ๓ โครง ที่เหลือ ๓๔ โครง
บอกเพศได้เพียง ๑๖ โครง อีก ๓ โครงไม่อาจบอกได้ชัดเจน ลักษณะของกระดูกเชิงกราน
บ่งเพศชัดเจนกว่าลักษณะกะโหลก ๑๑ โครง ตัดสินให้เป็นชาย ๘ โครงเป็นหญิง
การแยกเพศมีความสำคัญเพื่อใช้ในการคำนวณความสูง โดยวัดความยาวของกระดูก
แขนขาแล้วเอาไปเทียบกับตารางของ Manouvier^๑ ในจำนวนนี้คำนวณความสูงในผู้ชาย
ได้ ๔ โครง หญิงได้ ๗ โครง”

“โดยอาศัยลักษณะของฟัน เอบปีไฟซิสของกระดูกยาว การเปิดของรอย
ประสานของกะโหลก^{๒,๓} และลักษณะผิวของ symphysis pubis^{๔,๕} อาจประมาณอายุ
โครงกระดูกได้ ๓๖ โครง ต่ำกว่า ๑๐ ปี ๓ โครง อีก ๖ โครงมีอายุระหว่าง ๑๑—๒๐ ปี
ระหว่าง ๒๑—๓๐ ปีมี ๑๗ โครงอีก ๘ โครงมีอายุระหว่าง ๓๐—๔๐ ปี มีเพียง ๒ โครง
ที่ประมาณอายุได้สูงกว่า ๔๐ ปี สรุปแล้วพวกนี้มีอายุสั้น อาจเนื่องจากความลำบากใน
การครองชีพในป่าหรืออาจจะเนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บอย่างใดอย่างหนึ่ง”

“ลักษณะของกะโหลก ด้านที่มองตรงลงมา (norma verticalis) ตรวจได้ ๑๐
กะโหลก ๘ กะโหลก มีลักษณะเป็นรูปไข่ (ovoid) บางกะโหลกค่อนข้างไปทางรูปไข่
สั้น (short ovoid) ชนิด spheroid และ sphenoid มีชนิดละ ๑ กะโหลก กะโหลก
ของคนไทยปัจจุบันก็ค่อนข้างไปทางแบบรูปไข่สั้น”

- 1 Stuart, T. D. Hrdlick's Practical Anthropometry, Wistar Inst. of Anat. and Biol., Philadelphia
- 2 Todd, T.W. and D.W. Lyon, Jr. 1924 Endocranial suture closure, its progress and age relationship. I. Adult males of white stock. Amer. J. Phys. Anthropol. 7, 325-384
- 3 1925 a Cranial suture closure, its progress and age relationship. II. Eetocranial closure in adult males of white stock Amer. J. Phys. Anthropol. 8, 23-45
- 4 Todd, T.W. 1920 Age changes in the pubic bone I. the male white pubis. Amer. J. Phys. Anthropol. 3, 285-344
- 5 1921 Age changes in the pubic bone II the pubis of the male Negro-white hybrid; III the pubis of the white female; IV the pubis of the female Negro-white hybrid. Amer. J. Phys. Anthropol. 4, 1-70

“กระดูกตามรอยประสาน (Sutural bones) พบกระดูกตามรอยประสานที่สำคัญเพียงกะโหลกเดียว คือ ตามแนวประสาน Lambdoid กะโหลกของคนไทยปัจจุบันก็พบกะโหลกตามรอยประสานน้อยเช่นเดียวกัน”

“กะโหลกที่บ้านเก่ามีหน้าค่อนข้างกว้าง ความยาวของหน้าลักษณะปานกลางคือ ไม่ยาวและไม่สั้น หน้ากว้างกว่ากะโหลกของคนไทย ปัจจุบัน มีคั้งจมูกกว้างและแบน ปรากฏว่าโครงกระดูกไทยปัจจุบันหลายโครงก็มีคั้งจมูกเป็นแบบเดียวกัน กะโหลกที่บ้านเก่ามีหน้ายื่น (alveolar prognathism) พอสมควร กะโหลกคนไทยปัจจุบันก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เห็นได้ชัดในกะโหลกหญิง โครงกระดูกที่บ้านเก่ามีเพดานสั้น กว้างและลึก เป็นลักษณะที่พบได้เช่นเดียวกับในกะโหลกของคนไทยปัจจุบัน การศึกษากระดูกคงพบว่าโครงกระดูกสมัยหินใหม่ที่บ้านเก่าไม่เจริญแข็งแรง แต่มีส่วนข้างล่างมากทำให้ระยะวัดระหว่างหัวทั้งสองและระหว่างมุมทั้งสองของกระดูกคางกว้างมาก ทำให้มุมคางคูกว้าง ถ้าดูลักษณะที่ยังมีชีวิตอยู่ กระดูกคางของคนไทยปัจจุบันก็มีลักษณะนี้เหมือนกัน”

“กระดูกที่บ้านเก่ามีลักษณะของฟัน พบบันทึกไว้ได้ดังต่อไปนี้ ฟันหน้าชุดล่าง ๔ ซี่ทอดอยู่เป็นแนวตรง เป็นผลให้การเรียงของฟันตามแนวโค้ง ไม่เป็นไปโดยสม่ำเสมอ คือ มีคั้งหักที่บริเวณของฟันเขี้ยว ลักษณะแบบเดียวกันนี้ได้พบในบางกะโหลกของคนไทยรุ่นปัจจุบัน ลักษณะรูปเสียม Shovel Characteristic ของฟันหน้าซึ่งบนไม่ชัดเจนเหมือนที่พบในคนเชื้อชาติมองโกลอยด์อื่น ๆ ถ้าอาศัยการแบ่งแยกตามวิธีของ Dahlberg ก็ตกอยู่ในหมู่พวก ‘a’ หรือ ‘b’ ลักษณะรูปเสียมนี้ก็ชัดเจนในคนไทยรุ่นปัจจุบันเช่นเดียวกัน กะโหลกที่บ้านเก่ามีฟันผุมากเช่นเดียวกับฟันของคนไทยรุ่นปัจจุบัน แต่รอยสึกที่เกิดจากการเคี้ยวผดกัน กะโหลกที่บ้านเก่าสึกเป็นแอ่งลึกลงไป อาจเนื่องจากการใช้ฟันเคี้ยวอาหารพวกเมล็ดพืชที่หยาบมาก ขณะนี้ยังไม่ทราบว่าเป็นเมล็ดพืชชนิดใด ลักษณะของรอยสึกทำให้บอกได้ทันทีว่า กะโหลกรุ่นสัมฤทธิ์ที่พบที่ลพบุรีนั้นเป็นคนละสมัยกับกะโหลกที่พบที่บ้านเก่า นอกจากนี้ยังพบฟันสึกทางด้านริมฝีปากด้วย ผู้ชำนาญทางฟันที่เคนมาร์กช่วยให้คำสันนิษฐานว่า คนพวกนี้ใช้ผลไม้เปรี้ยวมาก หรือมีฉะนั้นก็ใช้รากไม้แข็ง ๆ ชนิดใดชนิดหนึ่งถูฟัน ผลไม้แก่บ้านเก่าเท่าที่นึกได้ก็มีมะขามบ่อซึ่งมีตกกันในขณะที่ แต่จะใช้รากข่อยด้วยหรือไม่ ไม่อาจยืนยันลักษณะของฟันสึกทางด้านริมฝีปากไม่พบในฟันของคนรุ่นปัจจุบัน”

“กะโหลกที่บ้านเก่ามีการทำฟันให้ผิดไปจากปกติสองวิธี วิธีหนึ่ง คือ การถอน ฟันซี่ริมและฟันซี่ขาวจากฟันชุดบน ถอนในขณะบุคคลนั้นมียุเข้าเขตหนุ่มสาว การ ปฏิบัติแบบนี้ไม่พบในกะโหลกคนไทยรุ่นปัจจุบัน แต่พบในกะโหลกที่ขุดได้จากลพบุรี หนึ่งกะโหลกจากจำนวน ๗ กะโหลกที่ตรวจพบ การถอนฟันเข้าระยะหนุ่มสาวยังพบ กันในพวกชาวป่าออสเตรเลีย อีกวิธีหนึ่งใช้กรอฟันหน้าซึ่งกลางของฟันชุดบนทั้งสองซึ่ง การตรวจกะโหลกปัจจุบันไม่พบการปฏิบัติวิธีนี้ ขณะนี้ได้มีบางท่านกล่าวว่า การกรอ ฟันนั้นเมื่อ ๕๐ ปียังคงทำกันอยู่ในตอนใต้ของประเทศไทย แต่ยังหาของจริงมายืนยัน คำกล่าวนี้ไม่ได้ ได้มีรายงาน ๒ ชิ้นที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นนี้ รายงานแรกเป็นราย งานของ Dr. Mote^๑ กล่าวไว้ในบทที่ ๔ ของ Man Shu ได้กล่าวเกี่ยวกับชาวไทยไว้ว่า ‘พวกฟันดำใช้รักษาฟัน พวกฟันทองใช้แผ่นทองบาง ๆ หุ้มฟัน เมื่อมีกิจพวกนี้จะเอา ทองหุ้มฟันเป็นสิ่งประดับ ขณะกินจะถลอกออก...’ ที่อ้างมานี้ยังไม่เป็นหลักฐานพอเกี่ยว กับกรอฟัน แต่เป็นหลักฐานได้แต่เพียงว่า ชาวไทยทางอาณาจักรตะวันตกเฉียงใต้ ของอาณาจักรน่านเจ้าได้มีประเพณีเกี่ยวพันกับฟันหน้า” นายแพทย์สุด แสงวิเชียร กล่าว สรุปว่า “เท่าที่ศึกษาไปแล้วจะกล่าวได้เพียงว่า ดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันได้ มีชนสมัยหินใหม่อาศัยอยู่ ซึ่งมีลักษณะไม่แตกต่างมากนักจากคนไทยปัจจุบัน” บทความ ของท่านผู้ตีพิมพ์อยู่ในนิตยสารรวม ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งเป็นภาษาอังกฤษ อีกฉบับหนึ่ง เป็นคำแปลของฉบับภาษาอังกฤษ

ประเพณีการแต่งฟัน (Tooth Mutilation) นั้น ปรากฏว่าชนบางพวกปฏิบัติ กันมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน พวกโบโกโบ ในประเทศฟิลิปปินส์ ก็กรอ หรือกะเทาะฟันหน้าซึ่งบน พวกบะตักทั้งหญิงชาย (Batak) ที่เกาะสุมาตรา ประเทศ อินโดนีเซีย ในวัยก่อนแต่งงานจะกรอฟันและทำให้ฟันมีสีดำ ชนบางเผ่าในเกาะนิวกินี ก็กรอ (file) ฟัน พวกชาวพื้นเมืองเดิมในทวีปออสเตรเลียก็จะถอนฟันหน้าที่ขากรรไกร บนออกสองซี่ เมื่อมีอายุเข้าวัยหนุ่ม พวกมาลาโย-โพลินีเซียน รุ่นเก่า (Proto-Malayo-polynesian) ก็ถอนฟันเมื่อยังเข้าวัยหนุ่มสาว พวกมอญในประเทศเวียดนามก็กรอฟัน ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก ที่ประเทศญี่ปุ่นคนก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินใหม่ตอนปลายทั้งหญิง ชายอายุประมาณ ๑๗ - ๑๘ ปี จะถอนฟันซี่หน้าออก ๒ ซี่ ส่วนฟันซี่อื่นก็กะเทาะหรือ กรอ ที่เกาะฟอร์โมซา (ไต้หวัน) พวกอาทายัล (Atayal) เด็กที่อายุ ๑๓ ปี จะต้องกะเทาะ ฟันหน้าซึ่งบน ๒ ซี่ออก เมื่อถอนแล้วให้หยุดทำงานเป็นเวลา ๓ วัน

1 Mote, F.W. 1964 Problem of Thai History. Social Science Review 2,100-109

พอจะกล่าวได้ว่ามีประเพณีการแต่งฟันมาแต่สมัยโบราณที่ติดแน่นทางทิศใต้ของประเทศไทย ที่ทวีปออสเตรเลีย และที่ทางตะวันออก คือ ที่ประเทศเวียดนามกับทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือที่ประเทศญี่ปุ่น และที่เกาะฟอร์โมซา

คนสมัยใหม่พบที่จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดลพบุรี เป็นคนเผ่าใด? คำตอบกว้าง ๆ ก็คือพวกมองโกลอยด์ ตามทฤษฎีของ ดร. คาลตัน เอส. คูณ (Carleton S. Coon) ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ของมนุษย์มากกว่า ๒๐ ปี กล่าวว่าระหว่าง ๕,๐๐๐,๐๐๐ ปี ถึง ๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ทวีปเอเชียอาคเนย์เป็นถิ่นที่อยู่ของพวกออสตราลอยด์ ต่อจากนั้นมาพวกมองโกลอยด์เข้ามาแทนที่ พวกมองโกลอยด์นี้ ท่านผู้รู้บางท่านว่าวิวัฒนาการมาจากคนปักกิ่ง หรือคนเรียกว่าซิแนนโทรปัส (Sinanthropus) พวกมองโกลอยด์บางพวกอพยพลงใต้มาสู่ประเทศพม่า ประเทศลาว ประเทศญวน ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

คำถามที่สอง คือ พวกมองโกลอยด์ที่อพยพลงมาทางใต้เป็นเผ่าใด มองหาคำตอบจากการพบโครงกระดูกคนสมัยใหม่ในประเทศเพื่อนบ้าน ก็จะได้ดังนี้

ประเทศ	ที่พบ	เผ่า
๑. ลาว	ถ้ำหาง (Tam Hang)	นิกริโต และมองโกลอยด์ผสมกับนิกริโต
๒. มาเลเซีย	กูหนงเซนนือบิ เลงกอง กูหนงปอนต็อกและบุกิตชูบิง	เมลานีเซียน
๓. อินโดนีเซีย	ถ้ำซัมเป็ง (Sampoeng)	คล้ายพวกชวาปัจจุบัน

ท่านผู้รู้บางท่านว่า คนสมัยใหม่ในทวีปเอเชียอาคเนย์ได้แก่พวกมาเลย์รุ่นเก่า (Proto-Malays) ซึ่งเป็นชื่อที่นายปอล สารสิน และศาสตราจารย์ ฟริทซ์ สารสิน เป็นผู้ตั้ง ท่านผู้รู้บางท่านเรียกพวกมาเลย์รุ่นเก่าว่า พวกเนซิวอท (Nesioths) เชื้อสายของพวกมาเลย์รุ่นเก่าได้แก่จาร์ราย (Jarai) ช่าระเด (Rhade) และม้อย ในแหลมอินโดจีน พวกโกจ (Gajo) พวกคาโร - พวกบาคัก (Karo - Batak) และพวกอลาส (Alas) ในเกาะสุมาตรา พวกเทงเกอร์ส (Tenggerese) ในเกาะชวาตะวันออก พวกซาซัค (Sasaks) ที่เกาะลอมบอก ประเทศอินโดนีเซีย พวกโทรัดจา (Toradja) และพวกดัยก (Dyaks)

ในเกาะบอร์เนียวและพวกบูกา (Buka) พวกอีโลปาตา ในหมู่เกาะเซลีเบส พวกซ็องการ (Tjaongkar) ในเกาะฟลอเรส (Flores) พวกอีโลปาตา (Elopada) ในเกาะซัมบา พวกว่า พวกปะลอง พวกคลา (Kla) ในประเทศพม่า พวกจากุน (Jakun) ในแหลมมลายู พวกบอนท็อค (Bontoc) และพวกอิฟูกาโอ (Ifugaos) ในหมู่เกาะฟิลิปปินส์

คนพวกนี้กะโหลกศีรษะยาว (dolichocephalic) ผมหยิก (cymatrichous) สูงประมาณ ๑๕๕ ซม. (๕ ฟุต ๒ นิ้ว) ถึง ๑๖๕ ซม. (๕ ฟุต ๖ นิ้ว) ท่านผู้รูปร่างท่านจิดว่า พวกเนซ็อทมีส่วนเกี่ยวข้องกับพวกคอคเคซอยด์แถบเมดิเตอร์เรเนียน พวกเนซ็อทอพยพจากทางเหนือลงมาสู่ทวีปเอเชียอาคเนย์โดยผ่านแดนระหว่างพม่าและอัสสัม บางท่านก็ว่าอพยพมาจากประเทศจีนภาคตะวันตก สายหนึ่งอพยพไปประเทศฟิลิปปินส์ผ่านประเทศจีนตอนใต้ อีกสายหนึ่งผ่านประเทศไทยลงไปแหลมมลายู หมู่เกาะประเทศอินโดนีเซียและเกาะบอร์เนียว ปัจจุบันผู้รูปร่างท่านเห็นว่าพวกที่อพยพไปหมู่เกาะประเทศอินโดนีเซียนั้นผ่านทางเกาะไหหลำ หมู่เกาะประเทศฟิลิปปินส์แล้วลงไปสู่เกาะสุมาตราไม่ใช่ผ่านแหลมมลายู

พวกมาเลย์รุ่นเก่า (เนซ็อท) นี้ทำการกสิกรรมแบบไร่เลื่อนลอย (shifting cultivatson) บางพวกก็ทำนาจ้ำ (wet rice) เป็นหลักแหล่ง มีการทน้ำจากที่สูงมาที่ต่ำโดยทำเป็นชัน ๆ

ตามผลงานของนายดับบลิว เคส์ (W. Keers) กล่าวว่า เชื้อสายของพวกมาเลย์รุ่นเก่า (พวกเนซ็อท) ยังมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างคนก่อนประวัติศาสตร์วัฒนธรรมหินใหญ่ พวกนี้ยังสร้างอนุสรณ์สถานด้วยหิน บางรายก็เล่าว่า พวกเขามาจากแดนโพ้นทะเล นำเอาพืชและสัตว์ที่มีประโยชน์มาด้วย มีควาย ช้างเจ้า และไม้ไผ่ พาหนะที่เขาใช้ในการอพยพคือเรือที่เรียกว่า โพรส (proas) รูปบ้านและรูปยุงเก็บข้าวรวมทรงโลงของคนพวกนี้ก็ยังทำเป็นรูปเรือดังกล่าว พวกมาเลย์รุ่นเก่าจะฆ่าควายหลายตัวเพื่อนำมาทำพิธีฉลองเกี่ยวกับผู้ตาย พวกเขาเชื่อว่า ผู้ตายจะได้ควายตัวหนึ่งเป็นพาหนะซึ่งไปยังเมืองสวรรค์ พวกญาติพี่น้องจึงเก็บเขาควายไว้ ถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ และเป็นพระลึงของผู้ตาย ที่จัวบ้านของคนพวกนี้และที่หลุมศพจะมีเขาควายหรือสัญลักษณ์ของเขากวางประดับอยู่ พวกบูกาผู้เป็นพวกมาเลย์รุ่นเก่าพวกหนึ่งเล่าว่า เดิมบรรพบุรุษของตนอยู่ที่ชายแดนซาตาน — โตร์จจา แล้วอพยพลึกลงเข้าไปในที่ทุกันดาร บางพวก

เล่าว่าเดิมพวกเขาอยู่ในที่ราบ ต่อมาถูกพวกอื่นขับไล่ จึงขึ้นมาอยู่บริเวณที่เป็นภูเขา และเล่าอีกว่า บรรพบุรุษเขาลงมาจากฟ้า

ดร. ไฮน์เกลเดอน และ ดร. ฟัน สไตน์ คาเลนเฟลด์ กล่าวว่าพวกมาเลย์รุ่นเก่าอพยพลงมาระหว่าง ๒,๕๐๐ ปีก่อน ค.ศ. กับ ๑,๕๐๐ ปีก่อน ค.ศ.

นายเจ. कुNST (J. Kunst) กล่าวว่าพวกที่อพยพไปหมู่เกาะประเทศอินโดนีเซีย นั้น ถึงหมู่เกาะดังกล่าวเมื่อราว ๒,๐๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ๑,๕๐๐ ปีก่อน ค.ศ.

อายุสมัยหินใหม่ที่บ้านเก่า ทราบโดยวิธีคาร์บอนต์ ๑๔ ได้ ๑,๗๗๐ ปีก่อน ค.ศ. บวก ๑๔๐ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ๑,๗๗๐ ปีก่อน ค.ศ. — (ลบ) ๑๔๐ ปีก่อน ค.ศ.

ดร. คาลตัน เอสคูน กล่าวว่า ระหว่าง ๑,๕๓๐ ปีก่อน ค.ศ. บวก ๒๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ๑,๕๓๐ ปีก่อน ค.ศ. ลบ ๒๐๐ ปีก่อน ค.ศ. พวกคนสมัยหินใหม่พวกที่ไม่ใช่จีนและอยู่ในตอนใต้เริ่มอพยพลงใต้ ท่านผู้นี้ยังกล่าวไว้ประโยคหนึ่งซึ่งน่าสนใจมาก ต่อมา “บางพวกลงมาสู่ประเทศสยามกลายเป็นไทย” (Some went later to Siam as Thais) ท่านกล่าวถึงคำ “ไทย” อย่างกว้าง

ในสมัยหินใหม่ ไทยอยู่ที่ไหน? ศาสตราจารย์โวลแฟรม อีเบอร์ฮาด (Wolfram Eberhard) ได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่านเล่มหนึ่งว่า ในสมัยหินใหม่ คนไทยอยู่ในประเทศจีนภาคใต้ อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำ ทำนาข้าวเจ้าเป็นส่วนใหญ่ มีวัฒนธรรมของตนเอง วัฒนธรรมสมัยหินใหม่ของไทยได้ผสมกับวัฒนธรรมเข้าเกิดเป็นวัฒนธรรมเหยอะ (Yüeh Culture) ศาสตราจารย์ผู้นี้ยังกล่าวว่า เจ้าของวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ในประเทศจีนที่เรียกว่า วัฒนธรรมลู่ชานนั้น ส่วนมากเป็นเผ่าไทย เข้าและตุงกุส

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาประกอบกับเครื่องปั้นดินเผาสีดำและขัดจนมันสมัยหินใหม่ พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีลักษณะคล้ายเครื่องปั้นดินเผาสีดำและขัดเป็นมัน ซึ่งเป็นของวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ของประเทศจีน ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมลู่ชานแล้ว บางท่านเชื่อว่าพวกสมัยหินใหม่พวกหนึ่งอพยพจากประเทศจีนลงมาสู่ประเทศไทย แต่จะอพยพมาทางทะเลหรือทางบกเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

โครงการทุกคนสมัยหินใหม่ที่ขุดค้นพบที่บ้านเก่าจะเป็นของคนเผ่าใดกันแน่? ในขณะนี้ เป็นปัญหาที่จะต้องศึกษาค้นคว้ากันต่อไปอีก เช่นเดียวกับปัญหาแนวทางอพยพ

ขอย้อนกล่าวถึงเรื่องของคนสมัยหินใหม่พบที่บ้านเก่าอีก บริเวณที่คนสมัยหินใหม่เคยอยู่อาศัยเท่าที่ขุดตรวจแล้วมีเนื้อที่ประมาณ ๗,๐๐๐ ตารางเมตร อยู่ใกล้ริมน้ำแควน้อย ห้วยเม่งลักและห้วยหิน คนพวกนี้คงอาศัยอยู่ที่บริเวณบ้านเก่ามาหลายชั่วคน เพราะเครื่องใช้ไม้สอยและเศษแตกหักฝังอยู่ที่ดินซึ่งมีระดับหนาประมาณ ๑ เมตร ศพฝังอยู่ที่อยู่อาศัยอยู่ในท่านอนหงายเหยียดยาว หัวหันไปยังทิศต่าง ๆ มีอยู่เพียงโครงกระดูกคนโครงเดียวที่นอนตะแคง ของที่ใส่ลงไปให้แก่ผู้ตายส่วนมากเป็นเครื่องปั้นดินเผา วางอยู่ที่ปลายเท้าหรือที่หน้าตัก หรือที่เหนือศีรษะ และวางขวานหินขัดแบบฝัง (adzes) แต่ ๑ ถึง ๕ ชั้น ทั่วไป ๆ โครงกระดูก บางหลุมก็มีของอื่นปนอยู่บ้าง

สิ่งของเครื่องใช้ที่คนสมัยหินใหม่ทำขึ้น แบ่งออกได้เป็น

๑. สิ่งที่ทำด้วยหิน มีขวานหินขัดแบบฝังมีจำนวนมากกว่าขวานหินมีป่าซึ่งพบเพียง ๔ ชิ้นเท่านั้น ขวานหินขัดแบบฝังนี้มีรูปด้านตัดคล้ายรูปสี่เหลี่ยมคางหมู รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า คล้ายแวนและแบน (flat, lenticular) และรูปคล้ายรูปไข่ (ovoid) ขวานหินแบบที่เส้นรูปนอกเป็นเส้นโค้ง ๒ เส้นมาบรรจบกันที่อังกฤษเรียกว่า axe พบน้อย นอกจากนี้ยังพบขวานหินแบบที่หน้าเป็นสันคล้ายอกไก่ (roof-shaped axe) อีกด้วย ของอื่นที่ทำด้วยหินมีจักรหินหรือหินทำเป็นวงกลม เครื่องมือหินรูปคล้ายจอบเจาะรู ที่ใกล้เคียงที่มีรูปมน ซึ่งคล้ายกับที่พบที่เซงซูไห่ ประเทศจีน หัวลูกศรและปลายหอกที่ด้านตัดเป็นรูปทรงกระบอกและเป็นรูปเหลี่ยม (Prismatic) หินขัดและหินบด

๒. สิ่งที่ทำด้วยกระดูกสัตว์และเขากวางพบเป็นจำนวนมาก ทำเป็นของหลายอย่างหลายชนิด รูปด้านตัดมีทั้งรูปพระจันทร์ครึ่งซีก รูปกลมและรูปสามเหลี่ยม ของที่ทำด้วยกระดูกมีหัวลูกศร ปลายหอกซึ่งมักจะฝังกันอยู่ด้วย สิว มีดสั้น ๒ คม เครื่องขัดเครื่องมือปลายแหลมแบบต่าง ๆ ห่วงกลม เบ็ดและเข็มมีรู้อยู่

๓. สิ่งที่ทำด้วยเปลือกหอยน้ำจืด ทำเป็นใบมีด บางชิ้นไม่มีรูเจาะ บางชิ้นมีรูเจาะ

๔. เครื่องปั้นดินเผา แบ่งออกเป็น

(ก) ภาชนะสำหรับใส่สิ่งของแบ่งได้เป็น

(๑) ภาชนะสีดำ บาง ผิวด้านเป็นเงา มีรูปทรงหลายแบบ

(๒) ภาชนะสีแดง บาง ผิวด้านเป็นเงา มีรูปทรงน้อยแบบกว่าสีดำ

สังเกต ชาวบ้านเก่าปัจจุบันก็ยังนิยมการตากตากปลา ปล่อยให้แห้ง แล้วใช้ไฟเผา กิน
เผาที่ซุกพบใต้ดินบางก้อนอาจจะเกิดเพราะการเผาปลาของชาวบ้านเก่าในปัจจุบันก็ได้

คนสมัยใหม่ที่บ้านเก่า นอกจากจะทำอะไรแล้ว คงจะไปล่าสัตว์จับปลาหาหอย
เพราะซุกค้นพบกระดูกสัตว์จำนวน ประมาณ ๘๕,๐๐๐ ชิ้น เป็นพยานหลักฐานอยู่
อาหารของคนครั้นนั้นมีเนื้อสัตว์ ปลา หอยต่าง ๆ มีหอยกาบ เผาให้สุกก่อนจึงกิน หอย
กาบและหอยน้ำจืดอื่น ๆ

เครื่องประดับกายของคนสมัยใหม่ มีลูกปัดทำด้วยเปลือกหอยหรือกระดูก
ทำเป็นแว่นบางเล็ก ที่โครงกระดูกสมัยใหม่เพศหญิงโครงหนึ่งพบพวงลูกปัด ๒ พวง
อยู่รอบคอ มีจำนวนลูกปัดรวม ๖๕๐ ลูก ใกล้กับพวงลูกปัดนี้ ยังมีพวงลูกปัดหินซึ่งมี
รูปคล้ายตะกรุดอีก ๒ พวง นอกจากนี้ก็มีเปลือกหอยแครงเจาะรู ซึ่งคงจะใช้เป็นเครื่อง
ประดับเช่นเดียวกัน เฉพาะเปลือกหอยแครงนี้เป็นที่น่าสนใจ เพราะหอยแครงเป็น
หอยทะเล คนสมัยใหม่ไปได้เปลือกหอยแครงมาจากทะเลใด? ทะเลนั้นอยู่ใกล้หรือ
ไกลจากบ้านเก่ามากน้อยเพียงใด? พวกคนสมัยใหม่ที่บ้านเก่าไปทะเลแล้วนำหอย
แครงกลับไปบ้านเก่า หรือมีชนอีกกลุ่มหนึ่งจากทะเลนำเอาเปลือกหอยแครงไปแลกเปลี่ยน
กับคนสมัยใหม่ที่บ้านเก่า?

นอกจากเครื่องประดับดังกล่าว ยังพบหินแผ่นบางขนาดเล็กรูปคล้ายรูปหัวใจ
หลายแผ่น มีรอยแต่งเป็นเส้นผ่านกลางแต่หัวถึงท้าย บางท่านว่าเป็นเครื่องราง บางท่าน
ว่าน่าจะเป็นตุ้มถ่วงแห (net — sinkers) และก้อนหินแต่งเป็นรูปคล้ายหัวเม็ดทรงมัน
ก้อนหนึ่ง

บางท่านตั้งข้อสังเกตว่า โครงกระดูกคนสมัยใหม่ที่ซุกค้นพบ มีอยู่โครงหนึ่ง
ที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ กล่าวคือ

- ก. เป็นชาย ร่างสูงประมาณ ๑๗๑ ซม. อายุมากกว่า ๕๐ ปี
- ข. แขนขวาที่ข้อศอกและข้อมืออยู่ในลักษณะที่แขนท่อนล่างตั้งทแยงกับ
ท้องฝ่ามือขวาจับแขนซ้ายที่เหนือข้อมือ ผิดกับโครงกระดูกคนสมัยใหม่โครงอื่น ๆ
ที่ซุกค้นพบ

ก. ของที่ใส่ให้ศพ มีภาชนะดินเผา ๔ ใบ ตั้งรวมเป็นกลุ่มอยู่เหนือกะโหลก
ศีรษะ ใกล้ ๆ กับกลุ่มภาชนะดินเผามีกระดูกงอกเล็ก ๆ ซึ่งตรวจพิจารณาแล้วเป็น

กระดูกขาลูกหมูที่มีอายุอ่อนมาก ระหว่างกลุ่มภาชนะดินเผาและกะโหลกศีรษะ มีจักร
หินขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๕.๑ ซม. รูตรงกลางเส้นผ่าศูนย์กลาง ๗.๑ ซม. รูปตัด
ของจักรหินนั้นประกอบด้วยเส้นตรงเส้นหนึ่งเส้นโค้งเส้นหนึ่ง (plano-convex) จักร
หนา ๑.๘ ซม. ขอบมีรอยชำรุด ผิวพื้นขัดเล็กน้อย ขอบของจักรคมพอสมควร ที่ปลาย
แท่งมีขวานหินขัดแบบฝัง ๒ อัน และเครื่องมือทำด้วยเปลือกหอยวางอยู่ และที่ปลาย
แท่งเองมีชิ้นส่วนของเขากวาง (Cervus unicolour eguinus) ตอนกลางของชิ้นส่วน
ของเขากวางวางอยู่บนขาซ้ายของโครงกระดูกคนชราคนนี้ ที่ปลายกิ่งของเขากวางทั้ง
สองกิ่งมีรอยตัดเฉียงลง ตรงที่รอยตัดนั้นเจาะเป็นวงกลม ระหว่างโคนและปลายกิ่ง
ของเขาคิวเรียบมาก (ดูรูปที่ ๓๐)

จากลักษณะเด่นเหล่านี้ คือ เป็นชายชราสูงอายุ นอนอยู่ในท่าแปลกไปจากท่า
นอนของโครงกระดูกคนสมัยหินใหม่โครงอื่น มีจักรหินขนาดใหญ่ที่พบชิ้นเดียวในหลุม
ศพหลุมนี้ ส่วนหลุมศพอื่นอีกกว่า ๔๐ หลุมไม่มีจักรหิน จักรหินนั้นก็จะใช้ในการทำ
พิธีบางอย่าง (ritual rings) ในประเทศจีน ตามหลุมศพสมัยราชวงศ์จิ๋ว ก็มีวงกลมที่
คล้ายกันซึ่งเรียกว่า วง พิ (pi-ring) วางอยู่ที่ข้างกะโหลกศีรษะข้างละอัน ส่วนชิ้นส่วน
ของเขากวางที่มีการแต่งทำเป็นพิเศษนั้น น่าจะมีความสัมพันธ์อยู่กับพิธีของหมอผี
(shamanistic) บางท่านจึงคิดเห็นว่าชายชราคนนี้น่าจะเป็นหมอผี (shaman)

สิ่งที่น่าสนใจอีก ๒ อย่างของคนสมัยหินใหม่ พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี
คือ กระดูกสะบักวางชิ้นหนึ่งและเศษเครื่องปั้นดินเผาชิ้นหนึ่งซึ่งมีรอยขีดคล้ายเป็น
เครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง แบบเดียวกับที่พบที่เซงซูไห่ หมู่บ้านคนสมัยหินใหม่
วัฒนธรรมลุ่มซาน ในมณฑลซานตงภาคตะวันตก ที่บนกระดูกกวางมีรอยขีดที่เห็นชัด
เป็นกากะบาดและเส้นตรง กระดูกน้อยใกล้เคียงที่พบเศษเครื่องปั้นดินเผามีรอยขีดเส้นไม่
ชัดนัก เฉพาะที่เซงซูไห่เศษเครื่องปั้นดินเผาที่มีรอยจารึกพบในชั้นดินที่อยู่ชั้นเหนือ
ขึ้นมา มีตัวหนังสือตัวเดียวเขียนที่ขอบภาชนะดินเผาด้านนอก หรือมีตัวเลขอยู่ที่ก้นหรือ
ที่ขอบของภาชนะดินเผา หรือมีข้อความจารึกไว้ ในการขุดค้นที่เซงซูไห่ ครั้งที่ ๒ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๔ (ค.ศ. ๑๙๓๑) ก็พบเศษเครื่องปั้นดินเผาอันใดก็ตามว่า ชายคนหนึ่ง
ชื่อฉี (Chi) ทอดแหได้ปลา ๖ ตัวและเต้าน้อย ๑ ตัว ตัวหนังสือที่เขียนบนเศษเครื่อง
ปั้นดินเผาพบที่เซงซูไห่มีลักษณะคล้ายกับตัวหนังสือที่เขียนบนกระดูกและกระดูกสัตว์

รอยขีดบนกระดูกงวงและบนเศษเครื่องปั้นดินเผาพบที่บ้านเก่าจะเป็นตัวหนังสือหรือไม่? เป็นเรื่องที่จะต้องรอจนกว่าผู้รู้จะได้พิจารณาศึกษาเสร็จ

คนสมัยหินใหม่ที่บ้านเก่า มีอายุไม่ยืน ตายแต่ยังหนุ่มสาวเป็นส่วนมาก ในจำนวน ๒๘ คนนั้น มี ๒๖ คนตายแต่อายุไม่เกิน ๓๐ ปี มีอยู่เพียง ๒ โครงที่มีอายุเกิน ๔๐ ปี

ในจังหวัดกาญจนบุรีนั้นนอกจากจะพบโครงกระดูกคนสมัยหินใหม่แล้วยังพบที่บริเวณกองผสมเทียม ของกรมการสัตว์กองทัพบกและที่โกดังองค์การเหมืองแร่ ไกล้วัดใต้ อำเภอเมืองกาญจนบุรี ในการขุดค้นที่ถ้ำพระ ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค ก็มีหลุมศพของคนพวกสมัยหินใหม่ แต่ไม่มีกระดูกเหลืออยู่ คงพบแต่เครื่องปั้นดินเผา และเครื่องมือหินกะเทาะขนาดเล็กมาก ๒-๓ ชิ้น ที่จังหวัดนครสวรรค์ก็มีชาวไร่ขุดพบโดยบังเอิญเมื่อประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว ที่ตำบลกลางแดด อำเภอเมืองนครสวรรค์ สอบถามได้เพียงแต่ว่าพบขวานหิน กำไลหิน หินงับน้ำอ้อย (ส่วนหนึ่งของกำไลหิน) เครื่องปั้นดินเผา ลูกปัดทำด้วยเปลือกหอยและลูกปัดทำด้วยกระดูกสัตว์รูปคล้ายตะกรุดปะปนอยู่กับโครงกระดูกคน ของดังกล่าวส่วนมากตั้งแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

บริเวณทางใต้ของจังหวัดกาญจนบุรี คือ ที่หนองแซ่เสา อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ก็มีผู้ขุดหลุมถ่านพบโครงกระดูกคนสมัยหินใหม่ ๒ โครง นอนหงายเหยียดตรง อยู่ใต้ผิวดินลึกลงไปประมาณเมตรเศษ ที่ค้อมีสร้อยคอเป็นลูกปัดทำด้วยเปลือกหอย นอกจากนี้ที่บริเวณใกล้โครงกระดูกคนทั้ง ๒ นี้ มีภาชนะดินเผาสีดำและสีน้ำตาล กับขวานหินขัด คณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย — เจนมาร์กได้ไปขุดค้นบริเวณดังกล่าวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ ผลของการขุดค้นที่สำคัญได้แก่การพบหลุมเสาบ้านของคนสมัยหินใหม่รวม ๖ หลุม ผังเป็นรูปไข่ ด้านยาวประมาณ ๑๐ เมตร หลุมมีขนาดเท่าปากกระบอกไม้ ฝ่ ันับเป็นซากบ้านแห่งแรกที่พบในประเทศไทย แต่เนื่องจากไม่พบหลักฐานอื่น เช่น เครื่องมุง เสา ฯลฯ จึงไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านเก่าที่สุดหลังนี้เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบัน บ้านที่มีผังเป็นรูปไข่ได้แก่บ้านที่เรียกกันว่าเขื่อนลาว (เรือนลาว) ซึ่งเคยมีสมบูรณที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และที่อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ปัจจุบันเจ้าของได้รื้อหลังคาเดิมออก และตัดแปลงเกือบหมดแล้ว หลังคาของบ้านคนสมัยหินใหม่พบที่หนองแซ่เสา จังหวัดราชบุรี จะเหมือนกับหลังคาเรือนลาวหรือไม่? บ้านของคนสมัยหินใหม่พบที่หนองแซ่เสา จะมีใต้ถุนสูงใช่หรือไม่? เป็นปัญหาที่ยังไม่มีผู้ตอบได้อย่างมั่นใจ

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ (ค.ศ. ๑๙๖๖) คณะสำรวจโบราณคดีไทย—อังกฤษ ได้ขุดค้นที่บ้านโคกเจริญ ตำบลมะกอกหวาน อำเภอไชยบาดาล จังหวัดลพบุรี ลักษณะของสถานที่ก่อนประวัติศาสตร์แห่งนี้เป็นเนินต่ำรอบ ๆ เป็นที่ลาดชัน ทางเหนือมีลำธารทางตะวันตกเฉียงใต้ห่างไปสัก ๒๐๐ เมตร มีเนินดินเตี้ย ๆ อยู่ ๒ แห่ง มีเศษเครื่องปั้นดินเผาอยู่เกล็ดกลื่อน บ้านโคกเจริญอยู่ใกล้เขาเล็ก ๆ หลายลูก ขุดพบโครงกระดูกคนสมัยหินใหม่ ตอนปลาย หรือยุคสัมฤทธิ์ตอนต้น ๕ โครง ลักษณะการฝังหั่นศีรษะไปทางทิศต่างกัันดังกล่าวนั้น

หลุมที่ ๑ โครงกระดูกที่ ๒ เบนศีรษะไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

หลุมที่ ๒ โครงกระดูกที่ ๑ หั่นศีรษะไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

หลุมที่ ๓ โครงกระดูกที่ ๓, ๔, ๕ หั่นศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ศพนอนหงาย มีอวัยวะข้างรับ มีเครื่องปั้นดินเผาอยู่ด้วย

โครงที่ ๑ ภาชนะดินเผา ๒ ใบ อยู่เหนือศีรษะ ที่เท้าไม่พบ

โครงที่ ๒ พบเศษภาชนะใบใหญ่ที่เท้า ที่ศีรษะไม่พบ

โครงที่ ๓ ภาชนะดินเผาสมบูรณ ๒ ใบ และแตกอีกหลายใบวางอยู่ที่ศีรษะ ภาชนะดินเผาสมบูรณ ใบหนึ่ง และแตกอีกอย่างน้อย ๒ ใบวางอยู่ที่ปลายเท้า

โครงที่ ๔ ภาชนะดินเผาแตกหลายใบวางอยู่ที่เท้า ร่องตอนบนของโครงกระดูกยังไม่ได้ขุดค้น จึงไม่ทราบว่าจะมีเครื่องปั้นดินเผาอยู่ที่ศีรษะหรือไม่

โครงที่ ๕ ภาชนะดินเผาสมบูรณ ๒ ใบ อยู่ที่ศีรษะ ที่เท้ามีภาชนะดินเผาที่สมบูรณ ใบหนึ่งและแตกอีกหลายใบ

มีข้อที่น่าสังเกต ภาชนะดินเผาที่แตกเกือบทุกใบมีลักษณะว่ามีคนทุบให้แตกไม่ได้แตกเพราะเหตุอื่น

นอกจากนี้ยังพบขวานหินขัดขนาดเล็กลหลายชิ้น ที่ใกล้มือของโครงที่ ๕ พบลูกปัดทำด้วยเปลือกหอยเป็นแว่นเล็ก ๆ

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ (ค.ศ. ๑๙๖๗) คณะสำรวจโบราณคดีไทย—อังกฤษ ขุดค้นต่อในบริเวณที่ห่างจากแหล่งที่ขุดในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๒๐๐ เมตร คณะสำรวจฯ ตั้งชื่อแหล่งที่ขุดปีแรกว่าโคกเจริญ ๑ แหล่งที่ขุดในปีที่ ๒ ว่าโคกเจริญ ๒ ซึ่งมีลักษณะเป็นเนินเตี้ย คณะสำรวจฯ ขุดค้นพบหลุมฝังศพ ๔๑

หลุม แต่โครงการถูกคนก่อนประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์แทบจะหาไม่ได้ ศพฝังหัน
ศีรษะไป

๑. ทางทิศใต้หรือทิศตะวันออกเฉียงใต้ พบมาก

๒. ไปทางทิศตะวันออก

โครงการถูกคนเหล่านี้ เป็นของคนสมัยหินใหม่ตอนปลายหรือยุคสัมฤทธิ์ตอน
ต้น ลักษณะการฝังศพมีดังนี้

๑. มีภาชนะดินเผาหลายใบ บางใบคนหุบให้แตกวางอยู่ที่ศีรษะ มักจะอยู่เหนือ
ไหล่ขวา หรือมีภาชนะดินเผาวางไว้ทั้งที่เท้าและที่ศีรษะ

๒. ที่เหนือศีรษะมีกองหินกองเล็ก ๆ ซึ่งประกอบด้วยหินขนาดต่าง ๆ

๓. บางโครงนอนร่างหันไปทางซ้ายมือ

๔. มีอยู่รายหนึ่งนอนงอตัว

นอกจากนี้ยังพบลูกปัดทำด้วยเปลือกหอย กำไลทำด้วยเปลือกหอย เครื่อง
ประดับทำด้วยเปลือกหอย ขวานหินขัดขนาดเล็กหลายชิ้น ขวานหินขัดบางชิ้นทำด้วย
หินปูน

เท่าที่กล่าวถึงประเพณีฝังศพมาแล้วพอจะสรุปได้ดังนี้

ทิศที่หันศีรษะไป

พบที่	ตะวันออก	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ตะวันออกเฉียงใต้	ตะวันตก	ตะวันตกเฉียงเหนือ	ตะวันตกเฉียงใต้	เหนือ	ใต้	หมายเหตุ
บ้านเก่า	-	+	-	-	+	+	-	-	ยังไม่พบที่หันศีรษะ
โคกเจริญ ๑	-	+	-	-	+	+	-	-	ไปทางทิศเหนือและ
โคกเจริญ ๒	+	-	+	-	-	-	-	+	ทิศตะวันตก

เครื่องปั้นดินเผาวางอยู่ที่ (๑) ที่ศีรษะ (๒) ที่ปลายเท้า (๓) ที่ขา
ขวานหินที่ฝังลงไปเฉลี่ยแล้วหลุมละ ๒ ชิ้น

เฉพาะเครื่องปั้นดินเผาชนิดอื่นพบอีกหลายแห่ง อาทิเช่น ที่ถ้ำเขาสามเหลี่ยม อำเภอมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี รูปร่างของภาชนะส่วนมากคล้ายกับที่พบที่บ้านเก่า ที่แปลกมีบางใบมีลายเป็นเส้นโค้งที่ตัวภาชนะและมีอยู่ใบหนึ่งที่คอมีลายขีดเป็นตารางสี่เหลี่ยม ที่จังหวัดระยอง ในถ้ำใกล้เขตจังหวัดชลบุรีก็พบภาชนะดินเผา สีดำ มีเชิง ๕ ใบ รูปกลมไม่มีเชิงใบหนึ่ง ภาชนะที่มีเชิงนั้นบางใบคล้ายที่พบที่เซงซู-ไห่ประเทศจีน ส่วนที่พบที่ตำบลกลางแดด อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นภาชนะดินเผาสีน้ำตาลแกมแดงขนาดกลาง มีทั้งมีเชิงและไม่มีเชิง

เครื่องปั้นดินเผาที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ใบหนึ่งที่คอมีปุ่ม ๒ ปุ่ม หลุดไป ๑ ปุ่ม ปุ่มเหล่านี้คล้ายเตี้ยไก่อ ภาชนะดินเผาแบบมีปุ่มที่คอนี้เคยพบที่บาริโอ บุดอง บาตังกาส ประเทศฟิลิปปินส์

ท่านผู้รูปร่างท่านกำหนดอายุสมัยหินใหม่ของอินโดจีนไว้ดังนี้

สมัยหินใหม่ตอนต้น ประมาณ ๒,๕๐๐ — ๒,๐๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.

สมัยหินใหม่ตอนปลาย ประมาณ ๒,๐๐๐ — ๘๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.

ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มีเครื่องมือเครื่องใช้ของคนสมัยหินใหม่ อยู่มาก ที่แปลกกว่าที่กล่าวมาแล้ว มี ๑. ขวานหินขัดปลายมีรูปคล้ายจระงอยปากนก ๒. ขวานหินขัดรูปคล้ายจอบ ๓. หินสำหรับทุบผ้าเปลือกไม้ (bark — cloth beater) พบที่จังหวัดชุมพร ๔. ขวานหินคอคอด (necked axes) พบขึ้นเดียวกับที่จังหวัดสตูล

คนสมัยหินใหม่ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี มีอายุอยู่เมื่อประมาณ ๑,๗๗๐ — ๑๔๐ ปี ก่อน ค.ศ. จึงน่าจะเป็นคนสมัยหินใหม่ตอนปลาย ถ้าเช่นนั้นสมัยหินใหม่ตอนต้นในประเทศไทยมีหรือไม่? เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษากันต่อไป เครื่องมือหินของคนสมัยหินใหม่ ตอนต้นเป็นขวานหินขัดรูปสามเหลี่ยมหรือรูปกรวย เช่น ที่พบที่มลิอไพร ประเทศกัมพูชา จะใช้เป็นกุญแจ หาสสมัยหินใหม่ตอนต้นในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

วัฒนธรรมลุงชาน เป็นวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ ของประเทศจีน บางท่านเรียกว่า วัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาสีดำ (the Black Pottery Culture) ผู้ตั้งชื่อวัฒนธรรมนี้คือนายวูกินดิง (Wu Gin — ding) ท่านผู้ตั้งชื่อวัฒนธรรมดังกล่าว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ (ค.ศ. ๑๙๒๘) ซึ่งเป็นปีที่นายวูกินดิง ออกสำรวจลุงชานเซน (Lung — shan — chen) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของซินาน (Tsinan) เมืองหลวงของมณฑลชานตุง ห่างออกไป

ประมาณ ๔๐ กิโลเมตร การสำรวจครั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องให้มีการขุดค้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ที่เซงชู่ไห่ (Ch'eng-tzu-yai) ในมณฑลชานตุงภาคตะวันตกซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมลุ่มชานที่สำคัญ ผู้ขุดค้นที่เซงชู่ไห่คือสมาชิกของอคาดีเมียซินิกา (Academia Sinica) นับแต่นั้นมาก็พบแหล่งวัฒนธรรมลุ่มชานอีกหลายร้อยแห่ง ปรากฏว่าวัฒนธรรมนี้แผ่คลุมประเทศจีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณลุ่มแม่น้ำฮวงโหตอนล่างในบริเวณมณฑลโฮหนาน โฮเป่ ชานตุง และภาคเหนือของมณฑลอันฮุยและเกียงชู่ จากบริเวณเหล่านี้วัฒนธรรมลุ่มชานแผ่ลงไปไปยังบางส่วนของลุ่มแม่น้ำแยงซี และขึ้นเหนือไปถึงแหลมเสี่ยวตุง เฉพาะการขุดค้นที่มณฑลโฮหนาน ชั้นดินแสดงว่าวัฒนธรรมลุ่มชานมีอายุถัดจากวัฒนธรรมยางฉาว (Yang Shao) อันเป็นวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ของประเทศจีน ซึ่งมีเครื่องปั้นดินเผาหลายชิ้นเป็นสิ่งสำคัญ สืบต่อจากวัฒนธรรมลุ่มชานถึงวัฒนธรรมชางยุคสัมฤทธิ์

วัฒนธรรมลุ่มชานมีลักษณะโดยเฉพาะของตน เนื่องจากเจ้าของวัฒนธรรมนี้อยู่ในบริเวณที่มีน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี คนพวกนี้จึงเลือกบริเวณต้นน้ำที่มองเห็นเขาได้ไม่ไกลนัก เป็นที่ตั้งหมู่บ้าน ซึ่งมีขนาดแต่ ๖๐๐ ตารางเมตรถึง ๓๖๐,๐๐๐ ตารางเมตร โดยทั่ว ๆ ไปจะเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดแต่ประมาณ ๙๐,๐๐๐ ตารางเมตร เมื่อขุดค้นจะพบว่ามีเศษสิ่งของเครื่องใช้เศษเครื่องปั้นดินเผาที่ถมกันอยู่หนาแต่ ๑ เมตรถึง ๓ เมตร ซากของหมู่บ้านของคนพวกนี้ส่วนมากจะเป็นเนินดินต่ำ ๆ ตั้งอยู่บนที่ราบหรือตั้งอยู่ที่เชิงเขาเห็นได้ถนัดในระยะไกลพอสมควร เนินเหล่านี้ไม่ตั้งอยู่โดดเดี่ยวแต่ยังมีเนินดินที่อยู่รอบ ๆ ไม่ไกลอีกหลายเนิน

หมู่บ้านบางแห่งเช่นที่เซงชู่ไห่มีกำแพงดินที่กระแทกจนแน่น และสร้างกำแพงโดยวิธีขุดเป็นหลุมกันกลมกว้างประมาณ ๑๓.๘ เมตร ลึก ๑.๕ เมตรแล้วถมดินลงไปเป็นชั้น ๆ เป็นดินที่กระแทกจนแน่นผสมด้วยหินกรวดและก้อนหิน ชั้นดินหนาทันที ๑๒ ถึง ๑๔ ซม. เมื่อถมรากฐานเสร็จ ก็ก่อกำแพงดินซึ่งประกอบด้วยดินกระแทกจนแน่นหลายชั้น แต่ละชั้นมีหินเป็นส่วนผสม ทั่วกำแพงสูงประมาณ ๓ เมตร ล้อมหมู่บ้านอยู่ เป็นกำแพงสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวด้านละประมาณ ๓๙๐ เมตร

บริเวณที่เคยเป็นหมู่บ้านของเจ้าของวัฒนธรรมลุงชานมักจะมีซากของพื้นที่อยู่อาศัยและของบริเวณที่หุงต้ม กับหลุมใต้ดินสำหรับเก็บอาหาร ผังบ้านของเจ้าของวัฒนธรรมลุงชานเป็นรูปกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๔ เมตร ตรงกลางมีหลุมก้นกะทะ ซึ่งบางท่านสันนิษฐานว่าเป็นหลุมเสากลางที่จะรองรับหลังคารูปกรวย พื้นของบ้านนั้นชั้นแรกยาค้วยดินผสมกับฟางข้าว ยางนเป็นชั้นหนาพอสมควร ต่อจากนั้นก็ยาค้วยดินสีขาวเป็นชั้นบาง ดินขาวนี้ได้มาจากปูนขาว หลุมตรงกลางบ้านน่าจะเป็นเตาไฟ เพราะมีร่องรอยว่าถูกไฟเผาจนดินแข็ง บางแห่งยังพบผนังห้องมีดินขาวสูงกว่าพื้นไม่น้อยกว่า ๑ เมตร บางแห่งก็ขุดดินลึกลงไปจากระดับดินเดิมทำเป็นที่อยู่อาศัย ตรงทางเข้าก็ทำเป็นขั้นบันได เตาไฟเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวมีปล่องควันหลายปล่องขนานกับแกนยาวของเตา และที่ด้านหนึ่งมีช่องใส่ไฟ คนพวกนี้ขุดหลุมใต้ดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือรูปวงกลมไว้เป็นที่เก็บอาหาร ในการขุดค้นบางแห่ง พบพื้นที่อยู่อาศัยอยู่กันหลายชั้น เช่นที่ฮุกัง (Hou-Kang) พื้นที่อยู่อาศัยทับกันอยู่ถึง ๙ ชั้นแสดงว่าที่หมู่บ้านนั้น ๆ อยู่กันมาหลายชั่วอายุคน

คนสมัยหินใหม่วัฒนธรรมลุงชานฝังศพไว้ในหมู่บ้านใต้ที่อยู่อาศัย ที่เสียง—เซง—เซิน (Liang-Ch'eng-chên) ในซีเจา (Jih-chao) มณฑลชานตุง ขุดพบหลุมศพสมัยหินใหม่วัฒนธรรมลุงชานเป็นจำนวนมาก ศพอยู่ในหลุมรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า นอนหงายเหยียดตรง ศีรษะหันไปทางทิศตะวันออก มีอยู่เพียง ๒—๓ รายที่ศพนอนคว่ำหน้า เด็กฝังอยู่ในโกศดินเผา (Urn-burial) สิ่งของที่ใส่ลงไปให้ศพตามปกติมีหม้อดินเผา ๒—๓ ใบ และถ้วยดินเผา บางทีก็มีเครื่องใช้ทำด้วยหินหรือหยกอีกด้วย

คนสมัยหินใหม่พวกนี้เป็นกสิกรเลี้ยงหมา หมู แกะ ไก่ และวัวควาย แต่ยังไม่มีการใช้ นอกจากนั้นคนพวกนี้ยังหาปลา ทราบได้จากเบ็ด ต้มถ่วงแห และจมุกทำด้วยกระดูก ของที่ขุดค้นพบ มีแฉะเหล็กไน มีดสองคมขนาดเล็ก (bodkins) และเข็มเย็บผ้า ที่มีรูร้อยก็แสดงว่าเจ้าของวัฒนธรรมลุงชานมีผ้าใช้ การที่สร้างกำแพงรอบหมู่บ้านแสดงว่ามีการบรรพชาฆ่าฟันกันระหว่างหมู่บ้าน คนพวกนี้นับถือบรรพบุรุษและมีการเสี่ยงทายด้วยทูกจากกระดูกสัตว์ เช่น วัวควาย กวางหรือบางครั้งก็แกะ ตามบริเวณที่เป็นแหล่งของวัฒนธรรมลุงชาน มักจะพบกระดูกไหล่ของสัตว์ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ของวัฒนธรรมสูงชันที่ขุดพบมี (๑) หัวลูกศรรูปไปไม้ หรือรูปกระบอกตัดทำด้วยกระดูก (๒) ใม่มีด หรือเลื่อยทำด้วยเปลือกหอย สี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือรูปพระจันทร์ครึ่งซีก (semi-lunar knives) (๓) เขียว (๔) จักรหิน (๕) ขวานผึ้งหิน (adze) และขวานหินมีรูปตัดเป็นรูปคล้ายรูปไข่ (ovoid) หรือรูปคล้ายรูปสี่เหลี่ยมคางหมู (Trapezoid) (๖) ขวานแบน (๗) ขวานหินมีป่า (๘) เครื่องขัดหินทราย (sandstone polishers) (๙) หินบด (grinders and querns) (๑๐) นวมทำด้วยกระดูก (๑๑) สิวทำด้วยกระดูก (๑๒) เครื่องมือคล้ายเหล็กหมาด ทำด้วยกระดูก (๑๓) บินปักผมทำด้วยกระดูก (๑๔) ใม่มีดทำด้วยเปลือกหอยรูปสามเหลี่ยมและรูปคล้ายสี่เหลี่ยมคางหมู (๑๕) เขียวทำด้วยเปลือกหอยมีทั้งคมเรียบและคมเป็นซี่ ๆ

ลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมสูงชัน คือ

๑. มีขวานผึ้งหินมากกว่าขวานแบบธรรมดา
๒. มีดและขวานหินแบบมีรูเจาะไว้
๓. เครื่องมือที่ทำด้วยกระดูก เจริญเฟื่องฟูมากกว่าเครื่องมือหิน
๔. ใช้เครื่องมือทำด้วยกระดูกหอยมาก
๕. ที่เด่นที่สุดได้แก่เครื่องปั้นดินเผา ที่สำคัญได้แก่หม้อ ๓ ขา

เครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมสูงชัน ทำจากส่วนผสมมีสีดำ (black paste) ซึ่งได้จากดินเหนียวมีอยู่ในที่ราบและมีทรายเนื้อละเอียดอยู่น้อย แล้วเผาจนแข็ง เนื้อภาชนะหนาประมาณ ๑ ใน ๘ ของนิ้วฟุต (ประมาณ ๓ มม.) ที่บางที่สุดประมาณ ๑ ใน ๒๕ ของนิ้วฟุต ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมนี้มี ๔ สี สีที่หาได้น้อยคือสีดำ ชั้นที่ดึที่สุดเป็นสีดำเข้มและขัดผิวให้เป็นมัน สีอื่นก็มีสีน้ำตาลแกมแดง สีน้ำตาลหรือสีเทาแก่ เฉพาะภาชนะสีน้ำตาลหรือสีเทาแก่มีทรายมาก สีขาวก็มีบ้างแต่น้อย ที่เชิงขุ่ยใหญ่มีเพียง ๒ เปอร์เซนต์

ภาชนะดินเผาบาง สีดำ และผิวขัดมัน ก้านข้างมีลักษณะเป็นแฉ่งเป็นสันทำด้วยแบนหมุน พบทางภาคตะวันออก ทางตะวันตกและทางใต้แทบจะหาไม่ได้

ภาชนะดินเผาที่ทำอย่างหยาบ ๆ มี สีดำธรรมดา สีเทาและสีน้ำตาลแกมแดง ทำด้วยมือ

ฟูกเกียน กวางตุ้ง และไต้หวัน กล่าวคือ พบที่ลุ่มแม่น้ำฮวงโหตอนกลางและตอนล่าง
ฝั่งทะเลทางเหนือของโปะหย่าย ลุ่มแม่น้ำยวซี้ตอนกลางและตอนล่างและฝั่งทะเลตะวันออก
เฉียงใต้ ชื่อมณฑลที่เส้นค่าซั่มเป็นบริเวณที่พบวัฒนธรรมลุงชานและเอ๋ยซื่อแล้ว
ในตอนต้น

วัฒนธรรมลุงชานรุ่นเก่า พบที่มณฑลเซินสีภาคตะวันออก มณฑลโชนานภาค
ตะวันตก มณฑลชานสีภาคตะวันตกเฉียงใต้ สถาบันโบราณคดีอากาซิเมียวซินิกา เป็น
ผู้พบเมื่อระหว่างการขุดค้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ - ๒๕๐๐ (ค.ศ. ๑๙๕๖ - ๕๗) จากการ
ตรวจชั้นดินในแหล่งขุดค้นที่เมียว - ทิ - กู II (Miao-ti kou II) ของที่เป็นแบบ
วัฒนธรรมลุงชานรุ่นเก่าอยู่ในชั้นดินที่เหนือชั้นดินของวัฒนธรรมยางฉาว และอยู่ใต้ดิน
ของวัฒนธรรมลุงชาน ที่แหล่งโบราณคดีดังกล่าวพบซากพื้นบ้านที่อยู่ใต้ดินรูปวงกลม
มีบันไดที่ทางเข้า เตาเผาเครื่องปั้นดินเผาและหลุมเก็บอาหารที่ทำให้ดีกว่าของวัฒนธรรม
ยางฉาว เครื่องปั้นดินเผาของวัฒนธรรมลุงชานรุ่นเก่า มีดังนี้

๑. เครื่องปั้นดินเผาที่มีลายเขียนสีมีเพียง ๐.๙๑ เปอร์เซ็นต์
๒. เครื่องปั้นดินเผาสีแดงเนื้อดี (Fine Red) มี ๒.๐๕ เปอร์เซ็นต์ มีลายเขียน
สี พื้นเรียบและลายจักสาน
๓. ไม่มีเครื่องปั้นดินเผาสีแดงทำอย่างหยาบ ๆ
๔. เครื่องปั้นดินเผาสีเทาเนื้อหยาบ ๖๖.๔๕ เปอร์เซ็นต์ มีลายเชือกทาบ
ลายจักสาน ลายตาหมากรุก ลายซุกและพื้นเรียบไม่มีลาย
๕. เครื่องปั้นดินเผาสีเทาเนื้อดี ๓๐.๖๒ เปอร์เซ็นต์ มีลายเชือกทาบ ลาย
จักสาน ลายตาหมากรุก
๖. เครื่องปั้นดินเผาสีดำเนื้อดี มี ๐.๙๘ เปอร์เซ็นต์
๗. รูปของเครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมลุงชานรุ่นเก่าวิวัฒนาการมาจากรูปของ
เครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมยางฉาว โดยเฉพาะถ้วย หม้อ ไหก้นแหลม และหม้อ ๓ ขา
แบบติง (ting - tripods)

สรุปได้ว่าเครื่องปั้นดินเผาของวัฒนธรรมลุงชานรุ่นเก่าแสดงว่า วัฒนธรรมนี้
เป็นวัฒนธรรมหัวเลี้ยวหัวต่อที่จะเปลี่ยนจากวัฒนธรรมยางฉาว เป็นวัฒนธรรมลุงชาน
นิยมทำเครื่องปั้นดินเผาสีเทาเนื้อหยาบมากกว่าสีอื่น

ขวานหินและมีคหินยังเป็นแบบวัฒนธรรมยางฉาว แต่มีมีคหินรูปพระจันทร์
ครึ่งซีกและเคียวหินแบบวัฒนธรรมลุงชาน สิ่งของเครื่องใช้ที่ทำด้วยกระดูกก็มีมากกว่า
และทำได้ดีกว่าวัฒนธรรมยางฉาว ของที่ทำขึ้นใหม่มีปืนปักผมและหวีทำด้วยกระดูก คง
จะเป็นเพราะมีการเลี้ยงสัตว์มากขึ้น นอกจากเลี้ยงหมูและหมาแล้ว ยังเลี้ยงวัวควาย
แพะแกะมากขึ้น กระดูกไก่ก็ขุดค้นพบด้วย

อายุของวัฒนธรรมลุงชาน แตกต่างกันตามภาคต่าง ๆ ของประเทศจีน ดังนั้น
ภาคตะวันตกเฉียงเหนือเริ่มราว ๒,๕๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. สิ้นสุดเมื่อราว ๑,๓๕๐ ปี
ก่อน ค.ศ.

ที่มณฑลโชนานภาคเหนือและภาคกลางเริ่มราว ๒,๕๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. สิ้นสุดลง
เมื่อราว ๑,๔๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มราว ๒,๐๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. สิ้นสุดลงเมื่อราว ๑,๒๐๐
ปี ก่อน ค.ศ.

ฝั่งทะเลตะวันออก เริ่มราว ๑,๘๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. สิ้นสุดลงเมื่อราว ๘๐๐ ปี
ก่อน ค.ศ.

ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงใต้เริ่มราว ๑,๖๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ถึง ค.ศ. ๑๐๐
(พ.ศ. ๖๔๓)

กล่าวรวม วัฒนธรรมลุงชานในประเทศจีนเริ่มแต่ราว ๒,๕๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.
(ประมาณ ๔,๔๖๗ ปีมาแล้ว) จนถึง ค.ศ. ๑๐๐ (พ.ศ. ๖๔๓ หรือประมาณ ๑,๘๖๗ ปี
มาแล้ว)

ได้มีผู้รู้แบ่งสมัยหินใหม่ในทวีปเอเชียอาคเนย์โดยอาศัยขวานหินขัดเป็นหลักไว้
ดังนี้

สมัยหินใหม่ตอนต้น มีขวานหินขัดซึ่งมีก้านคัตเป็นรูปไข่เป็นสำคัญ ขวานหิน
ขัดแบบนี้ลงไปทางใต้ถึงเกาะสุมาตรา เกาะมอลักคาส เกาะบอร์เนียว เกาะเซลีเบส
เกาะฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ยังพบที่ประเทศจีน ประเทศญี่ปุ่นและเกาะฟอร์โมซา

สมัยหินใหม่ตอนกลาง มีขวานหินขัดซึ่งมีก้านคัตเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พบที่
ประเทศจีนภาคใต้และเอเชียอาคเนย์ นอกจากนี้ในรุ่นนี้ยังมีขวานหินมีป้า ซึ่งน่าจะ
ออกจากประเทศจีน แล้วแผ่ไป ๓ ทาง คือ ๑. ไปสู่ประเทศญี่ปุ่น ๒. ไปสู่ประเทศไทย

ประเทศมาเลเซีย ประเทศกัมพูชา ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม ๓. ไปสู่ประเทศ
พม่าและประเทศอินเดีย อายุของขวานหินขัดสมัยหินใหม่รุ่นสองนี้ประมาณตอนต้นของ
เวลา ๒,๐๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.

สมัยหินใหม่ตอนหลัง ตรงกับสมัยที่เริ่มมีโลหะใช้ คือ ประมาณ ๕๐๐ ปี
ก่อน ค.ศ.

อีกท่านหนึ่งแบ่งไว้ดังนี้

สมัยหินใหม่ตอนต้น มีขวานหินขัดแบบผึ่ง (adzes) ซึ่งมีค้ำตัดเป็นรูปกระบอก
หรือรูปคล้ายแว่น (lentoid) ซึ่งศาสตราจารย์ไฮน์เกลเดอน เรียกว่า Walzenbeile

สมัยหินใหม่ตอนกลาง มีขวานหินมีบ่า (shouldered adze) ขวานที่มีสัน (ridged
adze) และขวานที่มีหยักแบบโปลินีเซียน (Polenesian tanged-adze) ที่มีลักษณะเป็น
หัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างขวานหินมีบ่ารูปไข่หรือรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากับขวานที่มีสัน

สมัยหินใหม่ตอนปลาย มีขวานหินซึ่งมีรูปค้ำตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าและ
ขวานหินที่มีหยัก (stepped-adzes) เป็นสำคัญ

ท่านผู้รู้ท่านหนึ่งกล่าวถึงการอพยพของคนก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินใหม่ใน
ทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไว้ดังนี้

๑. คนสมัยหินใหม่พวกหนึ่ง มีขวานหินขัดค้ำตัดรูปแบนรีคล้ายรูปไข่
(ellipsoidal axes) อพยพจากประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่นผ่านเกาะฟอร์โมซา ฟิลิปปินส์
หมู่เกาะเซเลเบส หมู่เกาะโมลัคคัส ไปยังเกาะนิวกินี และเมลานีเซีย นำเอาวัฒนธรรม
สมัยหินใหม่ไปสู่ทวีปออสเตรเลีย พวกนี้ไม่เข้าไปสู่ประเทศอินโดนีเซีย

๒. เผ่ามองโกลอยด์พวกหนึ่งที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติก ใช้ขวานหินมีบ่า
อพยพจากที่แห่งหนึ่งแผ่ไปทั่วแหลมอินโดจีน ไปยังชายทะเลทางใต้ของประเทศจีน
เกาะฟอร์โมซา ฟิลิปปินส์ เกาะเซเลเบสภาคเหนือ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศพม่าและประเทศอินเดียภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนเผ่านี้น่าจะ
เข้าสู่ประเทศไทยด้วย เพราะได้พบขวานหินมีบ่าที่จังหวัดต่าง ๆ หลายจังหวัด แต่เท่าที่
พบแล้ว ขวานหินมีบ่าพบน้อยกว่าหินขัดแบบอื่น ๆ เช่นที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี
พบขวานหินขัดแบบอื่นเป็นจำนวนพัน ขวานหินมีบ่าพบเป็นจำนวนสิบ

เรื่องขวานหินมีบ้านเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาค้นคว้ากันต่อไป เพราะมีปัญหาบางอย่างที่ยังสงสัยกันอยู่ ที่ประเทศญี่ปุ่นขุดค้นพบขวานหินมีป่าของพวกออสโตร-เอเชียติกในระดับที่ลึกกว่าขวานหินขัดค้ำตันต์ครูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเป็นของพวกออสโตรนิเซียน แสดงว่าพวกออสโตรเอเชียติกอพยพเข้ามาอยู่ก่อนพวกออสโตรนิเซียน แต่ที่อินโดจีนมักพบขวานหินมีป่าปนอยู่กับขวานหินขัดค้ำตันต์ครูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทำให้เป็นเช่นนี้ บางท่านตั้งสมมุติฐานไว้ว่า เดิมพวกออสโตรเอเชียติกอพยพเข้ามาอยู่ก่อน แล้วพวกออสโตรนิเซียนอพยพลงใต้ผ่านแทรกเข้าไปในบริเวณที่พวกออสโตร-เอเชียติกอยู่โดยไม่ได้แต่งงานกัน หรือไม่ได้รับวัฒนธรรมจากพวกออสโตรเอเชียติก

๓. ระหว่าง ๒,๐๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. (ครั้งแรกหรือตอนกลาง) มีพวกที่พูดภาษาออสโตรนิเซียน (Austronesian) ใช้ขวานหินขัดค้ำตันต์เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า อพยพลงมาสู่แหลมอินโดจีน คนพวกนี้มีเครื่องปั้นดินเผาขึ้นรูปโดยใช้เครื่องสานเป็นแบบ (Basket pottery) หรือทำด้วยวิธีปั้นให้เป็นแท่งกลมยาว แล้วขดให้เป็นรูป (coil techniques) มีเครื่องใช้ทำด้วยกระดูก สร้อยคอทำด้วยลูกปัดแก้วหรือทำเป็นหลอดแก้วขนาดเล็ก บ้านมีเสาสุง ปลูกข้าวฟ่างและข้าวเจ้า เลี้ยงหมูและเลี้ยงวัว มีการสร้างหินใหญ่ (Megaliths) ลำห้วยมนุษย์ เรือพายที่มีเครื่องประกอบยื่นออกไป ๒ ข้างสำหรับกันเรือคว่ำ (outrigger canoes) และอาจจะมีเครื่องแต่งกายทำด้วยผ้าเปลือกไม้ด้วย

ในประเทศไทยก็พบขวานหินขัดค้ำตันต์ครูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลูกปัดแก้วหรือแก้วที่ทำเป็นหลอดขนาดเล็ก และใช้เครื่องประดับด้วยกระดูกสมัยหินใหม่ นอกจากนี้ หินใหญ่ก็พบในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หินทุบผ้าเปลือกไม้ก็พบในภาคใต้ที่แปลกออกไป คือ พบเครื่องปั้นดินเผาที่คล้ายกับของวัฒนธรรมลุ่มชานในประเทศจีน

๔. คนพวกหนึ่งซึ่งมีเลือดผสมของพวกออสโตรเอเชียติก และออสโตรนิเซียน ได้รับวัฒนธรรมรวมของวัฒนธรรมขวานหินขัดค้ำตันต์เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าและวัฒนธรรมขวานหินมีป่า ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแหลมอินโดจีน

๕. ก่อนที่พวกเลือดผสมจะเข้าตั้งมั่นในแหลมอินโดจีน มีพวกออสโตรนิเซียนที่ยังล้าหลังอยู่ อพยพลงใต้ไปอยู่กับพวกที่อยู่ที่ตอนใต้ของแหลมมลายู ซึ่งขณะนั้นยังมีความเจริญขั้นสมัยหินเก่าหรือเพิ่งจะเริ่มสมัยหินใหม่

๖. พวกออสโตรนิเซียนดังกล่าวในข้อ ๕ ที่ชำนาญในการเดินเรือก็อพยพจากแหลมมลายู บางพวกไปทางประเทศอินโดนีเซีย และหมู่เกาะที่อยู่ไกลออกไปทางตะวันออก ไปผสมกับพวกชนที่อยู่ก่อน (ดังกล่าวแล้วในข้อ ๑.) ซึ่งใช้ขวานหินขัด คำนตัดแบบบริคล้ายรูปไข่ อีกพวกหนึ่งไปทางเกาะบอร์เนียว ประเทศฟิลิปปินส์ เกาะฟอร์โมซา และประเทศญี่ปุ่น

คำว่า “ออสโตรเอเชียติก” หมายถึงกลุ่มภาษาในทวีปเอเชียกลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้แก่ ภาษา ญวน ภาษามอญ — เขมร และภาษามณฑล กนพูดภาษากลุ่มนี้อยู่ตามแผ่นดินใหญ่ ไม่อยู่เกาะ กลุ่มภาษา “ออสโตรเอเชียติก” นี้รวมอยู่ในกลุ่มใหญ่ ซึ่งเรียกว่า มาลาโย—โปลินีเซียน ซึ่งบางท่านเรียกว่า “ออสเตรียน” (Austrian)

คำว่า “ออสโตรนิเซียน” นี้หมายถึงกลุ่มภาษาในทวีปเอเชียกลุ่มหนึ่ง ผู้พูดภาษานี้ส่วนมากอยู่ที่เกาะ พวกที่ยังอยู่ในแผ่นดินใหญ่ได้แก่พวกจามและชนบางเผ่าที่พูดภาษาอินโดนีเซีย

การที่นำเรื่องขวานหินขัดแบบต่าง ๆ กับการอพยพของคนสมัยหินใหม่มากล่าวไว้ ณ ที่นี้ ก็เพื่อจะได้เป็นแนวในการศึกษาค้นคว้าเรื่องคนสมัยหินใหม่ในประเทศไทยต่อไป

ยุคโลหะ

การสำรวจและขุดค้นระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๗ — ๑๐ ของกรมศิลปากร คณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย—เคนมาร์ก คณะสำรวจกรมศิลปากร — มหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา และคณะสำรวจโบราณคดีไทย—อังกฤษ เป็นผลให้พบหลักฐานโบราณคดีสาขาก่อนประวัติศาสตร์ยุคโลหะเพิ่มขึ้น พอจะทราบเรื่องราวของคนยุคโลหะได้แจ่มชัดขึ้น

ตามหลักสากลยุคโลหะแบ่งออกเป็น ๒ ยุค คือ ยุคสัมฤทธิ์และยุคเหล็ก เฉพาะทวีปเอเชียอาคเนย์นั้น เนื่องจากยังเชื่อกันว่าคนยุคโลหะเป็นทั้งช่างสัมฤทธิ์และช่างเหล็กที่โคจรค้นพบเครื่องมือสัมฤทธิ์ก็มักจะพบเครื่องมือเหล็กปนอยู่ด้วย จึงนิยมเรียกรวมกันว่ายุคโลหะ ในประเทศไทยเช่นที่ถ้ำองบะ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี ก็พบเครื่องมือเครื่องใช้สัมฤทธิ์และเหล็กปนอยู่ในชั้นดินเดียวกัน

ขณะนี้พบแต่เพียงแห่งเดียวที่มีเครื่องมือสัมฤทธิ์เท่านั้น คือ ที่บ้านนาดี จังหวัดขอนแก่น
ในระดับดินที่ ๓ ซึ่งมีอายุประมาณ ๔,๕๗๕ ปี เนื่องจากยังพบเพียงแห่งเดียว จึงยังไม่
ควรแยกออกไปเป็นยุคสัมฤทธิ์และยุคเหล็ก จะขอเรียกรวมว่ายุคโลหะไปพลางก่อน

ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ คนก่อนประวัติศาสตร์ยุค
โลหะได้อพยพทยอยกันลงมาสู่ประเทศไทย พวกแรกน่าจะเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียง
เหนือก่อน เพราะปรากฏหลักฐานที่พบที่บ้านนาดี โนนกทา ตำบลบ้านโคก อำเภอ
ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เก่ากว่าที่พบที่ถ้ำวงช้าง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
และเก่ากว่าที่พบที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี และที่ถ้ำ
องมะ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี อายุของแหล่งโบราณคดียุคโลหะที่บ้านนาดี
ซึ่งกำหนดจากคาร์บอน ๑๔ ที่พบในถ้ำนี้ ได้ระหว่าง ๔,๕๗๕ ปี ถึง ๔,๐๗๕ ปี มาแล้ว
แนวที่เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือน่าจะเข้าทางจังหวัดอุดรธานีทางหนึ่ง เพราะเมื่อ
เร็ว ๆ นี้ นายสติเฟียง บุตรอดีตเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำไทย ได้ไปพบเครื่อง
ปั้นดินเผามีลายเขียนสีแดงบนพื้นขาว เป็นลายก้านขด อยู่ปนกับเครื่องปั้นดินเผาสี
น้ำตาล ไม่มีลายแบบเดียวกับที่ขุดค้นพบที่บ้านนาดี เครื่องปั้นดินเผาเขียนสีนี้เป็น
ของวัฒนธรรมทองซอน ยุคสัมฤทธิ์ นอกจากลายก้านขดแล้วยังเขียนเป็นลายคลงไปคด
มากลายเขาวงกต (maze patterns) ลายดอกไม้ ลายรูปคล้ายดาวมีลายแฉกคล้ายลายบน
หน้าอกงมโหระทึก ยุคสัมฤทธิ์ วัฒนธรรมทองซอน คนก่อนประวัติศาสตร์ที่ใช้เครื่อง
ปั้นดินเผาเขียนสีนี้ นอกจากจะอยู่ที่บ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาร จังหวัด
อุดรธานี แล้วยังเข้ามาอยู่ที่บ้านพันนา ตำบลพันนา อำเภอสว่างดินแดน จังหวัด
สกลนคร และที่บ้านคอนताल กิ่งอำเภอคอนताल จังหวัดนครพนม คนยุคโลหะตอน
ต้นที่บ้านนาดี เข้ามาตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ รู้จักทำเครื่องปั้นดินเผา เดิมทำ
เป็นปั้นดินเผาเขียนสีเชือกทาบและมีลายขดเป็นเส้นโค้งทับลายเชือกทาบ ที่ทำมากเป็น
เครื่องปั้นดินเผาไม่มีลายและทาน้ำยา (slip) สีแดงกับเครื่องปั้นดินเผาเขียนลายเชือก
ทาบ มีเครื่องปั้นดินเผาอยู่ ๒-๓ ใบ ที่มีปุ่มอยู่ที่ตรงไหล่ ๒ ปุ่ม มองคล้ายเตี้ย
รุ่นต่อมานิยมทำเป็นเครื่องปั้นดินเผารูปกลม ไม่มีเชิง นอกจากทำเครื่องปั้นดินเผาแล้ว
คงจะปลูกฝ้ายด้วย เพราะได้พบแวเหล็กไน (spindle-whorls) ทำด้วยดินเผา ในชั้นดิน
ที่คนยุคโลหะตอนต้นเคยอาศัยอยู่ที่บ้านนาดี การทำมาหากินของคนพวกนี้มีการหาปลา

ล่าสัตว์และทำการเพาะปลูก กระดุกสัตว์ที่พบมีหมู วัวควาย และสัตว์อื่น ๆ เครื่องมือ
ที่ขี้ขวานสัมฤทธิ์ชนิดมีป่อง (socketed celts) และอาวุธสัมฤทธิ์ชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าใจ
ว่าคงหล่อใช้เอง เพราะได้พบแม่พิมพ์หินทรายสำหรับหล่อตั้งกล่าว ๓ ชั้น เครื่องประดับ
กาย มีกำไลสัมฤทธิ์ กำไลทำด้วยเปลือกหอย และกำไลข้อเท้าทำด้วยเปลือกหอย
การประดับกายของพวกนี้เท่าที่พบหลักฐาน บางคนสวมกำไลสัมฤทธิ์ทั้งแขนซ้ายและ
แขนขวา ข้างละ ๒ อัน มีอยู่คนหนึ่งแขนซ้ายสวมกำไลสัมฤทธิ์ ๑๖ อัน แขนขวา
สวมกำไลสัมฤทธิ์ ๒ อัน เต็มบางคนก็สวมกำไลเปลือกหอย ๑ อันที่แขนขวา บางคน
ก็สวมกำไลข้อเท้าทำด้วยเปลือกหอย ผู้ใหญ่บางคนก็สวมสร้อยคอลูกปัดที่เป็นแว่น
เล็ก ๆ ทำด้วยเปลือกหอย สิ่งที่น่าสนใจและขุดพบในชั้นดินของยุคโลหะตอนต้นที่บ้าน
นาดี มี (๑) แท่งกระดุกเล็กกลมปลายทั้ง ๒ ข้างแหลม รูปด้านตัดกลม เข้าใจว่า
คงจะใช้เป็นปลายหอกหรือหัวลูกศร (๒) แผ่นดินเผาแบนกลมคล้ายเบี้ย พบในที่
หลายแห่ง แม้แต่สมัยหินใหม่ก็พบแผ่นดินเผาแบนกลมพวกนี้ คนก่อนประวัติศาสตร์
จะใช้ทำอะไร ยังไม่มีคำตอบที่แน่นอน บางท่านก็สันนิษฐานว่าอาจจะใช้ในการเล่น
บางอย่าง บางคนก็เดาว่าอาจจะใช้เล่นหยอดหลุมทอยกองบั้งกระมัง (๓) ลูกดินเผา
กลมขนาดลูกกระสุน บางคนว่าเป็นลูกดินเผาที่ใช้เป่าในหลอดไม้ (blow-pipe) สำหรับ
ยิงนกและสัตว์เล็ก แต่เนื่องจากขนาดค่อนข้างโต บางคนจึงเข้าใจว่าน่าจะเป็นลูกดินใช้
ยิงกับกระสุน ลูกดินเผากลมนี้ก็เช่นเดียวกับแผ่นดินเผาแบนกลม กล่าวคือเป็นของ
ที่มีมาแล้วแต่สมัยหินใหม่ (๔) ขวานหินขัดขนาดเล็ก มีด้านตัดเป็นรูป ๔ เหลี่ยม
ผืนผ้ายังพบอยู่หลายชิ้น แม้จะเป็นยุคโลหะแล้ว ขวานหินขัดขนาดเล็กรังยังมีอยู่ คน
ก่อนประวัติศาสตร์ยุคโลหะตอนต้นที่บ้านนาดีนี้ เมื่อตายญาติก็จะฝังลงไปหลุม โดย
ไม่ได้โลง เพราะไม่พบหลักฐานเกี่ยวกับโลงในหลุมที่ขุดค้น แล้วเอาดินกลบให้สูงขึ้นมา
เป็นเนินดินเตี้ย ๆ บนเนินดินจะนำเอาเครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็กมีจำนวนแต่ ๑ ใบ ถึง
๕ ใบ วางไว้ ในภาชนะดินเผาเหล่านี้เข้าใจว่าจะใส่อาหารและน้ำไว้ด้วย หลุมศพขุด
กว้างประมาณ ๔๐ ซม. ยาวประมาณ ๓ เมตร ประเพณีฝังศพมีดังนี้

ในระดับดินระดับที่ ๒ ศพฝังอยู่ใต้กองเศษเครื่องปั้นดินเผา ในลักษณะท่านอน
หงายเหยียดตรง ศีรษะหันไปหลายทิศ บางศพนอนตะแคงตัวอ บางศพกระดุกเชิง

กรานอยู่ในลักษณะเอียงถึง ๔๕ องศา เครื่องปั้นดินเผาที่อยู่ในหลุมศพมีขนาดเล็ก พบ
กระดูกสัตว์บ้าง เศษสัมฤทธิ์พบน้อย ของอื่นที่พบในหลุมศพและในระดับดินระดับที่
๒ นี้ได้กล่าวแล้วข้างต้น คือ แม่พิมพ์หินทรายสำหรับหล่ออาวุธ ๒ ชิ้น ดินเผาที่เข้าใจ
ว่าเป็นตุ้มถ่วงแห่ (net weights) แวเหล็กในทำด้วยดินเผา กระตุกแทงกลมเล็ก ๆ
ปลายทั้งสองข้างแหลม กำไลข้อเท้าและกำไลมือที่ทำด้วยเปลือกหอย

ในระดับดินที่ ๓ หลุมศพแคบกว้างประมาณ ๔๐ ซม. ยาวประมาณ ๓ เมตร
ที่ปลายหลุมข้างหนึ่งเป็นกะโหลกศีรษะ ที่ปลายอีกข้างหนึ่งมีกระดูกวัวที่อ่อนหนึ่งหรือ
มากกว่าวางไว้ บางทีกระดูกวัวนี้วางลำเข้ามาจนทับโครงกระดูกคนอ่อนล่างถึงกระดูก
เชิงกราน ที่ก้นหลุมมักจะมีเครื่องปั้นดินเผาแต่ละลูกหนึ่งถึง ๓ ลูก อยู่ที่เหนือศีรษะหรือ
ที่ปลายเท้า มีอยู่ ๓ รายที่พบเครื่องปั้นดินเผาขนาดกลางวางอยู่บนดินที่กลบหลุม ราย
หนึ่งวางไว้ที่ทางด้านศีรษะ อีก ๒ รายไว้ทางด้านปลายเท้า โครงกระดูกคนนอนหงาย
ส่วนมากกระดูกขากรรไกรล่างวางอยู่ที่อก ส่วนกะโหลกศีรษะนั้นเอนไปทางด้านหลัง
แสดงว่าคงมีวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งค้ำยันกะโหลกศีรษะอยู่ แต่วัตถุดังกล่าวได้ผุพังไปแล้ว
มีอยู่ ๒ รายที่มีเครื่องปั้นดินเผา ค้ำยันกะโหลกศีรษะอยู่แห่งละลูก ของที่พบอยู่ในหลุม
ศพมีกำไลสัมฤทธิ์ ขวานสัมฤทธิ์ชนิดมีบ้องซึ่งวางอยู่ที่ต้นขาซ้ายและเครื่องปั้นดินเผา
ข้อที่นำสังเกตคือ เครื่องปั้นดินเผานั้นนิยมทำเป็นภาชนะกลม ไม่มีเชิง และพบเครื่อง
ปั้นดินเผาที่มีปุ่มโคงคล้ายเขาสัตว์อยู่ที่ตอนบนของภาชนะ

คนยุคโลหะที่ทยอยเข้ามาสู่ประเทศไทยภายหลังพวกที่เข้ามาอยู่ที่บ้านนาดีนั้น
น่าจะเป็นพวกที่อพยพเข้าทางภาคเหนือ พยานหลักฐานได้แก่เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำ
ด้วยเหล็กและสัมฤทธิ์ที่คณะสำรวจโบราณคดีไทย — อังกฤษสำรวจและขุดค้นพบที่ถ้ำวง
ช้าง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๙ คนยุคโลหะพวกนี้
นอกจากมีเครื่องมือสัมฤทธิ์และเครื่องมือเหล็กใช้แล้ว ยังมีเครื่องมือหินกะเทาะใช้อีก
ด้วย เครื่องประดับกายของคนพวกนี้ คือลูกปัดดินเผา ๑ ลูก ลูกปัดมีลักษณะคล้าย
แว่นขนาดเล็ก ทำด้วยเปลือกหอย และลูกปัดหินสีม่วงรูปคล้ายตะกรุด ลูกปัดเปลือก
หอยนี้มีใช้มาแต่สมัยหินใหม่ เคยพบที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
เฉพาะลูกปัดลักษณะคล้ายแว่น พบหลายแห่งคือ ที่บ้านเก่า ตำบลจระเข้เผือก และที่
ถ้ำเขาสามเหล็ก อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่บ้านหนองเข้เส้า

ตำบลหินกอง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ที่บ้านนาดี โนนนททา ตำบลบ้านโคก อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เครื่องปั้นดินเผาที่ถ่างวงข้างมีลายสามเหลี่ยม ภายในสามเหลี่ยมมีลายตารางสี่เหลี่ยม นอกจากเครื่องมือหินกะเทาะแล้ว ยังมีของที่คนพวกนี้ทำขึ้นด้วยหิน ของดังกล่าวเป็นหินทรายรูปกลม เจาะรูตรงกลาง คนพวกนี้ฝังศพไว้ในถ้ำในระดับลึกแต่ราว ๔๐ ซม. ถึง ๕๐ ซม. วางศพไว้ในลักษณะนอนหงายเหยียดตรง ในการขุดค้นครั้งนี้คงพบโครงกระดูกคนยุคโลหะ ๒ โครง ในหลุมขุดค้นที่ ๒ มีอยู่โครงหนึ่งศีรษะอยู่ชานกับผนังถ้ำ คือ หันไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของที่พบปะปนอยู่ด้วยมีเศษเครื่องปั้นดินเผาและเขี้ยวหมู กระดูกสัตว์ โครงกระดูกคนโครงนี้อยู่ในระดับลึกประมาณ ๔๐ ซม. ในระดับที่สูงขึ้นมา คือ ลึก ๑๐ ซม. พบขวานเหล็ก ๑ อัน ในหลุมเดียวกันนี้ในระดับลึก ๘๐—๙๐ ซม. พบโครงกระดูกคนอีกโครงหนึ่งหันศีรษะไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีกระดูกไม่ครบบริบูรณ์ ตรงแขนขวาพบเครื่องมือส่วเหล็กวางอยู่ ๒ อัน หันด้านคมไปยังปลายแขน ในถ้ำนี้คณะสำรวจโบราณคดีไทย—อังกฤษได้ขุดค้น ๕ หลุม ของที่พบในหลุมอื่นมีลูกปัดหินสีม่วง ๒ ลูก ลูกปัดทำด้วยเปลือกหอย เขี้ยวหมูป่า เครื่องมือหินรูปกลม เจาะรูตรงกลาง ๒ ชิ้น เครื่องปั้นดินเผาที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ๒ ใบ เศษเครื่องปั้นดินเผา กระดูกสัตว์และเครื่องมือหินกะเทาะ พอจะกล่าวได้ว่าคนยุคโลหะพบที่ถ่างวงข้าง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ยังรับวัฒนธรรมบางอย่างของคนสมัยหินใหม่มาใช้ คือ มีเครื่องประดับเป็นลูกปัดทำด้วยเปลือกหอยและหิน เครื่องปั้นดินเผาก็มีลายสามเหลี่ยม ภายในสามเหลี่ยมขีดเป็นตารางสี่เหลี่ยม มีเครื่องมือเครื่องใช้ทั้งที่ทำด้วยโลหะมีสัมฤทธิ์และเหล็ก และเครื่องมือหินกะเทาะ ฝังศพไว้ในถ้ำ ของที่ใส่ลงไปหลุมมีเครื่องมือและเครื่องประดับเฉพาะศพที่พบ ๒ ศพ ศีรษะหันไปทาง ตะวันตกเฉียงเหนือ และ ตะวันตกเฉียงใต้

ข้อที่น่าสนใจที่ถ่างวงข้าง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ยังขุดค้นไม่พบขวานหินขัดขนาดเล็ก เช่นที่พบที่บ้านนาดี จังหวัดขอนแก่น ส่วนคนยุคโลหะ ซึ่งคณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย—เดนมาร์ก ขุดค้นพบโครงกระดูกเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ที่ถ้ำองบะ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ก็น่าจะเป็นคนรุ่นเดียวกันกับที่พบที่ถ่างวงข้าง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพราะที่ถ้ำองบะ จังหวัดกาญจนบุรี พบโครงกระดูกฝังอยู่ในถ้ำ นอนเหยียดยาวหันศีรษะไปหลายทิศทาง ที่ข้างโครงกระดูกหรือที่

ปลายเท้าจะมีเครื่องมือเหล็กวางอยู่ และพบเครื่องมือหินกะเทาะเช่นเดียวกัน ข้อแตกต่างก็เนื่องจากถ้ำพระ ถ้ำองบะ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นถ้ำใหญ่ มีคนอยู่มาแต่สมัยหินกลาง สมัยหินใหม่และสืบต่อมาจนถึงยุคโลหะ ทั้งการขุดค้นก็ทำกันอย่างกว้างขวางเป็นเวลาร่วม ๓ เดือน จึงพบหลักฐานมากกว่าที่ถ้ำวงช้าง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือ พบขวานหินขัดขนาดเล็กปนอยู่ในกองเศษสัมฤทธิ์ พบลูกปัดหินรูปคล้ายตะกรูด และรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พบกำไลสัมฤทธิ์ พบกลองมโหระทึก พบเครื่องมือเหล็กหลายสิบชิ้น และพบเครื่องปั้นดินเผาส่วนมากมีสีดำ บางใบมีลายเขียนสีด้วยสีแดง เป็นรูปลายก้านขดและลายตารางสี่เหลี่ยม

คนยุคโลหะรุ่นหลังน่าจะได้แก่พวกที่ฝังไว้ที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี แหล่งก่อนประวัติศาสตร์ยุคโลหะที่สำคัญแห่งนี้ ส.อ. เจยจันทร์เรือง สังกัดศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี เป็นผู้พบคนแรกโดยบังเอิญ กล่าวคือ เมื่อปลายเดือนมีนาคม ๒๕๐๗ ส.อ. เจย จันทร์เรือง ขุดเตาเผาถ่านในบริเวณบ้านพักของตน พบโครงกระดูกมนุษย์โบราณหลายโครง และนำชิ้นเภาพางโครง เจ้าหน้าที่หน่วยศิลปากรที่ ๑ ได้ไปติดต่อกับ ส.อ. เจย ขอให้ระงับขุดโครงกระดูกที่เหลือไว้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิสูจน์โครงกระดูกคนโบราณก่อน กรมศิลปากรจึงให้เจ้าหน้าที่ออกไปดำเนินการขุดค้น โดยมีนายวิทยา อินทโกศัย เป็นผู้ควบคุม ได้ขุดค้น ๒ ระยะ คือ ระยะแรกแต่วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๗ ถึงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๗ ระยะที่ ๒ ตั้งแต่กราคม ๒๕๐๘ ถึงเมษายน ๒๕๐๘ ผลของการขุดค้นปรากฏว่า มนุษย์ยุคโลหะพวกหนึ่งอพยพเข้ามาตั้งอยู่ที่บริเวณศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี คนพวกนี้สวมเสื้อผ้าทอด้วยป่านอินเดีย (hemp) ทราบได้เพราะพบเศษผ้าติดอยู่ที่กำไลสัมฤทธิ์ซึ่งอยู่ในข้อมือของโครงกระดูกคนยุคโลหะ ที่ขุดพบที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ ได้ขอร้องให้รองศาสตราจารย์สิน สุวตะพันธ์ แผนกพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตรวจดูเศษผ้าดังกล่าว ก็ปรากฏว่าเป็นผ้าทอด้วยป่านอินเดีย เครื่องประดับกายของคนพวกนี้ก็มีลูกปัดแก้วและลูกปัดหิน ซึ่งมีรูปและสิ่งคงาม บนศีรษะน่าจะจะมีวงลูกปัดประดับผม เพราะขุดพบลูกปัดขนาดเล็กวางอยู่ในลักษณะเป็นสายรอบกะโหลกศีรษะ โครงกระดูกคนยุคโลหะพบที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี ที่ข้อมือสวมกำไลสัมฤทธิ์ หรือกำไลแก้ว หรือกำไลดินเผา ที่นิ้วมือสวมแหวนสัมฤทธิ์ ที่นิ้วมือ

ของคนยุคโลหะบางคนมีแหวนสวมที่นิ้วก้อย คนพวกนี้น่าจะสวมตุ้มหูด้วย เพราะได้
ขุดพบห่วงกลมทำด้วยสัมฤทธิ์หลายห่วง มีขนาดเล็กกว่าที่จะเป็นแหวนได้ ที่ข้อมือ
ส่วนมากสวมกำไลที่ข้อมือซ้ายหรือขวาข้างใดข้างหนึ่ง บางคนสวมกำไล ๓ อันซ้อน
บางคนสวม ๑ อันที่ข้อมือข้างเดียว กำไลหรือแหวนที่สวมนี้วาง นิ้วกลางและนิ้วชี้
ส่วนมากแต่ละนิ้วสวมแหวนสัมฤทธิ์มากกว่า ๑ วง บางคนสวม ๕ วง อยู่ที่นิ้วเดียวกัน
บางคนสวม ๓ วงที่นิ้วเดียวกันก็มี มีอยู่โครงหนึ่งมีห่วงสัมฤทธิ์สวมอยู่ที่นิ้วเท้าด้วย
นายแพทย์สุต แสงวิเชียร ศาสตราจารย์วิชากายวิภาค มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์
ได้ตรวจโครงกระดูกคนพวกนี้ พบว่ามีอยู่โครงหนึ่งถอนฟันหน้าซี่ริม แสดงว่าประเพณี
ถอนฟันได้สืบเนื่องมาจากคนสมัยหินใหม่ขุดค้นพบที่บ้านเก่า ตำบลจระเข้เผือก อำเภอ
เมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี คนยุคโลหะที่จังหวัดลพบุรี ทำเครื่องปั้นดินเผา
ได้ดี มีทั้งสีเทา และสีแดง บางชิ้นมีลาย หลายใบมีรูปทรงคล้ายกับเครื่องปั้นดินเผา
สมัยหินใหม่พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี บางใบมีรูปทรงเหมือนเครื่องปั้นดินเผา
ยุคโลหะพบที่ซาฮุน (Sa-huynh) ประเทศเวียดนาม อาวุธที่ใช้มีเหล็ก ขวาน
เหล็กและขวานสัมฤทธิ์ และน่าจะมีลูกกระสุนใช้ด้วย เพราะได้พบลูกดินเผากลมขนาด
ลูกกระสุนจำนวนหลายลูกในหลุมขุดค้น อาหารของคนพวกนี้มีเนื้อสัตว์ป่า เต่า หอยขม
หอยกาบและหอยโข่ง ซึ่งชาวลพบุรีเรียกหอยบั้ง หอยพวกนี้ยังพบที่อ่างน้ำพิบูลสงคราม
ในบริเวณศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรีจนทุกวันนี้ คนยุคโลหะพวกนี้ฉลาด
เลือกชัยภูมิที่จะตั้งหมู่บ้านดีมาก คือ ตั้งอยู่บนเนินดินไม่สูงนัก และน้ำท่วมไม่ถึง
ทั้งนี้โดยพิจารณาจากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจดเขาน้อย
ทางทิศเหนือจดห้วยธรณี คนพวกนี้คงจะได้อาศัยน้ำจากทางน้ำที่ไหลผ่าน และจับ
สัตว์น้ำกินเป็นอาหารด้วย ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ คนพวกนี้ไม่มีวิธีสังเกตทิศได้
อย่างแม่นยำ คล้าย ๆ กับมีเครื่องมือสำหรับวัด เมื่อขุดค้นโครงกระดูกคนพวกนี้แล้ว
ผู้ขุดค้นนำเข็มทิศไปวางไว้เหนือศีรษะของคนพวกนี้ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐ คน
ปรากฏว่าศีรษะเกือบทุกศีรษะอยู่ในแนวทิศเหนือตรงตามเข็มทิศอย่างไม่คลาดเคลื่อน
มีอยู่เพียง ๒ - ๓ โครงที่ศีรษะเบนไปจากแนวทิศเหนือประมาณ ๑๐ องศา พิจารณา
จากจำนวนโครงกระดูกคนที่ขุดค้นพบมีจำนวนกว่า ๕๐ โครง ครั้งนั้นคงจะมีหมู่บ้าน
คนยุคโลหะอยู่ที่บริเวณศูนย์การทหารปืนใหญ่และบริเวณใกล้เคียงหลายครอบครัว คน

ยุคโลหะพวกนี้ เมื่อตายจะฝังศพเล็กแต่ประมาณ ๖๐ ซม. จนถึง ๒๔๐ ซม. ศพอยู่ในลักษณะนอนหงายเหยียดตรงศีรษะหันไปทางทิศเหนือ มีบางศพเท่านั้นที่หันไปทางทิศตะวันออก บางศพขางอ การวางแขนนั้นมี ๓ แบบคือ แบบที่ ๑ วางแขนแนบข้างตัว แบบที่ ๒ วางฝ่ามือทั้งสองบนหน้าขา แบบที่ ๓ วางแขนไว้ใต้ตะโพก สิ่งที่ฝังลงไปกับศพ มีเครื่องปั้นดินเผาวางอยู่เหนือไหล่ หรือที่ปลายเท้า หรือข้างขา อาวุธมีหอกและขวานวางไว้ที่เหนือศีรษะหรือปลายแขน นอกจากนี้ยังนำเอาแผ่นดินเผาแบบกลม ลูกดินเผากลมคล้ายลูกกระสุนและแวเหล็กไนทำด้วยดินเผาฝังลงไว้ในหลุมศพด้วย บางศพพบลูกพรวนสัมฤทธิ์อยู่ใกล้ ๆ ศพ ลูกพรวนเท่าที่พบแล้วมี ๓ ขนาดคือ ขนาดใหญ่ยาว ๓.๕ ซม. ขนาดเล็ก ยาว ๑.๘ ซม. ขนาดกลางยาว ๒ ซม. ลูกพรวนเหล่านี้จะใช้กับสัตว์เลี้ยงหรือคน ยังไม่พบหลักฐาน ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่ง บางหลุมฝังศพทับกันหลายศพ

นอกจากนี้เมื่อไม่นานมานี้ พระภิกษุรูปหนึ่งได้นำของที่พบที่ตำบลช่องแค อำเภอบางบาล จังหวัดนครสวรรค์ มาพบผู้เขียนและเล่าว่า มีผู้ขุดพบศพคนโบราณหลายศพ นอนหงายหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ที่เหนือศีรษะมีเครื่องปั้นดินเผาวางอยู่ ผู้เขียนได้ตรวจดูเครื่องปั้นดินเผาแล้ว เป็นภาชนะมีเชิงสีน้ำตาลไม่มีลายคล้ายที่พบที่บ้านนาดี จังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ยังได้ดูแวเหล็กไนทำด้วยดินเผาและดินเผา ลูกกลมเจาะรูตรงกลางคล้ายตุ้มถ่วงแห (net-weight) พระภิกษุรูปนั้นเล่าว่าพบอยู่ในปากของศพโบราณ นอกจากนี้บางศพยังมีกำไลหินอยู่ที่ข้อมือ ศพโบราณเหล่านี้อาจจะเป็นศพคนยุคโลหะก็ได้ ตำบลช่องแค อำเภอบางบาล จังหวัดนครสวรรค์ จึงเป็นแหล่งโบราณแหล่งหนึ่งที่น่าจะศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มีเครื่องมือเครื่องใช้สัมฤทธิ์และเหล็กอยู่หลายชิ้น คือ

๑. กลองมโหระทึก มีอยู่ ๗ ลูก พบที่อำเภอบางบาล จังหวัดนครสวรรค์
๒. ลูก ที่อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๑ ลูก ที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
๓. ลูก ที่จังหวัดอุบลราชธานี ๑ ลูก ส่วนกลองมโหระทึกที่อยู่นอกพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มีพบที่อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ๔ ลูก ที่อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๑ ลูก กลองเหล่านี้มีอายุประมาณ ๒๐๐ ปี—๑๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. (ราว ๒,๑๖๗ ปี ถึง ๒,๐๖๗ ปีมาแล้ว)

๒. พขว้าสัมฤทธิ์ (Bronze dagger-axes) อายุราว ๙๐๐ ปี — ๗๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ได้มาจากจังหวัดน่าน และอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๓. ขวานสัมฤทธิ์ชนิดมีบ้อง (Socketted celts) บ้องเป็นรูปไข่ ต่างกับขวาน สัมฤทธิ์พบที่ประเทศจีน ซึ่งมีบ้องเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกกันว่า ขวานทอง ถือกันว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ กันห่า กันผี กันเงือกได้ เมื่อสัตว์ เกิดเป็นโรคห่า เจ้าของจะเอาขวานทองฝนกับน้ำ แล้วเอาน้ำกรอกให้สัตว์กิน บาง จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เอาขวานทองมาหลอมเป็นแหวนใส่หัวกันผีและ กันเงือก

๔. ใบหอกสัมฤทธิ์

๕. กำไลสัมฤทธิ์ มีทั้งที่ตันและกลวงรูปค้ำตันตัดเป็นวงกลมและสี่เหลี่ยมผืนผ้า

๖. ภาชนะสัมฤทธิ์รูปต่าง ๆ พบที่จังหวัดอุตรดิตถ์

๗. กำมี่คสันมีลาย

๘. แผ่นแก้วรูปกลม ซึ่งเข้าใจว่าเป็นส่วนประกอบของสายรัดเคลือบเงิน เดิม มีแผ่นแก้วรูปกลม ๓ แผ่น อยู่เรียงกันเป็นแถว แผ่นที่อยู่ริมมีลูกบิดชนิดมีตาสอดไว้ ตรงกลาง อายุราว ๔๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. (ราว พ.ศ. ๑๔๓)

๙. เครื่องมือเหล็ก พบที่ถ้ำองบะ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และ พบที่จังหวัดระยอง

เพื่อที่จะเข้าใจเรื่องราวยุคโลหะในประเทศไทยดีขึ้น ควรจะได้ทราบเรื่อง วัฒนธรรมยุคโลหะในทวีปเอเชียอาคเนย์ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ วัฒนธรรม คือ

๑. วัฒนธรรมทองซอน (Dongson Culture)

๒. วัฒนธรรมหินใหญ่ (Megalithic Culture)

วัฒนธรรมทองซอน

เป็นวัฒนธรรมยุคโลหะ (สัมฤทธิ์—เหล็ก) ของทวีปเอเชียอาคเนย์ นาย เอ็ม. พี. เจ. ปาโจท์ (M.P. Pajot) แห่งสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (L'Ecole Française d'Extrême Orient) เป็นผู้ขุดค้นหลักฐานของวัฒนธรรมนี้เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๔) ที่ทองซอน (Dong Son) อันเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนฝั่ง ขวาของแม่น้ำชองมาในจังหวัดถันหั่ว (Thanh — hoa) ประเทศเวียดนามเหนือ

นายหลุยส์ ฟิโนท์ และศาสตราจารย์ ยอช เซเคิล เข้าใจว่าเป็นวัฒนธรรมของพวกอินโดนีเซีย จึงตั้งชื่อว่า วัฒนธรรมอินโดนีเซีย ต่อมาศาสตราจารย์ อาร์. ไฮน์เกลเดอน (R. Heine Geldern) ตั้งชื่อวัฒนธรรมนี้ใหม่ว่า “วัฒนธรรมทองซอน”

วัฒนธรรมนี้แพร่ขยายไปยังประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา พม่า ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

วัฒนธรรมนี้มีอายุระหว่าง ๕๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ถึง ๑๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ราวพุทธศตวรรษที่ ๑ - ๕

สิ่งของเครื่องใช้ของวัฒนธรรมทองซอน มี ๑. กลองมโหระทึก ๒. ขวานสัมฤทธิ์มีบ้อง ๓. ปลายหอกสัมฤทธิ์ ๔. หัวลูกศรสัมฤทธิ์ ๕. ค้ำมีดสัมฤทธิ์ ๖. ทาบสองคมสัมฤทธิ์ ๗. มีดสั้นสัมฤทธิ์ ๘. หัวสายรัดสัมฤทธิ์ (girdles) ๙. ภาชนะรูปต่าง ๆ ทำด้วยสัมฤทธิ์ เช่น แจกัน ฟาน หม้อขนาดใหญ่ ๆ ล. ๑๐. รูปหล่อขนาดเล็กทำด้วยสัมฤทธิ์ ๑๑. กระจังหรือกระปวนสัมฤทธิ์ ๑๒. คันฉ่องสัมฤทธิ์ ๑๓. เครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยเหล็ก ๑๔. เครื่องปั้นดินเผา ๑๕. กำไลสัมฤทธิ์หรือหิน ๑๖. แหวนสัมฤทธิ์ ๑๗. ลูกปัดทำด้วยแก้วหรือหิน

ลวดลายของวัฒนธรรมทองซอน คือ ๑. มีลายเป็นจุดกลม (flecks) ๒. ลายเส้นขนาน (hatching) ๓. ลายรูปสามเหลี่ยม ๔. ลายก้านขด ๕. ลายวงกลมวงเล็ก ๆ ต่อด้วยเส้นทแยง ๖. ลายเชือกถักแบบเปียผสม (Plaited band)

กลองมโหระทึก เป็นหลักฐานของวัฒนธรรมทองซอนที่สำคัญอย่างหนึ่ง นักสะสมของเก่าชาวยุโรปก็สนใจสะสมกลองมโหระทึกมานานแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๕ (ค.ศ. ๑๖๘๒) นายรัมฟิอัส (Rumphius) ส่งกลองมโหระทึกซึ่งไม่ทราบแหล่งที่พบไปให้แกรนด์ดยุกแห่งทัตคานี ใน พ.ศ. ๒๒๔๘ (ค.ศ. ๑๗๐๕) นายรัมฟิอัส เขียนอธิบายไว้ว่า กลองมโหระทึกใบนี้ได้จากเพ็ดเจ็ง (Pedjeng) บนเกาะบาห์ลี พ.ศ. ๒๔๒๖ (ค.ศ. ๑๘๘๓) ได้มีผู้นำกลองมโหระทึกออกตั้งแสดงเป็นครั้งแรกที่กรุงเวียนนา กลองใบนี้เป็นของนักสะสมศิลปะวัตถุคนหนึ่งชื่อ เคานต์ ฮันส์ วิลเชค (Count Hanz Wisczek) ท่านผู้นี้ซื้อกลองตั้งกล่าวที่เมืองฟลอเรนซ์ ในปีเดียวกันนี้ได้มีผู้นำกลองมโหระทึกใบนี้ไปตั้งแสดงในงานแสดงระหว่างชาติกรุงอัมสเตอร์ดัม บนหน้ากลองมีรูปกบ ๔ ตัว นายแอนตัน เพเยอร์ (Anton Payer) ลงความเห็นว่า ถิ่นเดิมของกลองมโหระทึกตั้งกล่าวอยู่

ในทวีปเอเชียภาคใต้ นายแอนตัน เพเยอร์ ผู้ที่เคยบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา และอยู่ในราชสำนักไทยมาหลายปี ต่อจากนั้นก็มิผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องกลองมโหระทึก กันอย่างขะมักเขม้น ท่านเหล่านี้ได้แก่นาย เอ. บี. เมเยอร์ (A.B. Meyer) นายเอฟ เอ็ท (F. Hirth) นายเจ. เอ็ม. เดอโกรท (J. J. M. de Groot) นายคัมบลิว ฟอย (W. Foy) นายฟรันซ์ เฮเกอร์ (Franz Heger) นายเจ. พี. รูฟแฟ (J. P. Rouffaer) นายเอช-ปามังจี-เออร์ (H. Parmentier) ฯลฯ

ผลของการศึกษาค้นคว้า สรุปไว้ ๒ ประการ

๑. บริเวณที่พบกลองมโหระทึกแผ่ออกไปกว้างใหญ่ไพศาล ตั้งแต่ประเทศมองโกเลียตอนในลงมาแหลมอินโดจีน ประเทศไทย และหมู่เกาะอินโดนีเซีย

๒. ประเพณีอันเนื่องด้วยวิธีทำกลองมโหระทึก ประโยชน์ในการใช้และการนับถือกลองมโหระทึกนี้ ได้ถือสืบเนื่องกันมากกว่า ๑,๐๐๐ ปีก่อนเริ่มคริสต์ศักราช จดหมายเหตุของกษัตริย์จีนราชวงศ์ฮั่นกล่าวไว้ว่า ได้ยืมกลองมโหระทึกมาจากพวกม่าน จดหมายเหตุอื่น ๆ อ้างว่า ผู้ที่ทำและนับถือกลองมโหระทึกเป็นพวกที่ไม่ใช่จีน พวกนี้อยู่ในประเทศจีนตอนใต้ เช่นพวกม่าน พวกเหมียวจือ (แม้ว) พวกโลโล้ ฯลฯ เมื่อ พ.ศ. ๕๘๔ (ค.ศ. ๔๑) ม้าอ้วน (Ma Yuan) แม่ทัพจีนยกทัพลงมาตีแคว้นของพวกชนเหล่านี้ได้ ครั้นนั้นทหารจีนได้ยืมกลองมโหระทึกได้หลายใบแล้วหลอมเพื่อเอาสัมฤทธิ์ ไปหล่อรูปม้าถวายพระเจ้ากรุงจีน ก่อนนี้คือเมื่อ พ.ศ. ๗๖๕ ขงเบ้งแม่ทัพจีนยกทัพมาปราบชาวป่าพวกหนึ่ง มีหัวหน้าชื่อ เบ้งเฮก ซึ่งนักประวัติศาสตร์ลงความเห็นว่าเป็นชนชาติไทย พวกหนึ่ง ขงเบ้งได้ใช้อุบายต่างๆ ชูขวัญเช่น เอากลองโลหะไปตีที่ปากถ้ำ เพื่อให้เสียงกึกก้องบ้าง เอากลองโลหะไปตั้งไว้รับราชการระแสน้ำตกตามหุบเขา ให้นำน้ำตกลงมาบนหน้ากลองให้เกิดเสียงกึกก้อง เป็นการชูขวัญข้าศึก

พวกจีนเรียกกลองนี้ว่า ดงกู่ (จิ้งกลาง) ตังไกว (แต้จิว) แม้เผ่าชนเหล่านี้จะท่องตกอยู่ในอำนาจของพระเจ้ากรุงจีนก็ตาม พวกเขาก็นับถือทำกลองมโหระทึกกันสืบต่อมา เมื่อ พ.ศ. ๘๔๓ (ค.ศ. ๓๐๐) พวกม่านซื้อเงินตราสัมฤทธิ์จากเมืองกวางตุ้ง เพื่อนำ

มาหล่อกลองมโหระทึก เมื่อ พ.ศ. ๑๓๔๓ (ค.ศ. ๘๐๐) พวกปยูหรือเปียว (pyu or piao) ในพม่าได้ส่งกลองมโหระทึกไปถวายพระเจ้ากรุงจีน ประมาณ พ.ศ. ๑๗๔๓ (ค.ศ. ๑๒๐๐) ปรากฏว่าพวกมันในประเทศจีนภาคใต้ยังใช้กลองมโหระทึกกันอยู่ พวกนี้ใช้เป็นกลองศึกและของถวายแก่น ในระหว่างสมัยราชวงศ์เหม็งนำเอากลองมโหระทึกขึ้นไปไว้บนยอดเขา เมื่อจะมีการประชุมในโอกาสพิเศษ ก็ตีกลองมโหระทึกขึ้น ประชาชนก็รีบมาชุมนุมพร้อมกัน ในปี พ.ศ. ๒๒๔๓ (ค.ศ. ๑๗๐๐) ยังมีช่างทำกลองมโหระทึก ๑๐ คน อยู่ในเมืองกวางตุ้ง

เมื่อเร็ว ๆ นี้ที่ยูนนาน ประเทศจีน ชุคค้นพบกลองมโหระทึก ๒ ใบ ใบหนึ่งบนหน้ากลองมีรูปปั้นแสดงการทำพิธีบางอย่าง มีรูปปั้นกลองมโหระทึกขนาดเล็กอยู่ในบริเวณพิธีด้วย อีกใบหนึ่งบนหน้ากลองมีรูปปั้นของประมุขคนหนึ่งนั่งอยู่บนแท่น มีบริวารนั่งล้อมอยู่

พวกมวง (Muongs) ในประเทศเวียดนามยังคงใช้กลองมโหระทึกในพิธีศพ กล่าวคือ เมื่อหัวหน้าครอบครัวตาย จะนำเอากลองมโหระทึกมาแขวนไว้เหนือศพ เมื่อนำอาหารมาเช่นศพ ก็จะตีกลองมโหระทึกทุกครั้งไป

พวกกะเหรี่ยงในพม่าและประเทศไทยภาคตะวันตก ยังใช้กลองมโหระทึกดีในงานศพ เพื่อเรียกวิญญาณของผู้ตายซึ่งเชื่อถือกันว่าจะแปลงร่างเป็นนก นอกจากนี้พวกกะเหรี่ยงยังใช้เป็นแท่นวางเครื่องสังเวอันประกอบด้วยเขาและเนื้อสัตว์ กลองมโหระทึกของพวกกะเหรี่ยงมี ๒ แบบ คือ แบบทรงสูง และแบบแบน พวกยางแดง (กะเหรี่ยง) นับถือกลองมโหระทึกทั้ง ๒ แบบ พวกยางแดงเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้ทำกลองมโหระทึก แต่ซื้อกลองมาจากพวกไทยใหญ่และพวกอินระ (Inthas) ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ (ค.ศ. ๑๘๙๔) ยังคงทำกลองมโหระทึกอยู่

ข้อที่น่าสังเกตคือ ตามปกติเวลาทำกลองมโหระทึกมักจะทำเป็นคู่ ๆ กันไป ใบหนึ่งมีกบอยู่บนหน้ากลอง อีกใบหนึ่งไม่มีกบ ในประเทศพม่าถือว่าใบที่มีกบเป็นตัวผู้ ใบไม่มีกบเป็นตัวเมีย ในหอสุมุคแห่งชาติ มีเอกสารฉบับหนึ่งกล่าวถึงวิธีทำกลองมโหระทึกในพม่า ซึ่งมีข้อความดังนี้

คำแปล

วิธีทำมหรทัก (ซึ่งทางนี้เรียกม้องกบหรือม้องเขียด)

ซึ่งผู้ช่วยข้าหลวงลอกก่อสร้างมาเป็นภาษาพม่า

๑. เมื่อลงมือทำที่แรก ต้องเอาไม้ทำรูปม้องตามต้องการ แล้วเอาดินเหนียวชนิดเหลือง ๒ ส่วน แกลบ ๑ ส่วน ผสมกัน แล้วเอาพอกไม้ซึ่งทำเป็นรูปม้องกบนั้น
๒. เมื่อทำสำเร็จแล้ว เอาดินเหนียวกับมูลวัวเสมอกัน เอาผสมให้เข้ากันแล้วพอกรูปม้องกบให้เรียบเสมอ
๓. เมื่อเอาดินเหนียวกับมูลวัวซึ่งผสมกันพอกแล้ว ถ้าเห็นว่าแห้งพอสมควรให้เอาไม้แบน ๆ ตีให้เรียบเสมอกัน
๔. เมื่อทำเสมอกันแล้ว ให้หมั่นทำความสะอาดรูปม้องกบอย่าให้สกปรก
๕. ให้เอาขี้ผึ้งพอกรูปม้องกบอีกชั้นหนึ่ง แลให้พอกเสมอกัน แต่พอกให้หนาขึ้น ๑ แบ่งเป็น ๔ ส่วน ให้พอกหนาแต่ ๑ ส่วน (๑ ใน ๔)
๖. เมื่อเอาขี้ผึ้งพอกหนาเสมอกันแล้ว ให้ขูดขี้ผึ้งออกให้บางลงกว่าเก่าอีกให้เสมอกัน ขึ้น ๑ แบ่งเป็น ๘ ส่วน ขูดออกให้บางแต่ ๑ ส่วน (๑ ใน ๘) แล้วเอาไม้มาสลักเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ หรือรูปดอกไม้ตามแต่จะต้องการ เอาประทับบนขี้ผึ้งที่พอกไว้บน
๗. รูปกบที่หน้าม้องกบซึ่งซ้อนกัน ๓ ตัว ให้เอาขี้ผึ้งขึ้นเป็นรูปกบซ้อนกันติดไว้กับหน้าม้องนั้น
๘. เมื่อทำตามที่กล่าวข้างบนนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้เอาดินเหนียวที่แห้งมาทำให้ละเอียด แล้วเอาผ้ากรอง แล้วเอามาพอกบนขี้ผึ้ง ๓ ชั้น
๙. แล้วเอาดินเหนียวแห้งกับมูลวัวเสมอกันผสมกันเข้า แล้วเอาพอกรูปม้องกบให้หนาประมาณ ๑ นิ้ว
๑๐. เอาดินเหนียว ๑ ส่วน แกลบ ๑ ส่วน ผสมกันเอาพอกรูปม้องกบอีกให้หนาประมาณ ๓ นิ้ว หรือจะให้หนากว่านี้ก็
๑๑. เมื่อเอาไว้แห้งดีแล้ว ยังแต่จะเททอง ให้ทำรูไว้ที่ตีนม้องกบให้ขี้ผึ้งจะละลายออกมาได้ แล้วเอารูปม้องกบเผาไฟพอสมควร เพื่อให้ขี้ผึ้งละลายไหลออก เมื่อขี้ผึ้งละลายไหลออกมาหมดแล้ว ให้เอารูปม้องกบที่เป็นดินแล้มนั้น เอาเผาไฟให้ไหม้เกรียมจนสุก เหมือนอย่างเผาหม้อ ให้ร้อนอยู่แล้วเอาออกมา

๑๒. ห้ามไม่ให้รูปฆ้องกบนั้นเย็นได้ เวลาเททอง

๑๓. ทองที่จะใช้ต้องหล่อให้ได้ขนาดพอดีที่จะเทลงในรูปฆ้องกบ คือ ให้เอาทองแดง หนัก ๒๔ จ้อย ๔ จ้าบ ตะกั่ว ๔ จ้อย ดีบุก ๑๕ จ้าบ เอาใส่เบ้าหล่อให้ละลายดีแล้ว เอาเทลงในรูปที่ตีขึ้นฆ้องกบนั้น เวลาเทอย่าให้ทองเย็นได้เป็นอันขาด (จ้อย ๑ เท่ากับ ๒ ชั่ง ๑๒ ตำลึงจีน จ้าบ ๑ เท่ากับ ๔ สลึง ๔ หุน)

๑๔. เมื่อหล่อเสร็จแล้ว ทิ้งไว้ให้เย็นราว ๒๔ นาทีเศษ ๆ จึงค่อยทุบดินที่พอกขึ้นออก

๑๕. เมื่อทุบดินออกหมดแล้ว ที่ไหนไม่ราบเสมอกัน ให้เอาตะไบสี แต่ถ้าที่ไหนหนาบางไม่เสมอกัน ให้เอาเหล็กตีชนิดที่แข็งแรงออกให้เสมอกตามขนาดที่ต้องการ

๑๖. ประโยชน์ของฆ้องกบ คือ ใช้ในการรำศพ แลกการเลี้ยงผี งานประเพณีตามพื้นเมืองของเขา เอามาตีแห่ นอกจากใช้อย่างนี้ก็ขาย

กลองมโหระทึกแบบเฮเกอร์ ๔ (ดูหน้า ๗๐) มีความสำคัญในชีวิตความเป็นอยู่ของชาละเม็ดชาวเขาในประเทศลาวจนทุกวันนี้ พวกชาละเม็ดไม่ได้ทำกลองมโหระทึกแต่ซื้อมาจากพวกเผ่าเนียง (Niang tribe) พวกนี้จะเอากลองมโหระทึกไปฝังไว้ที่ซึ่งไม่มีผู้ทราบ และนำกลองมโหระทึกขึ้นมาใช้ต่อในโอกาสที่มีพิธีต่าง ๆ พวกชาละเม็ดมักนิยมสะสมกลองมโหระทึกไว้คนละหลาย ๆ ใบ ให้มากเท่าจะหาได้ ถ้าเจ้าของกลองตายโดยไม่มีทายาทชาย ก็จะต้องกลองมโหระทึกของผู้ตายจนแตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วบรรดาญาติมิตรจะเก็บเศษกลองมโหระทึกไปไว้ในหลุมฝังศพของเจ้าของ ถ้าชาละเม็ดคนใดมีกลองมโหระทึก ๒ ใบ และควาย ๕ ตัว จะได้รับการยกย่องให้เป็น "เล็ม" อันเป็นตำแหน่งขุนนางที่ไม่สืบสกุล การแต่งตั้ง "เล็ม" จะมีงานฉลองในงานนี้จะนำไก่ ๒ ตัว มาสังเวชและมีพิธีทักทิก (Tukti) คือ นำเอาค้ายสายสิญจน์มัดตัวกับที่อยู่บนหน้ากลองแล้วเอาชนนกกฟาดลงตรงหน้ากลองที่ทำเป็นรูปดาว พร้อมกับเอาเลือดเทลงไป ขณะนั้นผู้ได้รับแต่งตั้งเป็น "เล็ม" ก็จะสวดขอพรให้ได้กลองมโหระทึกและควายเพิ่มมาก ๆ ขึ้นพอพ้นกำหนด ๒ เดือน "เล็ม" ก็จะต้องทำพิธีสังเวชบูชายายาย เช่นควาย ๑ ตัว โดยเชิญเพื่อนบ้านทุกคนมาร่วมในพิธีด้วย

เมื่อเกี่ยวนวดเสร็จ ก็จะมีพิธีสังเวชผีที่สิงอยู่ในกลองและสังเวชผีบูชายายาย เชื่อกันว่าเมื่อบูชายายายได้ยินเสียงกลองจะรู้สึกดีใจ จะพากันไปที่เสาสำหรับเฝ้า (watch posts) ชายใดที่ไม่มีกลองมโหระทึกจึงไม่มีโอกาสจะเชิญผีบูชายายายมาได้

กล่าวกันว่า เมื่อพวกยางแดงคนโต (กะเหรี่ยง) ตาย ทายาทหรือญาติพี่น้อง จะเจาะเอาเศษเนื้อกลองมโหระทึกสมัยก่อนผู้ตายไปฝังด้วย ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร มีกลองมโหระทึกสมัยก่อนประวัติศาสตร์อยู่ ๗ ใบ ได้ตรวจดูแล้ว บางใบมีรอยเจาะเป็นรูสี่เหลี่ยม กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๑ ซม. รอยเจาะบางแห่ง ก็ยังเป็นรูอยู่ บางรอยก็อุดแล้ว กลองมโหระทึกที่มีรอยเจาะดังกล่าวมีอยู่ ๓ ใบในจำนวน ๗ ใบ ใบหนึ่งได้จากเมืองทุ่งยั้ง จังหวัดอุตรดิตถ์ อีกใบหนึ่งได้จากอำเภอนาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ใบที่ ๓ ได้จากอำเภอสหสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากที่จังหวัด นครศรีธรรมราช และจังหวัดกาฬสินธุ์ เท่าที่ทราบ ไม่มีพวกยางแดง หากมีประเพณี เจาะกลองมโหระทึกเป็นรูสี่เหลี่ยมเล็กๆ แล้วนำไปฝังกับศพผู้เป็นเจ้าของเช่นกล่าวแล้ว ก็อาจจะมีในหมู่ชนเผ่าอื่น ทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทางภาคใต้ได้บ้างกระมัง พวกเราว่าพวกขมุก็ยังนิยมใช้กลองมโหระทึก สำหรับพวกขมุนั้นมักจะเอากลองมโหระทึก ไปฝังไว้เช่นเดียวกับพวกข่าละเมิด ต่อเมื่อเกิดฝนแล้งข้าวยากมากแพง หรือมีพิธีสำคัญ จึงขุดเอากลองขึ้นมาตี

ในเมืองเรานี้มีกลองมโหระทึกใช้แล้วแต่สมัยกรุงสุโขทัย เพราะหนังสือไตรภูมิ พระร่วง ซึ่งแต่งในสมัยกรุงสุโขทัยกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “พื้นซ้องกลองแตรสังข์ ระฆัง กังดาลมหรทีกกีกก้องทำนุกตี” มาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็ยังใช้กลองมโหระทึก มีหลักฐานในกฎมณเฑียรบาลซึ่งกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “อินโทรตืออินทเกรี ศรีเกตตีซ้องชัย ขุนคนตรีตีมหรทีก” ปัจจุบันกลองมโหระทึกก็ยังใช้ในงานพระราชพิธีอยู่

บางท่านกล่าวว่า กลองมโหระทึกพบที่ดอนมอญอายุราว ๒,๒๖๒ ปีมาแล้วนั้น เนื่องจากในหลุมศพพบทั้งกลองมโหระทึกตัวจริง และกลองมโหระทึกจำลองขนาดเล็ก ปนอยู่ด้วย มีผู้รูบางท่านเห็นว่า กลองมโหระทึกน่าจะมียุ่เก่ากว่า ๒,๒๖๒ ปีมาแล้ว เพราะในที่หลายแห่งหลายแดนเดิมมีประเพณีการฝังสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ตายลงในหลุม ศพก่อน ต่อมาเมื่อประเพณีนี้คลายลงไป จึงทำของจำลองขึ้นและฝังลงไปแทนของจริง นาย พี.ที. พันส์ไทน์ คาเลนเฟลส์ นักโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ชาวฮอลันดา จึงมีความเห็นว่า กลองมโหระทึกแบบวัฒนธรรมดอนมอญน่าจะได้ทำก่อน ๒,๒๖๒ ปี คืออย่างน้อยก็ทำมาแล้วก่อนระยะเวลาดังกล่าวขึ้นไปอีก ๑๐๐ ปี ศาสตราจารย์ ไฮน์เกลเดอน ก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน

นายวิเตอร์ โกลูบิว มีความเห็นว่า กลองมโหระทึกใบแรกนั้นทำเลียนแบบ
กลองไม้ที่หุ้มด้วยหนังสัตว์ ในประเทศญวนปัจจุบันก็ยังมีการทำกลองคล้ายกลอง
มโหระทึก ต่างกันที่กลองปัจจุบันแยกได้เป็น ๒ ส่วน ๆ หนึ่งเป็นเครื่องจักสานใช้เป็นที่
รองรับ อีกส่วนหนึ่งเป็นตัวกลอง

กลองมโหระทึกสมัยก่อนประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

๑. ส่วนบน ตอนที่เป็นตัวกลองเป็นรูปแบบกลม ด้านข้างโค้งออก

๒. ส่วนกลาง เป็นรูปกระบอกตัด

๓. ส่วนล่าง เป็นรูปคล้ายฝ่าบาตรคว่ำ

นายฟรานซ์เฮเกอร์ ได้แบ่งกลองมโหระทึกเป็น ๔ แบบ คือ

แบบเฮเกอร์ ๑ มีขนาดใหญ่มาก ส่วนบนมีลวดลายเรขาคณิตประดับ บางทีก็
มีรูปเรือทรงคล้ายเคียว หัวเรือทำเป็นรูปหัวนก ท้ายเรือทำเป็นรูปหางนก ตามปกติ
บนหน้ากลองจะมีรูปเรือ ๖ ลำ ในเรือมีคนถือท้าย คนพาย คนโดยสารซึ่งบางทีก็เป็น
รูปนักรบมีขนนกปักอยู่ที่หัว เชื่อกันว่าเป็นเรือที่พาวิญญาณของผู้ตายไปสู่ปรโลก ตรง
กลางของหน้ากลอง มีลวดลายเป็นดาวรัศมีออกไป ๘ แฉก ๑๐ แฉก ๑๒ แฉก ๑๔
หรือ ๑๖ แฉก ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร มีกลองมโหระทึกสมัยก่อนประวัติ-
ศาสตร์อยู่ ๗ ใบ คงมีลวดลายชัด ๒—๓ ใบ ใบอื่นลายลบเลือนมาก แยกได้ดังนี้

ดาวที่มีรัศมี ๑๐ แฉก ได้จากทุ่งยั้ง จังหวัดอุตรดิตถ์ รวม ๒ ใบ

ดาวที่มีรัศมี ๑๒ แฉก ได้จากอำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒ ใบ

ได้จากอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๑ ใบ

ดาวที่มีรัศมี ๑๔ แฉก ได้จากจังหวัดอุบลราชธานี ๑ ใบ

รอบ ๆ ดาวมีลายวงกลมล้อมอีกหลายวง วงเล็กใหญ่ต่าง ๆ กัน ภายในวงกลม
ที่ล้อมนี้มีลายเรขาคณิตต่าง ๆ เช่น ลายขั้นบันได ลายขดทแยง (oblique meanders)
ลายวงกลม (ลูกแก้ว) เล็ก ๆ เรียงกันเป็นแถว มีเส้นเฉียงเชื่อมระหว่างวงกลมหรือมี
ลายเป็นรูปนกบินเวียนซ้าย (counter-clock-wise) หรือมีรูปคนมีตาและมีขนนกปักหัว
และมีบ้านหลังคารูปคล้ายอานม้า ภายในบ้านกำลังทำพิธีกันอยู่ ที่ขอบของหน้ากลองมี
กบอยู่ ๔ ตัว ที่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในห้องแสดงของก่อนประวัติ-
ศาสตร์ก็มีกลองมโหระทึกแบบเฮเกอร์ ๑ มีอยู่ใบหนึ่งที่มีรูปหอยโข่งอยู่ที่ขอบหน้ากลอง

ใบอื่นไม่มีรูปกบหรือหอยโข่ง กลองมโหระทึกที่ได้จากถ้ำองบะเข้าใจว่า เดิมคงมีตัวกบ
สัมฤทธิ์อยู่ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรไปสำรวจถ้ำองบะ เมื่อ พ.ศ.
๒๕๐๑ นายเที่ยง พรหมศรี บ้านอยู่ตำบลด่านแม่แจลบ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัด
กาญจนบุรี ได้กำเอากบสัมฤทธิ์มาให้ดูตัวหนึ่งบอกว่าได้มาจากถ้ำองบะ กบสัมฤทธิ์นี้
เป็นแบบกบที่อยู่บนกลองมโหระทึก บริเวณที่พบกลองมโหระทึกแบบเฮเกอร์ ๑ มี
ประเทศจีนตอนใต้ ตั้งเกีย ประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย ที่หิน
ใหญ่ (Megaliths) ในเกาะสุมาตราภาคใต้ มีรูปกลองมโหระทึกขนาดเล็กนักบเป็นผู้แบก
ขึ้นหลังและใช้เป็นกลองศึก กลองมโหระทึกขนาดเล็กที่กล่าวนี้มีหูจับ ๔ คู่ ที่หุ้มลายเชือก
ประดับ บ้านที่ปรากฏอยู่ตามหินใหญ่ ก็คล้ายบ้านที่พวกโทรัตจา (Toradja) ในปาเลา
(Palau) ยังสร้างกันอยู่ที่เกาะเซตีเบสภาคกลาง และพวกโทบา บาคัก (Toba Batak)
ยังสร้างอยู่ในเกาะสุมาตรา กลองมโหระทึกที่เก่าที่สุดมีลวดลายเหมือนของจริง ต่อมา
มีลายเรขาคณิตเข้ามาปน รูปนกก็เช่นเดียวกัน รุ่นหลัง ๆ กลายเป็นรูปมังกร ๔ ขา และ
สัตว์หลายอย่างปนกัน (composite animals) ซึ่งมีความหมายในทางไสยศาสตร์ รูปคน
ก็เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นชนนกกทำเป็นวงกลม ๆ คล้ายดวงตาและมีปีก รูปนกเดิม
ทำเหมือนของจริง คือเป็นนกยางขาว นกเงือก และนกรูปคล้ายนกกระทง

กลองมโหระทึกแบบเฮเกอร์ ๑ อาจแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่ม 1 a ที่ตัวกลองและที่หน้ากลองมีรูปคนและรูปสัตว์อยู่ รุ่นหลังของกลุ่มนี้
รูปคนใช้เป็นเครื่องประดับ

กลุ่ม 1 b ที่ตัวกลองและที่หน้ากลองมีแต่รูปสัตว์ ส่วนรูปคนคงมีแต่ที่ตัวกลอง
(เช่น กลอง “เนลสัน” กลอง “ลาว” และกลอง “สตอคโฮล์ม”)

กลุ่ม 1 c ที่ตัวกลองและที่หน้ากลองมีลายเรขาคณิต รูปสิ่งที่มีชีวิตบนหน้ากลอง
มีแต่คนบิน ลายประดับบนกลุ่ม 1 c มี

ก. ลายซี่หวี (comb-tooth pattern) เป็นลายเส้นตรงหลายเส้นปลายหันไปยัง
ศูนย์กลางของหน้ากลอง ลายนี้พบมาก (คู่ขึ้นส่วนกลองมโหระทึก พบที่มลายู) พบที่สะมา
รัง (Semarang) บันจูนิง (Banjumening) ที่ราบสูงเตียง (Dieng Plateau) ประเทศ
อินโดนีเซีย ที่คองซอน และที่พระตะบอง) นอกจากนี้ของสัมฤทธิ์อื่น ๆ ที่พบที่คอง-
ซอน เช่น ถังสัมฤทธิ์ ฯลฯ (BEFEO, 1929 fig. 10 a) และขวานสัมฤทธิ์พบที่มณฑล

ไซน่าน ยูนนาน และตังเกี๋ย ก็มีลายซี่หวี ลายเช่นนี้มีอายุอยู่ในศตวรรษที่ ๔-๓ ก่อน ค.ศ. (B. Karlgren 1942 pl. 19 and pl. 20; B. Gray 1949-50 figs. 5, 6, 7, 8)

ข. ลายฟันเลื่อย (the saw-tooth pattern) พบบนชิ้นส่วนของหน้ากลอง ใต้ จากมณฑลยูนนาน (B. Gray 1949-50 fig. 1) และกลองที่ใต้จากเกียวทัก (Giao-tat) (BEFEO 1922 p. 360 fig. 40) ลายที่พบมากบนกลองรุ่นแรก (กลองเนลสัน กลองลาว กลองโห่งซา กลองโง่คูลู กลองโมลิเอ กลองเวียนนา) (BEFEO 1929 pls. I, XXVI, XXXIIA; BEFEO 1940 fig. 24; F. Heger 1902 Taf: I H : Ostasiatische zeitschrift 1934 pl. 17) ความจริงลายซี่เลื่อยนี้ก็พบมากที่คันทองสมัยราชวงศ์ฮั่น แต่สมัยก่อนราชวงศ์ฮั่นไม่มีผู้รู้จัก แต่นายเบอร์นาต คาลเกรน เห็นว่าลายเช่นนี้มักใช้เป็นลายบนของสัมฤทธิ์ อื่น ๆ ที่ทำในสมัยราชวงศ์จิวตอนกลาง

ค. ลายวงกลมที่เรียงเป็นแถวเชื่อมต่อกันด้วยเส้นทแยง (tangent) ลายนี้พบ มากบนกลองมโหระทึก แบบกลุ่ม 1c ที่หน้ากลองซึ่งได้จากที่ราบสูงเต็งมีแต่่วงกลมเป็น แถว ไม่มีเส้นทแยงเชื่อม ที่ตัวกลองบั้นจุ่มาสมีแถววงกลม ที่มีจุดศูนย์กลางแต่ไม่มี เส้นทแยงเชื่อมโยง ส่วนที่หน้ากลองบั้นจุ่มเมิ่ง กลองพระตะบอง กลองเทมเบลิง กลองคลั่ง (Klang) มีแถววงกลมซ้อนกัน (concentric circles) ๒ แถบ ภายในวงกลม เล็กมีจุดศูนย์กลาง บางรายก็ไม่มีจุดศูนย์กลาง ส่วนกลองคองซอนที่จันเซ (Janse) ชุดพบนั้น มีลายประดับเป็นวงกลมที่เรียงกันเป็นแถว มีเส้นทแยงเชื่อมโยง พวกที่ มีลายวงกลมซ้อนเชื่อมโยงด้วยเส้นทแยงได้แก่กลองบั้นจุ่มาส กลองสะมารัง และกลอง พบที่คองซอน ใบที่นายโกลอเบว (Goloubew) อ้างไว้ (BEFEO 1929 pl. VII) เท่าที่ ทราบ ลายวงกลมมีเส้นทแยงเชื่อมโยงนี้เป็นลายประดับที่สำคัญของศิลปะคองซอน ทั้งตอนแรกและตอนปลาย กลองรุ่นแรกจะมีลายนี้ (เปรียบเทียบกับกลองเนลสัน กลองลาว กลองโห่งซา และกลองโง่คูลู)

ง. ดาวและลายที่อยู่ระหว่างรัศมี (Heger's Zwischenzacken-muster) มีรูปดาว ได้จากกลองมโหระทึกในกลุ่ม 1c จะสังเกตเห็นว่ารูปดาวเหล่านี้ทำไว้ไม่ต่างกันนัก กลุ่ม 1a และกลุ่ม 1b มีดาวซึ่งมีรัศมีหลายแฉกมากกว่ากลุ่ม 1c เมื่อพิจารณารูปดาวและ ลายที่อยู่ระหว่างรัศมีแล้วจะเห็นได้ว่า กลองรุ่นแรก ๆ และกลองในกลุ่มนี้มีความ สัมพันธ์กันอยู่

ง. รูปนกบิน นายคาลเกรนเปรียบเทียบรูปนกบินบนกลองลาวว่า เหมือนกับรูปนกบินบนแผ่นกระเบื้องในหลุมศพใกล้กิน — ซุน (Kin-tsun) ในบริเวณโลงมณฑลไซหนาน ซึ่งมีอายุอยู่ในระหว่างศตวรรษที่ ๔ ถึงศตวรรษที่ ๓ ก่อน ค.ศ. (BMFEA 1942 p. 13 and pl. 16 fig. 7) กล่าวคือ มีการแสดงภาพนกบิน ตอนคอและตอนหัวเป็นรูปมองค้ำนข้าง ส่วนปีกและหางเป็นรูปที่มองจากข้างบนลงมา กลองกลุ่ม 1c ก็มีรูปแบบนี้ต่างกับที่กลองกลุ่ม 1c ไม่เห็นขานก

รูปนกบินที่ปรากฏอยู่บนกลองรุ่นแรก กลองกลุ่ม 1c และกลอง 1a ที่พิพิธภัณฑสถานวิคตอเรียและแอลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ นายเฮเกล อธิบายไว้ในหมายเลข ๑๑ และนายเอ.เจ. คูพ (A.J. Koop) ก็กล่าวไว้ด้วย (1924 pls. 62 and 63) ซึ่งมีประโยชน์ในการสอบสวนเรื่องกลองมโหระทึกมาก นายเฮเกอร์กล่าวว่า เขาได้เห็นกลองดังกล่าวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ (ค.ศ. ๑๘๘๕) และได้ตรวจพิจารณาอย่างถี่ถ้วน แต่ก็ปรากฏว่านายเฮเกอร์ ไม่ทราบว่าที่หน้ากลองตอนที่ยื่นออกไปนั้นมีจารึกอยู่ จารึกนั้นมีความว่า “ทำเมื่อวันที่ ๑๕ ของเดือน ๘ เซียน-อันที่ ๔” ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. ๗๔๒ (ค.ศ. ๑๙๙) รูปนกบินในกลองใบนี้เป็นเส้นที่เป็นรูปนกอย่างหยาบ ๆ เมื่อเทียบกับรูปนกบนกลองมโหระทึกกลุ่ม 1a ใบอื่นแล้ว รูปนกเหล่านั้นคล้ายนกว่ารูปนกบนกลองที่มีจารึก รูปนกบินที่กลองพระตะบอง กลองคลัง กลองโอจันเซ มีลักษณะใกล้เคียงกับกลองรุ่นแรก ๆ คือ กลองเวียนนา และกลองโม่ลิเอ เท่าที่ทราบกลองโอจันเซ พบที่หลุมศพที่คองซอน ตั้งเกีย ตามรายงานของจันเซ กลองใบนี้พบที่ชั้นดินสีดำเหนือชั้นดินที่มีอายุอยู่ในสมัยราชวงศ์ซัน กล่าวคือเมื่อเริ่มคริสต์ศักราช (RAA 1963 p. 42 hgs 8 and 9) เมื่อพิจารณาตามที่กล่าวมานี้ กลองมโหระทึกพบที่มลายู ต้องมีอายุแก่กว่ากลองมโหระทึกที่พิพิธภัณฑสถานวิคตอเรียและแอลเบิร์ต กล่าวคือก่อน พ.ศ. ๗๔๒ อนึ่งเมื่อตรวจสอบดูอายุระดับที่ประณีต กล่าวคือ มีลายตัวแซทซ์ Z และรูปนกที่คล้ายนจริงแล้ว กลองพระตะบองและกลองคลังต้องมีอายุก่อนกลองโอจันเซ พบที่คองซอน ซึ่งคงจะหล่อเมื่อศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ. กลองมโหระทึกพบที่มลายู คงมีอายุอยู่ในศตวรรษที่ ๒ ก่อน ค.ศ.

แบบเฮเกอร์ ๒ เป็นกลองมีขนาดใหญ่ หน้ากลองยื่นโป่งออกมามาก ตรงกลางของหน้ากลองมีคาวซึ่งมีรัศมี ๘ แฉก ลวดลายทำประณีตมากขึ้น โดยมากเป็นลายเรขาคณิต บางใบมีหู ๒ คู่

แบบเฮเกอร์ ๓ เป็นกลองขนาดกลาง ขนาดเล็กก็มีบ้าง แบบนี้มักเรียกแบบ
ยางหรือกะเหรี่ยง คาวตรงกลางหน้ากลองมีรัศมี ๑๒ แฉก มีกบอยู่บนขอบกลอง ๔
ทิศ ตามปกติมักจะมีกบยื่นเกาะกันหลายตัว ตัวกลองมีลวดลายที่ประณีต (stylized)
อยู่มาก หูเล็กและงาม

แบบเฮเกอร์ ๔ บางทีก็เรียกกันว่าแบบจีน มักมีลวดลายจีน ที่หน้ากลองตรง
กลางมีคาวซึ่งมีรัศมี ๑๒ แฉก บนกลองมักไม่มีตัวกบ ส่วนกลางของกลองที่เป็นรูป
กระบอกตัดหายไป หูมี ๒ คู่ กลองแบบนี้มีอยู่ตามระเบียงโบสถ์วิหารและในโบสถ์วิหาร
ในประเทศจีน

ศาสตราจารย์ ยอช เซเกส์ ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า กลองมโหระทึกแบบที่เก่าที่สุดพบ
ตั้งแต่ประเทศจีนถึงประเทศอินโดนีเซีย แบบที่สองนั้นพวกมุงในประเทศเวียดนามยัง
ใช้กันอยู่ ส่วนแบบที่สาม ส่วนมากอยู่ในหมู่คนไทย

มีบางท่านได้ศึกษาเรื่องกลองมโหระทึกและได้บันทึกไว้ดังนี้

ว่าโดยรูปทรงมาตรฐานอาจจำแนกแบบอย่างได้เป็น ๔ จำพวกคือ

จำพวกที่ ๑ รูปทรงมาตรฐานแบ่งตั้งแต่ตอนล่างถึงตอนบนได้ ๓ ตอน ตอนแรก
คือ ฐานลักษณะเป็นรูปทรงกรวยหรือเชิงบาตร ตอนที่ ๒ เหนือตอนแรกขึ้นไปเป็นรูป
กลมคล้ายถังหรือกระบอก ตอนที่ ๓ เป็นกะพังไปจนจดส่วนหน้ากลอง ลักษณะคล้าย
ลูกมะนาวตัด เมื่อรวมทั้ง ๓ ตอน ลักษณะก็คล้ายกับรูปบาตรที่ตัดทิ้งเสีย ๒ ส่วน เหลือ
๑ ส่วน คือ ส่วนก้นบาตรตั้งอยู่บนเชิงบาตร มโหระทึกแบบนี้พบในแถบท้องที่ประเทศ
จีนตอนใต้ ประเทศไทย แหลมมลายู และเกาะชวา บาหลี

จำพวกที่ ๒ และที่ ๓ มีรูปทรงมาตรฐาน คือ หน้ากลองแผ่ล้าออกจากตัวกลอง
และตัวกลองลักษณะคล้ายรูปขันคว่ำ ลักษณะแบ่งเป็นตอน ๆ อย่างจำพวกที่ ๑ ค่อย
เลือนหายไปโดยเฉพาะจำพวกที่ ๓ ลักษณะแบ่งเป็นตอน ๆ ไม่มีเลย แบบจำพวกที่ ๒
และที่ ๓ ยังมีทำกันอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ และทางแคว้นไทยใหญ่ กล่าวกันว่าเป็นฝีมือ
พวกกะเหรี่ยงและยางแดง ที่หน้ากลองของมโหระทึกแบบนี้มักจะมีรูปกบอยู่ ๔ มุมๆ ละ
๑ ตัวบ้าง ๒ ตัวบ้างหรือ ๓ ตัวซ้อนกันบ้าง ชนิดมีกบ ๓ ตัวซ้อนกันทั้ง ๔ มุม เชื่อกัน
ว่าอายุแก่กว่าชนิดมีกบตัวเดียว

จำพวกที่ ๔ มีรูปทรงสัณฐาน คือ หน้ากลองไม่แผ่ล้าออกจากตัวกลอง มีส่วนสูง
เตี้ยกว่าจำพวกอื่นที่กล่าวแล้วเกือบเท่าตัว แบบนี้เป็นของทำในประเทศจีน และยังมี
ทำเป็นสินค้าอยู่ในทวัน

มีโหระทึกทั้ง ๔ จำพวกที่กล่าวนี้ รูปทรงอย่างจำพวกที่ ๑ เป็นของที่มีอายุเก่าแก่
ที่สุด

ผู้ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมทองซอนเป็นเผ่าใด คำตอบที่ทราบอยู่ในขณะนี้

๑. เจ้าของวัฒนธรรมทองซอน เป็นพวกมาเลย์รุ่นที่ ๒ (Deutero-Malays)
หรือพวกอินโดนีเซีย ซึ่งบางท่านเรียนพวกพาเรเอิน (Pareoan) คนพวกนี้ศรัทธากว้าง
ดวงหน้าแบน เส้นผมตรง เชื้อสายของพวกนี้ได้แก่พวกชวา พวกอะแจ (Atjehnese)
พวกเม็งกะเบา พวกมลายูในเกาะสุมาตราภาคตะวันออก ที่ฝั่งทะเลแหลมมลายู และ
เกาะบอร์เนียว พวกซูดาน พวกมตุรา พวกบาห์ลี พวกมักกะสัน (Makasares) พวกบูกิส
(Buginess) พวกเมนาโด (Menadonese) ที่ในหมู่เกาะเซลีเบส พวกที่อยู่ฝั่งทะเลเกาะ
โมลุกกะ เกาะติมอ ในประเทศฟิลิปปินส์ก็มีพวกตากะลือก พวกวิสัยัน พวกอิโลคาโน
(Ilocano) และพวกโมโร (Moros) ฯลฯ นายซาลส์ เอ. พีเซอร์ ศาสตราจารย์วิชาภูมิ-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซฟฟีลด์ ประเทศอังกฤษ มีความเห็นว่า พวกพม่า พวกอาระกัน
พวกมอญ พวกเขมร และพวกจาม ก็จัดเป็นพวกพาเรเอิน เชื่อกันว่าพวกมาเลย์รุ่นที่สอง
หรือพวกพาเรเอินนี้ อพยพจากประเทศจีนภาคตะวันตกลงมาทางใต้ผ่านแหลมมลายูลง
ไปยังหมู่เกาะต่าง ๆ

๒. เจ้าของวัฒนธรรมทองซอน ได้แก่ พวกที่จีนเรียกโล (Lo) หรือโลเหยอะ
(Lo-yüeh) ถิ่นของคนพวกนี้อยู่ที่ใด ท่านผู้รู้กำหนดว่า พวกนี้อยู่ที่อาณาจักรน่านเหยอะ
(Nan-yüeh) หรือที่ฉวนเรียกนัมเวียด ซึ่งอยู่ที่ประเทศจีนภาคใต้ อาณาจักรนี้ตั้งขึ้น
เมื่อ พ.ศ. ๓๓๗ (๒๗๑ ปีก่อน ค.ศ.) ในสมัยราชวงศ์ฮั่น คนพวกนี้ในราชวงศ์จิ่ว จีนเรียก
พวกโลเหยอะ ในสมัยราชวงศ์จิ้น (Ch'in) เรียกซึฮุโล (Hsi Hu-lo) หรือฮุโล คนพวกนี้
เป็นบรรพบุรุษของพวกฉวน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๔๓๓ (๑๑๑ ปีก่อน ค.ศ.) อาณาจักร
น่านเหยอะ ตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรจิ้น อาณาจักรน่านเหยอะหรือนัมเวียดครั้ง
นี้ประกอบด้วยแคว้นกวางซี แคว้นกวางตุ้ง แคว้นเกี้ยวจี (Chia Chi ตังเกี้ยว) กิวเจิน
(ถิ่นหัว) เจะน่าน (อันนัมเหนือ) ตามจดหมายเหตุจีนกล่าวถึงชนดั้งเดิมที่อยู่ที่ดินดอน

สามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง ในอาณาจักรน่านเหยอะ (นัมเวียด) ว่าคนพวกนี้ไม่สวมใส่เสื้อผ้า ทำพื้นให้ดำ กินหมาก โถนาด้วยหัวผานไถทำด้วยหินขัด ใช้ลูกศรอาบยาพิษ ณที่อาณาจักรนัมเวียดนี้ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคโลหะ เป็นถิ่นวัฒนธรรมของทองซอน ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. ส่วนที่พวกญวนอยู่ พวกนี้เจริญก้าวหน้ามาก และได้รับอิทธิพลเงินมาก
๒. ส่วนที่พวกมวง (Muongs) อยู่ พวกมวงนี้ได้รับอิทธิพลเงินน้อยมาก และได้ผสมกับพวกไทยซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ และมีวัฒนธรรมคล้ายของพวกมวง

เมื่อพิจารณาตามข้อความที่ยกมาจากหนังสือ The Making of Southeast Asia โดยศาสตราจารย์ ยอช เซเคส์ หน้า ๔๒ นี้แล้ว ก็ชวนให้คิดว่าคนที่บ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมทองซอนพวกหนึ่งน่าจะได้แก่ไทยด้วย ต่อมาไทยจึงอพยพลงมาสู่ประเทศไทยในยุคโลหะ ดังเช่นที่นายคุณ สันนิษฐานไว้

นายชาลส์ เอ. พีเซอร์ กล่าวว่า ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๘—พ.ศ. ๒๕๕๗ (๒๕๕๕ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ค.ศ. ๒๑๔) ไทยอยู่ที่ในบริเวณมณฑลกวางตุ้งและกวางซีปัจจุบัน ซึ่งครั้งนั้นจีนเรียกอาณาจักรน่านเหยอะ (นัมเวียด) พวกที่อยู่ใต้ไทยลงมาได้แต่งงานกับพวกพาราเอินรุ่นแรก ๆ ที่บริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำซงกอย (Song-Ko delta) และที่ฝั่งทะเลอันนัมเหนือ กลายเป็นบรรพบุรุษของพวกญวน

การขุดค้นของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ และแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕) ถึง พ.ศ. ๒๔๗๑ (ค.ศ. ๑๙๒๘) ช่วยให้ทราบเรื่องราวของวัฒนธรรมทองซอนดังต่อไปนี้

ใกล้ฝั่งน้ำซึ่งชันของแม่น้ำสองมา นายปาโจท์พบร่องรอยของบ้านเสาสูง ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหลังหนึ่ง ใกล้ ๆ กับบ้านพบหลุมศพหลายหลุม ศพฝังอยู่ในท่านอนหงายเหยียดตรง มีของใส่ไว้ในหลุมศพหลายอย่าง ที่แขนของศพ ๆ หนึ่งมีกำไลแก้วสีเขียวสวมอยู่ นอกจากนี้ยังพบร่องรอยว่าใช้ดินแดงพอกบนศพด้วย ของที่ใส่ลงไปให้ศพและของอื่นส่วนมากมีกลองมโหระทึกสัมฤทธิ์จำนวน ๒๐ ใบ บางใบก็เป็นกลองจำลองขนาดเล็ก ของที่ทำด้วยสัมฤทธิ์อื่น ๆ มีดาบสองคม มีดสั้น ขวานมีบ้อง เศษคันฉ่อง หัวสายคาด (Girdles) แจก้นภาชนะสัมฤทธิ์มีพวยเล็กที่ปาก (beakers) หัวลูกศรปลายหอกและรูปปั้นขนาดเล็ก เครื่องปั้นดินเผาเป็นแบบง่าย ๆ ทำด้วยมือ โดยมากมีรูปร่างไม่ต่างจากเครื่องปั้นดินเผาสมัยหินใหม่

ของที่พบมีอายุแต่สมัยราชวงศ์จิ่วตอเนปลาย (แต่ ๗๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ถึง ๒๒๓ ปีก่อน ค.ศ.) และราชวงศ์ฮั่น (แต่ ๒๐๖ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ค.ศ. ๒๒๐) เงินตราบางอันมีอายุระหว่างสมัยกบฏอ๋องมั่ง (Wang Mang) คือ ตั้งแต่ราว ๓๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ค.ศ. ๑๐๐ ของที่ทำด้วยโลหะส่วนมากทำด้วยสัมฤทธิ์ แต่ก็มือเครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยเหล็กบ้าง นอกจากนี้ยังพบขวานหินขัดแบบธรรมดาและขวานหินขัดแบบมีป่า ๑ ชั้น ขวานสัมฤทธิ์ มีบ้องทางหัวที่คมข้างซ้ายและข้างขวาไม่เท่ากัน (Asymmetrical cutting edge) ขวานสัมฤทธิ์ ๒ ชั้น มีลายประดับแบบเดียวกับลายบนกลองมโหระทึก ที่หัวขวานชั้นหนึ่งมีรูปคนสวมหัวประดับขนนก คนหนึ่งเป่าแคน อีกคนหนึ่งถือฉาบ อีกชั้นหนึ่งมีรูปเรือรูปพระจันทร์ครึ่งซีก มีคนโดยสารอยู่ในเรือ รูปประติมาที่หน้าขำรูปหนึ่งทำเป็นรูปชายสองคนขี่คอกัน คนที่อยู่บนหลังเป่าแคน มีมีดสั้นเล่มหนึ่ง ค้อนและคมหล่อเป็นชั้นเดียวกันที่ค้อนมีดสั้นทำเป็นรูปคล้ายคนยืนท้าวสะเอว ดวงตาโพลน ผมงเกล้าเป็นมวยกลมและทำเป็นเปียห้อยไว้ด้วย มีตุ้มหู ที่อกมีเกราะและมีผ้าห้อยลงมาผืนหนึ่ง เข้าใจว่าครั้งนั้นคงมีเกราะใช้กันแล้ว เพราะในหลุมที่ขุดค้นพบแผ่นเกราะเล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก มีลักษณะเป็นแบบเกราะที่ใช้ในราชวงศ์จิ่วตอเนปลาย

ภาชนะสัมฤทธิ์อาจแบ่งได้เป็น ๒ พวก คือ พวกหนึ่งเป็นรูปกรวยตัด และเอาปลายเล็กไว้ตอนบนมีหูเล็ก ๆ ๒ หู ที่ใหญ่ พวกที่สอง รูปทรงกระบอกมีหู ๒ หู ลายประดับเป็นลายลูกแก้ว (วงกลมเล็ก ๆ) มีเส้นทแยงเชื่อมระหว่างลูกแก้ว

อาวุธที่มีขนาดใหญ่เช่นดาบ หล่อด้วยแม่พิมพ์ ๒ ชั้น (ตัวผู้ตัวเมีย) มีผู้พบเศษแม่พิมพ์ที่บ้านเกียน (Ban Gian) แสดงว่าคนยุคโลหะที่ครองซอนหล่ออาวุธสัมฤทธิ์ได้เอง ไม่ใช่เข้ามาแต่ถิ่นอื่น

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ (ค.ศ. ๑๙๓๕) นายอาร์.ที.โอ. จันเซ (R.T.O. Janse) ก็ขุดค้นที่ครองซอนอีก และพบหมู่บ้านที่มีลักษณะเช่นเดียวกันที่ตั้งเกียภาคเหนือห่างจากโพฮี (Pho-hi) ๑๕ ไมล์

โบราณวัตถุวัฒนธรรมครองซอนที่ขุดค้นพบมีมาก เป็นทั้งของที่ใช้ในทางศาสนาพิธีและในการฝังศพ เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธขวาน ใบหอก ดาบ หม้อสามขา

พวกเจ้าของวัฒนธรรมครองซอนนี้เป็นกสิกรที่มีความชำนาญมาก ทำนาปลูกข้าวเลี้ยงควายและหมู บ้านมีเสาสุงฝังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาเป็นรูปอานม้า กล่าว

คือ ทรงอกไก่แเอ่นลงเล็กน้อย (คล้ายหลังคาโบสถ์วิหารของไทย) ใต้ถุนสูง คนพวกนี้ เป็นนักเดินเรือที่เก่ง เป็นชาวทะเลที่ทรหดซึ่งมีความรู้ทางดาราศาสตร์อยู่บ้าง ใช้เรือซุง ลายาว เป็นพ่อค้าชอบท่องเที่ยวไปไกลในทะเลจีน เมื่อตายฝังศพไว้ไม่ไกลจากหมู่บ้าน นัก ศพนอนหงายเหยียดตรง ญาติฝังสิ่งของเครื่องใช้ของคนตายลงไปในหลุมด้วย มี ings ที่ทำด้วยสัมฤทธิ์และเหล็ก สัมฤทธิ์ของวัฒนธรรมคองซอนมีส่วนประสมดังนี้ คือ ทองแดง ๕๕% ดีบุก ๑๕-๑๖% ตะกั่ว ๑๗-๑๘% มีทองและเงินปนบ้าง

วัฒนธรรมนี้ได้รับอิทธิพลมาจากที่ใดบ้าง ขณะนี้ยังมีความเห็นต่างกันเป็น ๓ พวก คือ พวกหนึ่งว่าน่าจะได้รับอิทธิพลจากยุคโลหะในทวีปยุโรป อีกพวกหนึ่งไม่เห็น ด้วย แต่เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากจีน อีกพวกหนึ่งเห็นว่าน่าจะได้รับอิทธิพลวัฒนธรรม ฮัลสทัทท์จากยุโรป เมื่อราว ๑,๐๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ต่อมาเมื่อ ๕๐๐ ปี-๓๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ได้รับอิทธิพลจีน

พวกแรกมีศาสตราจารย์ อาร์. ไฮน์เกลเคอน นายอ็เตียงปาทท์ (Etien Patte) นายวิกเตอร์ โกลบิว (Victor Goloubew) นายอาร์.ที.โอ. จันเซ นายอูเมฮารา (Umehara) ท่านเหล่านี้เชื่อว่าวัฒนธรรมคองซอนกับวัฒนธรรมฮัลสทัทท์ (Hallstatt) และ วัฒนธรรมยุคเหล็กคอกเคเซียนในทวีปยุโรป มีความสัมพันธ์กัน

ศาสตราจารย์ไฮน์เกลเคอน ตั้งทฤษฎีว่า ระหว่างครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๘ ก่อน ค.ศ. กับครึ่งแรกของศตวรรษที่ ๘ ก่อน ค.ศ. ได้มีการอพยพครั้งใหญ่ ณ บริเวณทวีป ยุโรปภาคกลางและที่รัฐต่าง ๆ ในแหลมบอลข่านรอบทะเลดำหรือทะเลพอนติก (Pontic Sea) พวกที่อพยพครั้งนั้น คือ พวกบ่าเถื่อนจากตะวันตกได้แก่พวกธราเซียน (Thracians) พวกอิลลีเรียน (Illyrians) พวกซิมเมอร์เรียน (Cimmerians) พวกคอกเคเซียน และอาจ จะมีพวกทิวตอนด้วย พวกเหล่านี้เป็นคณยุคสัมฤทธิ์ และยุคเหล็กตอนต้น อพยพจาก ทวีปยุโรปผ่านทวีปเอเชียภาคกลางไปทางตะวันออกจนถึงแคว้นกานชู (Kanshu) ประเทศจีน จากแคว้นกานชูนี้แยกออกเป็นหลายสาย สายหนึ่งมุ่งไปทางภาคตะวันตก เฉียงเหนือของประเทศจีน ที่ไค่เมืองเหา (Hao) ในลุ่มแม่น้ำไห่วโห (Wei Ho) เมื่อ ๗๗๐ ปีก่อน ค.ศ. เมืองต่าง ๆ ของประเทศจีนก็ร่วมในการณรงค์ครั้งนั้นด้วย พวก จีนต้องล่าถอยไปตั้งเมืองหลวงใหม่ทางตะวันออก อานุกาพของราชวงศ์จิ่วจิ้งเสื่อมลง เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในระยะที่เริ่มมีแบบศิลปะราชวงศ์จิ่วตอนปลาย หรือแบบศิลปะลุ่มแม่น้ำ หวย (Huai) เกิดมีขึ้น ทำให้ศิลปะพื้นเมืองได้รับอิทธิพลจากราชวงศ์จิ่วปนกับลายประทับ

แบบยุโรป และแบบคอคเคเซียน การผสมระหว่างศิลปะครั้งนี้จะเห็นได้จากเครื่องประดับ
อาวุธ ฯลฯ ที่ทำขึ้นในครั้งนั้น

สายที่สองของพวกคนป่าเถื่อนจากตะวันตกแยกจากแคว้นกานซู ไปยังแคว้น
ออกคอสแล้วอพยพต่อไปจนถึงบริเวณที่อยู่ระหว่างแม่น้ำฮวงโหและแม่น้ำยางซี และเดิน
ทางต่อไปจนถึงบริเวณชายทะเลประเทศจีนภาคกลางและภาคใต้ วัฒนธรรมของพวกนี้
บางส่วนแผ่เข้าไปถึงแมนจูเรีย เกาหลีและญี่ปุ่น

สายที่สาม เป็นสายที่สำคัญ แยกลงใต้ไปยังยูนนานและบริเวณทิศตะวันออก
เฉียงเหนือของอินโดจีน ในขณะนั้นบริเวณดังกล่าวมีพวกอินโดนีเซียอาศัยอยู่ พวกนี้
มีศิลปะเป็นแบบที่ค่อนข้างนิ่งเฉย (Static) ยังไม่มีศิลปตกแต่ง เมื่อพวกคนป่าเถื่อนจาก
ทวีปยุโรปเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย พวกอินโดนีเซียเหล่านี้ก็รับอิทธิพลศิลปจากตะวันตก
ของพวกเหล่านี้เข้าไปโดยการลอกแบบในลักษณะที่เกือบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงเลย ผล
ของการผสมศิลปะพื้นเมืองและศิลปตะวันตกเกิดเป็นวัฒนธรรมทองซอน ซึ่งมีลักษณะ
ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมยุคสัมฤทธิ์และยุคเหล็กของทวีปยุโรปมากกว่าวัฒนธรรมจีน

ฉะนั้น มูลกำเนิดของวัฒนธรรมทองซอนจึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมราช-
วงศ์จิวตอนปลายของจีน

วัฒนธรรมทองซอนแผ่จากแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชียอาคเนย์ ลงไปสู่หมู่เกาะ
อินโดนีเซียและเกาะนิวกินีภาคตะวันตก

เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับและของกระจุกกระจิมแบบวัฒนธรรม
ทองซอนที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกมี

๑. ดาบและมีดสั้น ดาบสองคมไม่มีใช้ในประเทศจีน จนเมื่อมีผู้นำดาบสองคม
มาจากตะวันตก ดาบสองคมนี้พบตามบริเวณที่พบโกศ (Urnfields) ยุคโลหะ ที่คอ
เคซัสและทวีปยุโรปภาคตะวันออก มีดสั้นของจีนก็ทำเลียนแบบดาบสองคมของทวีป
ยุโรป ด้ามมีดสั้นของวัฒนธรรมทองซอนมักจะทำเป็นรูปคล้ายคนมีลักษณะคล้ายกับ
ด้ามมีดสั้นพบที่โฮลสไตน์ (Holstein) ประเทศเยอรมันภาคตะวันตกเฉียงเหนือและ
ที่ประเทศเดนมาร์ก ซึ่งมีอายุแต่สมัยที่ ๕ ของยุคสัมฤทธิ์ของแหลมสแกนดิเนเวีย
และแบบเดียวกับที่พบที่คอเคซัส

๒. ขวานสัมฤทธิ์มีบ้องเป็นวัตถุสำคัญของวัฒนธรรมทองซอน ที่จะบอกวัฒนธรรมนี้ได้อธิพลมาจากที่ใด ขวานสัมฤทธิ์มีบ้องของวัฒนธรรมทองซอนต่างกับขวานสัมฤทธิ์ของจีน บ้องของวัฒนธรรมทองซอนเป็นรูปไข่ ของจีนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ในตะวันออกไกลพบแต่ไข่บีเรียมายังประเทศจีนภาคใต้ ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศพม่า ประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย ในยุโรปเป็นของวัฒนธรรมฮัลส์ทัทท์และสมัยที่มีโกศยุคโลหะ

๓. ปลายหอกสัมฤทธิ์ที่มีบ้อง (Socketed spearhead) พบที่แคว้นไทยใหญ่ ประเทศพม่าและที่ประเทศอินโดนีเซีย มีสันตรงกลาง ได้แบบอย่างมาจากปลายหอกของยุคสัมฤทธิ์ในทวีปยุโรป

๔. หัวสายรัด (Girdle clasp) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของพวกขี้ม้า หัวสายรัดมีลายก้านขดซ้อนประดับอยู่รอบๆ มีลายเชือกถัก ที่ปลายทั้ง ๒ ของหัวสายรัดมีห่วงเล็กๆ สำหรับห้อยกระดิ่งเล็กๆ ที่มาของหัวสายรัดนี้ได้แก่บริเวณคอเคซัส ในการขุดค้นที่ทองซอน ก็พบหัวสายรัดดังกล่าว ๒ หัว และเมื่อไม่นานนี้ก็พบที่ปรัดเจกัน (Pradjekan) ในเกาะชวาภาคตะวันออกประเทศอินโดนีเซีย

๕. จี้ห้อยคอสัมฤทธิ์ทำเป็นรูปคน เต็มเป็นของวัฒนธรรมคอเคซัส (โคแบน) (Koban culture) ห่วงที่หัวรูปคนใช้เป็นขอสำหรับห้อย ตัวจี้มีลายก้านขดประดับ เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีผู้พบจัดง่าที่ภูเขาในเกาะสุมาตราภาคตะวันตก ประเทศอินโดนีเซีย

๖. การประดับด้วยลายก้านขดนี้ เป็นลักษณะพิเศษของยุคเหล็กตอนต้นของคอเคซัส และของยุคสัมฤทธิ์ในทวีปยุโรป มีการใช้ลายก้านขดนี้ตอนปลายสมัยหินใหม่ในบรรดาวัฒนธรรมแถบและที่ในยูเครน (Ukraine) ลายก้านขดนี้ทยอยเข้ามาสู่ทวีปเอเชียภาคตะวันออก ลายก้านขดและลายลูกแก้วมีเส้นทแยงเชื่อมระหว่างลูกแก้วนี้เป็นลายที่เด่นของวัฒนธรรมทองซอน และสมัยราชวงศ์จิ่วตอนปลายของประเทศจีนก็พบลายดังกล่าว

๗. ลายเชือก (Cord—designs) มีความสัมพันธ์อยู่กับยุคเหล็กตอนต้นของคอเคซัส และเข้ามาสู่บริเวณตะวันออกไกลในศิลปะราชวงศ์จิ่วตอนปลายหรือศิลปะหวาย (Huai) และพบอยู่ในวัฒนธรรมทองซอน

๘. ลายหมุน (Whirl — Motive) พบในยุคสัมฤทธิ์ของแหลมสแกนดิเนเวีย ลายดังกล่าวปรากฏอยู่บนขวานสัมฤทธิ์พบที่บริเวณออกคอส และบนขวานใช้ในพิธีที่ เกาะโรติ และที่ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำบนหมู่เกาะไก (Kai Islands)

๙. ลายวกไปวนมา (Meander — designs) พบบ่อยในวัฒนธรรมฮัลส์ทัทท์ของ ทวีปยุโรปและบนแจกันของกรีก ในทวีปเอเชียมีอยู่บนเครื่องปั้นดินเผาพบที่สำโรงเสน ประเทศกัมพูชา มีอยู่บนเครื่องปั้นดินเผาพบที่บ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี และบนเครื่องปั้นดินเผาจากกาลัมบั้ง เกาะเซลีเบสภาคกลาง และที่โกศจากเกาะสุมาตราภาคใต้และเกาะซัมมา ลายนี้เป็นลายของวัฒนธรรมทองซอน กลองมโหระทึกที่เก่าแก่ที่สุดมักจะมีลายดังกล่าว

๑๐. ลายลูกแก้วมีเส้นทแยง (oblique tangents) เชื่อมเป็นลายของวัฒนธรรมฮัลส์ทัทท์และมักจะมีพบอยู่ที่แจกันกรีก ลายนี้เป็นลายที่พบมากของวัฒนธรรมทองซอน

๑๑. ลายขั้นบันได (Ladder — designs) หรือลายซี่หวี เดิมเป็นลายของวัฒนธรรมฮัลส์ทัทท์และพบมากที่กลองมโหระทึกวัฒนธรรมทองซอน ศิลปะแบบหอยของประเทศจีนไม่มีลายพวกนี้

๑๒. ลายสามเหลี่ยมเส้นคู่ (Hatched — triangle) มีมูลกำเนิดจากลายเรขาคณิตของกรีกและของวัฒนธรรมฮัลส์ทัทท์ วัฒนธรรมทองซอนก็มีลายนี้

๑๓. ลายเทียมเป็นเม็ด (Pseudo — granulation) ใช้แต่งลายแถบที่เรียบ ๆ เป็นลายที่ใช้อยู่ในวัฒนธรรมฮัลส์ทัทท์ เป็นศิลปะหอยและวัฒนธรรมทองซอน

๑๔. รูปกว้างเป็นแถวเป็นขบวน ในลายที่เป็นแถบบางลายมีรูปกว้างเรียงเป็นแถวเป็นขบวนอยู่ ลายพวกนี้เป็นลายของพวกคอคเคเซียน และพบอยู่บนขวานสัมฤทธิ์ในอินโดจีน ที่กลองมโหระทึก ที่ภาชนะใส่ข้าว (vats) ทำด้วยสัมฤทธิ์พบที่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา และที่มาตุรา ประเทศอินโดนีเซีย

วัฒนธรรมหินใหญ่ (Megalithic Culture) เป็นวัฒนธรรมของคนก่อนประวัติศาสตร์ ลักษณะที่เด่นชัดของวัฒนธรรมนี้ได้แก่การนำก้อนหินมาก่อสร้างเป็นครั้งแรกในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สิ่งก่อสร้างด้วยหินของคนก่อนประวัติศาสตร์ดังกล่าว แบ่งได้เป็น

๑. โตะหิน (dolmens) ประกอบด้วยหินตั้ง ๒ แท่งหรือมากกว่า และมีหินพาดอยู่ตอนบนแท่งหนึ่ง

๒. หินตั้ง (Standing stones หรือ Menhirs) ได้แก่แท่งหินที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยว ไม่อยู่เป็นกลุ่มหรือเป็นวงกลมหรือเป็นแถว

๓. หินตั้งเป็นวงกลม (Stone circles หรือ Cromlechs)

๔. หินที่ตั้งเป็นแถวขนานกัน (Alignments)

วัฒนธรรมหินใหญ่ในทวีปเอเชียอาคเนย์นี้ ในปัจจุบันก็ยังไม่สูญไป ยังมีอยู่ในแคว้นอัสสัม ประเทศอินเดียในหมู่ชนเผ่ากาซี (Khasi) เผ่านาคาและที่ประเทศพม่าฝั่งตะวันตกในหมู่ชนเผ่าทะฉิน (Taschin) ที่หมู่เกาะไนแอส หมู่เกาะฟลอเรส เกาะซุมบา และหมู่เกาะเซลีเบส สิ่งก่อสร้างที่เรียกว่าหินใหญ่ (Megaliths) นั้น ส่วนมากพบที่ประเทศลาว ตั้งเกีย และเวียตนาม บางท่านกล่าวว่า หินใหญ่ พบตั้งแต่ทราน — นินห์ ในประเทศเวียตนามไปจนถึงที่ราบสูงมอ้ยทางทิศใต้ ไปจนถึงที่ราบสูงจังหวัดร้อยเอ็ดในประเทศไทย นอกจากนี้ยังพบที่ประเทศอินโดนีเซีย จนถึงหมู่เกาะโปลินีเซีย

วัฒนธรรมหินใหญ่ในทวีปเอเชียอาคเนย์นี้แบ่งออกได้เป็น ๒ รุ่น คือ

๑. หินใหญ่รุ่นเก่า (Older Megaliths) ตรงกับยุคหินใหม่ อายุประมาณ ๒,๕๐๐ ปี ถึง ๑๕๐๐ ก่อน ค.ศ. บางท่านเชื่อว่าชนชาติที่สร้างหินใหญ่รุ่นเก่านี้เชื้อสายยังอยู่จนทุกวันนี้ได้แก่พวกนาคาในอัสสัม พวกตระกูลมอญ — เขมร พวกตระกูลมลายู — โปลินีเซียน พวกจามและพวกมอ้ยในประเทศญวน พวกวาโนพม่าเหนือ พวกละว้าในประเทศไทยทางภาคเหนือ พวกชาวเกาะไนแอส (Nias) พวกบาเดจส์ (Badoejs) ในเกาะชวาภาคตะวันตก

พวกที่สร้างหินใหญ่รุ่นเก่านี้ เคลื่อนลงมาจากตอนเหนือของทวีปเอเชีย อพยพมาตามลุ่มน้ำทางภาคตะวันออกเฉียงใต้แล้วลงไปยังหมู่เกาะประเทศอินโดนีเซีย แทรกซึมลงไปในมหาสมุทรแปซิฟิกแล้วไปทางตะวันตกถึงหมู่เกาะมาดากัสการ์

“หินใหญ่” ของคนพวกนี้มี

๑. โตะหิน ซึ่งใช้เป็นแท่นบูชาในการทำพิธีสังเวทหรือเป็นอนุสรณ์สถาน ที่เกาะไนแอสตอนใต้ทุกวันนี้ก็ยังมีการทำโตะหิน ซึ่งเป็นสถานที่เกี่ยวเนื่องกับลัทธินับถือบรรพบุรุษ และใช้สถานที่สำหรับวิญญานของผู้ตายมาสิงเพื่อมาเยี่ยมคนเป็น

๒. หินแท่งที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยว เสาไม้หรือเสาหิน (Stone obelisk)

๓. หินตั้งเป็นวงกลม ซึ่งใช้เป็นที่ชุมนุมหรือที่พอนรำ

๕. แท่นหิน ประกอบด้วยหินตั้งแท่งหนึ่งหรือมากกว่าแท่งหนึ่ง หินแท่งหนึ่ง
พาดอยู่บนหินตั้ง ใช้เป็นที่นั่งของคนสำคัญและวิญญาณของผู้ตาย

คนพวกนี้มีการทำพิธีเช่นบูชาด้วยวัวควาย เพราะถือว่าผู้ที่ประกอบพิธีดังกล่าว
เมื่อตายวิญญาณไปสู่สุคติ โดยมีอิทธิฤทธิ์ของวัวควายเป็นผู้คอยคุ้มกัน หลักที่ผูกวัว
ควายเพื่อฆ่าในพิธีเช่นบูชาเช่นนี้ โดยมากเป็นหลักไม้ บางครั้งจึงเป็นหลักหิน หลักนี้
มักจะทำเป็นแฉกๆ ที่อยู่ของคนพวกนี้เป็นรูปวงกลม เมื่อมีคนตาย ก็ฝังไว้ใกล้ที่อยู่
อาศัย

ศาสตราจารย์ ไฮน์ เกลดเคอ (Prof. Heine Geldern) ได้กล่าวถึงการสร้าง
หินใหญ่ของคนพวกนี้ว่า ส่วนมากสร้างขึ้นในขณะที่ทำพิธีเพื่อจะช่วยปกป้องวิญญาณ
ขณะที่ไปสู่เมืองผี หรือเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานของผู้ปกครองดินนั้นหรือเป็นอนุสรณ์
สถานอุทิศให้แก่ผู้ตาย ในขณะเดียวกัน "หินใหญ่" พวกนี้จะเป็นสื่อเชื่อมระหว่างคน
ตายและคนเป็น ช่วยให้คนเป็นมีฤทธิ์อำนาจ อุดมสมบูรณ์ทั้งสัตว์เลี้ยงและพืชผลทาง
ลูกหลานต่อไปก็จะมั่งคั่งสมบูรณ์

๒. หินใหญ่รุ่นใหม่ (Younger Megaliths) ตรงกับยุคสัมฤทธิ์และยุคเหล็ก
อายุไม่ก่อน ๗๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. พวกที่สร้างหินใหญ่รุ่นใหม่นี้มาถึงทวีปเอเชียอาคเนย์
พร้อมกับวัฒนธรรมของซอน ต่อมาก็ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมของซอน

สิ่งที่คนพวกนี้สร้างขึ้นมี (๑) โตะหิน (๒) โลงหินที่มีขา (Sarcophagi)
(๓) หลุมศพก่อด้วยแท่งหินและแผ่นหิน (stone-cists) (๔) รูปหินจำหลักเป็นรูป
นูนต่ำ (๕) เครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยสัมฤทธิ์และเหล็ก และเครื่องประดับที่ได้รับ
อิทธิพลวัฒนธรรมของซอน

เจ้าของวัฒนธรรมหินใหญ่รุ่นใหม่ รู้จักทอผ้า มีลูกบ๊ักทำด้วยแก้วและหินคอนิ-
เลียนใช้ เมื่อมีคนตาย จะฝังศพในท่างอตัว และทำอนเหยียดตรง ในหลุมหนึ่งมีศพ
มากกว่าหนึ่งศพ

สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมหินใหญ่ในทวีปเอเชียอาคเนย์ คือ โกศหิน
ที่เมืองเชียงของ ประเทศลาว พบโกศหินหรือที่เรียกกันว่าไหหิน เป็นจำนวนหลายพัน

อยู่ในป่าช้าใหญ่ โศกหินเหล่านี้ทำด้วยหินทรายขาว สูงแต่ ๓ ฟุต ถึง ๑๐ ฟุต (๙๐ ซม. ถึง ๓๐๐ ซม.) โศกหินที่ใหญ่ที่สุดมีที่พอกที่คนสิบคนจะลงไปยืนได้สบาย ที่ก้นของ โศกหินหนามากช่วยให้ตั้งอยู่ได้ ใกล้กับโศกหิน มีหินแผ่นแบนกลมวางอยู่ฝังจมลงไป ในดินครึ่งหนึ่ง ด้านหนึ่งมักมีลายแกะจำหลักเป็นรูปคน หรือรูปสัตว์ เช่น แมว ฯลฯ หินแผ่นแบนกลมนี้บางท่านเข้าใจว่าเป็นฝาโศก เมื่อขุดลงไปใต้และรอบ ๆ แผ่นหิน จะพบของเหมือนที่พบในโศก มีขวานหินขัด เครื่องปั้นดินเผา ลูกปัดแก้ว ของที่ทำด้วย สัมฤทธิ์และเหล็ก ภายในโศกมีถ้ำอัฐิวางอยู่ และยังมีของอื่นวางอยู่รอบโศก บางที ก็มีหม้อดินใส่ถ้ำอัฐิวางไว้ที่เชิงโศก โศกที่ทราน—นินห์ ประเทศเวียดนามมีอายุระหว่าง ๕๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. และ ๑๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.

หินใหญ่ในประเทศไทยเท่าที่พบแล้ว มีหินตั้งแต่วงกลมรวม ๓ แห่ง พบที่ ภาคเหนือ ๒ แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑ แห่ง มีรายละเอียดดังนี้

๑. หินตั้งเป็นวงกลมพบที่ป่าสะเลียม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้พบคนแรก คือ นายซี. แอล. ไมล์ส (C.L.Miles) เจ้าหน้าที่ป่าไม้บริษัทบอร์เนียว ต่อมา นายอี. เอนนัลส์ (E.Ennals) ได้ไปสำรวจและทำรายละเอียดมา ทางเดินที่สะดวกที่สุดที่จะไปยังหินตั้งนี้ คือ ลงเรือไปตามแม่น้ำปิง จนถึงปากห้วยอุ้มผาค แล้วจะมีทางผ่านหมู่บ้านเล็ก ๆ หมู่หนึ่ง เมื่อผ่านหมู่บ้านแล้วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไปจนบรรจบทางจากเมืองฮอด ไปเมืองตื้น เมื่อพบทางนี้แล้วเลยไปทางทิศตะวันตก เมื่อเดินมุ่งหน้าไปทางเมืองตื้นประมาณ ๑ กม. ก็จะพบหินตั้ง หินตั้งเป็นวงกลมดังกล่าวมี ๓ กลุ่ม

กลุ่ม A ตั้งอยู่ทางทิศเหนือเรียงเป็นแถวคล้ายรูปไข่ วัดแต่เหนือไปได้ ๘ ฟุต ๖ นิ้ว หินตั้งที่อยู่เหนือสุดมีขนาดสูง ๑ ฟุต ๙ นิ้ว กว้าง ๑ ฟุต ๑ นิ้ว ก้อนที่อยู่ใต้สุด สูง ๒ ฟุต กว้าง ๑ ฟุต ทางตะวันออกเฉียงระหว่างหินทั้ง ๒ ก้อนนี้ มีหินก้อนหนึ่งตั้งทำแนวโค้งเป็นรูปไข่ หินก้อนนี้สูง ๒ ฟุต ๓ นิ้ว กว้าง ๑ ฟุต ๑ นิ้ว ห่างหินที่อยู่ก่อนเหนือสุด ๔ ฟุต และห่างจากก้อนที่อยู่ใต้สุด ๖ ฟุต ระหว่างก้อนหินดังกล่าว และหินที่อยู่ใต้สุด มีหินตั้งเอียงก้อนหนึ่ง สูง ๓ ฟุต ๕ นิ้ว กว้าง ๑ ฟุต ๒ นิ้ว ทางทิศตะวันออกเฉียงของหินทั้ง ๔ ก้อน มีหินก้อนเล็ก ๆ หลายก้อนตั้งล้อมอยู่

กลุ่ม B ห่างจากกลุ่ม A ไปทางใต้ ๓๗ ฟุต หินกลุ่มนี้มีอยู่ ๓ ก้อน ก้อนแรก อยู่ทางใต้สุดเป็นหินตั้งเอียงสูง ๒ ฟุต ๑ นิ้ว ก้อนกลางห่างจากก้อนแรกไปทางทิศเหนือ ในระยะ ๕ ฟุต ๖ นิ้ว เป็นหินตั้งสูง ๒ ฟุต ๑ นิ้ว ก้อนที่ ๓ ห่างออกไปทางทิศเหนือ ๔ ฟุต มีหินตั้งสูง ๑ ฟุต ๑๑ นิ้ว กว้าง ๗ นิ้ว กลุ่ม C เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดห่างจาก กลุ่ม A และกลุ่ม B ไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๕๐๐ เมตร ตั้งเป็นวงรูปไข่ วัดแต่ ตะวันออกไปตะวันตกได้ ๗๙ ฟุต จากเหนือไปใต้ได้ ๖๐ ฟุต ทางโค้งด้านใต้มีหินตั้ง เอียงอยู่ ๔ ก้อนทางด้านตะวันออกของวงรูปไข่มีหินอยู่ ๖ ก้อน ตั้งอยู่ ๒ ก้อน ก้อน ใหญ่ที่สุดสูง ๕ ฟุต ๖ นิ้ว กว้าง ๒ ฟุต หิน ๕ นิ้วฟุต มีหินก้อนนี้อยู่ห่างจากหิน ก้อนใหญ่ที่สุดไปทางทิศใต้ ๒๖ ฟุต และไปทางทิศตะวันออก ๙ ฟุต มีหินตั้งอีกก้อน หนึ่ง ด้านตะวันออกเฉียงเหนือมีหินตั้งเอียงอยู่ ๔ ก้อน ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีหินตั้งเอียงอยู่ ๘ ก้อน และตั้งตรงอยู่ ๑ ก้อน กลุ่ม C นี้มีหินทั้งหมด ๒๓ ก้อน

กลุ่ม A และกลุ่ม B อยู่ห่างจากลำน้ำประมาณ ๑ กิโลเมตร กลุ่ม C อยู่ห่าง จากลำน้ำประมาณ ๕๐๐ เมตร ใกล้ ๆ กับกลุ่มหินตั้งเหล่านี้ เคยมีหมู่บ้านละว้าอยู่ริม ห้วยอมผาด

๒. หินตั้งเป็นวงกลม อยู่ในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้พบ คือ หม่อมเจ้าสนิทปิยะ รั้งสิต หินตั้งเป็นวงกลมนี้อยู่ใกล้หมู่บ้านร้างของพวกละว้า ใกล้ ทางที่เริ่มจากตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ไปยังอัมผา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และมีเหมืองเล็กเหมืองหนึ่งอยู่ไม่ไกลจากหินตั้งเป็นวงกลุ่มนี้ หิน กลุ่มนี้มีอยู่ ๖ ก้อน ก้อนที่หม่อมเจ้าสนิทปิยะ รั้งสิต ทรงถ่ายภาพไว้สูง ๑.๒๐ เมตร ใน ปัจจุบันในบริเวณที่ฝังศพพวกละว้ามีเสาไม้ปักเป็นวงกลมอยู่ใกล้ที่ฝังศพ พวกละว้า เรียกเสาไม้พวกนี้ว่า นาม ทังบอกว่า แต่โบราณมา เมื่อพวกหัวหน้าละว้าตายเขาจะนำ เอาหลักหินมาปัก (ไม่ใช่หลักไม้) ไว้ไม่ไกลจากหลุมฝังศพ

หินตั้งเป็นวงกลมกลุ่มนี้ บางหลักจะล้มหรือเอียง เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะ พวกกะเหรี่ยงที่อยู่ใกล้เคียงมักจะขุดหาของในหลุมฝังศพ เพราะทราบว่ามี ประเพณีฝังของต่าง ๆ ของผู้ตายลงในหลุมศพด้วย เมื่อพวกกะเหรี่ยงมาขุดค้น หาของก็ทำให้หินที่ตั้งไว้เอียงหรือจะล้ม

๓. หินตั้งเป็นวงกลม อยู่ที่บ้านหินตั้ง ตำบลโคราช อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา กรมศิลปากรสำรวจพบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒

กลุ่มที่ ๑ อยู่ทางทิศเหนือ มีหินเหลืออยู่ ๕ ก้อน ก้อนเหนือสุด ยาว ๑.๕๐ เมตร วัดโดยรอบ ๑.๗๐ เมตร หินก้อนนี้พียงอยู่กับหินอีกก้อนหนึ่งตั้งเอนอยู่ ยาว ๑.๓๐ เมตร วัดโดยรอบ ๒.๒๐ เมตร ห่างออกมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ๕.๑๐ เมตร มีหินอีกก้อนหนึ่งตั้งอยู่ ยาว ๒ เมตร วัดโดยรอบ ๑.๙๕ เมตร ห่างจากหินที่พียงกันอยู่คู่ขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ๕.๕๐ เมตร มีหินล้มนอนอยู่ก้อนหนึ่งยาว ๑.๕๐ เมตร วัดโดยรอบ ๑.๙๕ เมตร หินทั้ง ๕ ก้อนนี้เรียงกันเป็นส่วนโค้งของวงกลม

กลุ่มที่ ๒ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกลุ่มแรก ห่างออกมา ๒๔ เมตร มีหินรวม ๘ ก้อน ตั้งเป็นวงยาววี เส้นผ่าศูนย์กลางวัดจากเหนือไปใต้ ๑๖ เมตร และวัดจากตะวันออกไปตะวันตก ๑๑ เมตร หินที่อยู่ทางเหนือสุดหักกลางความยาวเมื่อต่อกันแล้ว ๒.๑๐ เมตร วัดโดยรอบ ๒.๑๕ เมตร ห่างจากหินก้อนนี้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ๕.๑๐ เมตร มีหินตั้งเอนอยู่ก้อนหนึ่ง ยาว ๑.๖๕ เมตร วัดโดยรอบ ๑.๙๕ เมตร ห่างจากหินก้อนที่ ๒ นี้ไปทางทิศใต้ ๘.๗๐ เมตร มีหินล้มนอน ๒.๓๐ เมตร ถัดหินก้อนที่ ๓ ไปทางทิศใต้ ๗.๘๐ เมตร มีหินเอนก้อนหนึ่งยาว ๑.๔๕ เมตร วัดโดยรอบ ๒.๓๐ เมตร ทางทิศตะวันตกของหินก้อนที่ ๔ ห่างออกไป ๓.๙๐ เมตร มีหินล้มนอนก้อนหนึ่ง ยาว ๒.๕๐ เมตร วัดโดยรอบ ๑.๘๐ เมตร ห่างจากหินก้อนที่ ๕ ไปทางทิศตะวันตก ๔.๙๐ เมตร มีหินตั้งก้อนหนึ่งยาว ๑.๘๐ เมตร วัดโดยรอบ ๒.๑๐ เมตร ทางทิศเหนือของหินก้อนที่ ๖ ห่างออกไป ๘.๕๐ เมตร มีหินล้มอยู่ก้อนหนึ่ง ยาว ๒.๕๐ เมตร วัดโดยรอบ ๒.๑๐ เมตร หินก้อนที่ ๘ ยาว ๒.๐๐ เมตร วัดโดยรอบ ๑.๙๕ เมตร อยู่ทางทิศตะวันตกของก้อนที่ ๑ ห่างออกมา ๓.๖๐ เมตร และอยู่ทางทิศเหนือของก้อนที่ ๗ ห่างออกมา ๘ เมตร

หินตั้งเป็นวงกลมทั้ง ๒ กลุ่มนี้ ขณะนี้อยู่ในหมู่บ้านหินตั้ง ปัจจุบันผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านนี้เป็นคนไทยทั้งสิ้น หินตั้งเป็นวงกลมพบที่หมู่บ้านนี้ จะเป็นของชนเผ่าใดยังไม่ทราบแน่ ไทยเผ่าที่อยู่ในดินหัว (Thanh-hoa) ตั้งเกี่ย ประเทศญวน ซึ่งเรียกกันว่าไทยแดง ยังเอาหินมาตั้งเป็นวงกลมรอบหลุมศพ หินตั้งเป็นวงกลมที่บ้านหินตั้ง อาจจะเป็นของพวกไทยแดงที่อพยพลงมาก็ได้

ศิลปกรรมในถ้ำ (Cave Arts)

เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒) ชาวฝรั่งเศสชื่อ นาย แอล.เดอ ลาจอง-ก็แอร์ (L.de Lajonquierre) สำรวจพบภาพเขียนบนผนังถ้ำที่ภาคใต้รวม ๓ แห่ง และได้เล่าไว้ในเรื่อง (Essai d'Inventaire Archaeologique du Siam) พิมพ์ลงในหนังสือ (Bulletin de la Commission Archaeologique de l'Indochine 1922) นับว่าเป็นการพบภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ (Rock - paintings) เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ผู้เขียนทราบเรื่องนี้จากบันทึกเรื่องภาพเขียนสีบนผนังถ้ำในประเทศสยามภาคตะวันออกของ นาย เอ.เอฟ.แคร์ พิมพ์ลงในหนังสือจดหมายเหตุของสยามสมาคมเล่มที่ ๑๘ ภาค ๒ หน้า ๑๑๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๔)

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ (ค.ศ. ๑๙๓๐) นาย เอ.เอฟ.แคร์ และ พ.ต. อิริกไซเต็นฟาเต็น ก็ได้พูดถึงเรื่องภาพเขียนสีบนผนังถ้ำไว้ในบทที่ ๕ ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology) ในหนังสือ (Siam, Nature and Industry) ซึ่งกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ความว่า

“ภาพเขียนบนผนังถ้ำแบบโบราณ (primitive) นั้น พบในประเทศไทยทางภาคตะวันออกและภาคใต้ แต่เป็นการชิงสุกก่อนห่ามที่จะบอกว่าเป็น (ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ) ของชนเผ่าใดเผ่าหนึ่งโดยเฉพาะ”

ในครั้งนั้นยังมิได้มีการสำรวจ ต่อมาอีก ๓๒ ปี คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ (ค.ศ. ๑๙๖๒) คณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย—เดนมาร์ก สำรวจพบภาพเขียนสีบนผนังถ้ำที่ถ้ำรูปเขาเขี้ยว ตำบลลุ่มสุม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ในตำบลกรมศิลปากรหน่วยศิลปากรที่ ๗ ก็เริ่มสำรวจภาพเขียนสีบนผนังถ้ำในเขตหน่วยศิลปากรที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ต่อมาอีก ๓ ปี คือ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ หน่วยศิลปากรที่ ๘ เริ่มสำรวจภาพเขียนสีบนผนังถ้ำที่จังหวัดพังงา และหน่วยศิลปากรที่ ๓ สำรวจภาพจำหลักบนผนังถ้ำที่จังหวัดพิษณุโลก

จนถึงขณะนี้ สำรวจพบศิลปผนังถ้ำในประเทศไทยแล้วทั้งทางภาคตะวันออก เชียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

๑. ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ
๒. ภาพจำหลักบนผนังถ้ำ

ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ

ในภาคกลาง พบภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ ๑ แห่ง คือ ที่ถ้ำรูปเขาเขียว ตำบล
ลุ่มสุม อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี คณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย—เดนมาร์ก
สำรวจพบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ รูปที่เขียนแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม

๑. กลุ่มรูปเรขาคณิต ส่วนมากอยู่ตอนบนและตอนกลางของผนังถ้ำ มี

(ก) รูป ๔ เหลี่ยมผืนผ้ามุมทั้ง ๔ มุมมน บางรูปมีเส้นทแยงมุม บางรูป
มีรูปสัตว์หรือคนอยู่ภายใน บางรูปเขียนเป็นรูป ๔ เหลี่ยมผืนผ้าติดกัน ๒ รูปก็มี ๓ รูป
ก็มี บางรูปที่ปลายข้างหนึ่งมีรูปเขียนต่อออกมาคล้ายหางหรือปากเครื่องตกปลา

(ข) เขียนเป็นรูปไข่ ภายในมีเส้นขนานผ่ากลางรูปไข่ เหนือและใต้เส้น
ขนานมีรูปคล้ายกลีบดอกไม้

(ค) เป็นเส้นหยักคล้ายฟันปลา

๒. กลุ่มรูปสัตว์ ส่วนมากอยู่ตอนกลางและตอนล่างของผนังถ้ำ เขียนให้เห็น
ด้านข้าง มี ข้าง กวาง เต่า? กบ นกชุก ชะนี สัตว์สี่เท้า (หมา) และสัตว์เลื้อย
คลาน (ตะกวด?)

๓. กลุ่มรูปคน เขียนเป็นรูปคนยืนจับมือกันเป็นแถว ๔๙ คน มีทั้งหญิงและชาย
ทราบได้จากเครื่องแสดงเพศที่เขียนเป็นเส้นไว้ การเขียนไม่ใช่แบบเหมือนคนจริง หัว
ทำเป็นจุดกลม ไม่มีหูตาจมูก แขนและมือทำเป็นเส้น ไม่แสดงนิ้วไว้ด้วย คล้ายรูปคนที่
เด็กเขียน

สีที่เขียนมีสีแดงและสีแดงแกมดำ บางตอนมีลักษณะเป็นภาพเขียนซ้อนกัน ซึ่ง
ดูเหมือนจะเป็นรูปที่เขียนขึ้นไม่ใช่ในเวลาเดียวกัน เคนต์ ไอคิล คนุช นักโบราณคดีใน
คณะสำรวจประวัติศาสตร์ดังกล่าวได้ไปทำผังและสเกทช์รูปที่ถ้ำรูป ต่อมาได้เดินทางไป
ที่ประเทศมาเลเซียเพื่อไปตรวจดูภาพเขียนสีบนผนังถ้ำที่พบในประเทศนั้น เคนต์ ไอคิล
คนุช ลงความเห็นว่างานเขียนสีที่ถ้ำรูปมีลักษณะบางอย่างคล้ายกับภาพเขียนบนผนัง
ถ้ำพบที่อิโปห์ (Ipoh) ประเทศมาเลเซีย

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายเจริญ พลเทศา ภัณฑารักษ์โทหน่วยศิลปากร
ที่ ๗ และนายวิรัช คุณมาศ ภัณฑารักษ์ตรี ได้สำรวจพบที่ (๑) จังหวัดขอนแก่น

(๒) จังหวัดนครพนม (๓) จังหวัดกาฬสินธุ์ (๔) จังหวัดอุดรธานี ถ้าที่พบภาพเขียน
สีแล้ว รวม ๘ ถ้ำ

จังหวัดขอนแก่น

พบที่ถ้ำผ้ามือ บ้านหินล่อง ตำบลภูเวียง ถ้ำนี้ตั้งอยู่บนเขาภูเวียง บริเวณถ้ำ
ลึกประมาณ ๗ เมตร สูงประมาณ ๓ เมตร ยาวประมาณ ๕๐ เมตร บนผนังถ้ำมีภาพ
ผ้ามือหันไปทางทิศตะวันออก ๔ มือ เป็นมือขนาดใหญ่ ๗ มือ ขนาดเล็ก ๒ มือ มือ
เหล่านี้ระบายสีโดยวิธีเอาผ้ามือทาบกับผนังถ้ำแล้วใช้สีแดงพ่นรอบมือ มือที่หนึ่งห่างจาก
มือที่สอง ๓๕ ซม. มือที่สามห่างจากมือที่สี่ ๑๘ ซม. มือที่สี่ห่างจากมือที่ห้า ๑๕ ซม.
มือที่ห้าห่างจากมือที่หก ๒๕ ซม. มือที่หกห่างจากมือที่เจ็ด ๘๓ ซม. มือที่มีขนาดเล็ก
๒ มืออยู่ห่างกัน ๒๒ ซม.

หน่วยศิลปากรที่ ๗ สํารวจพบภาพสีในถ้ำผ้ามือนี้นเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๗
จังหวัดนครพนม

อำเภอมุกดาหาร

๑. ที่ถ้ำผ้ามือแดง เขาจอมนาง บ้านส้มป่อย ตำบลศรีบุญเรือง
นาย เอ.เอฟ.จี.แคร์ เป็นผู้เล่าเรื่องภาพเขียนสีเป็นรูปผ้ามือแดงแห่งนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗
(ค.ศ. ๑๙๒๔) ไว้ในหนังสือจดหมายเหตุของสยามสมาคม เล่ม ๑๘ ภาค ๒ ค.ศ. ๑๙๒๔
หน้า ๑๔๔—๑๔๖ มีความว่า ที่เขาจอมนาง มีผา (ถ้ำ) แห่งหนึ่ง ชื่อผ้ามือแดง เขา
สูง ๔๐๐ เมตร อยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำโขง ห่างออกไปประมาณ ๓ กิโลเมตร
เหนือระดับพื้นผา (ถ้ำ) ขึ้นไปประมาณ ๕ เมตร มีภาพเขียนสีเป็นรูปมือ เขียนด้วย
สีแดง และสีเทารวม ๑๐ มือ และรูปคนยืน เขียนด้วยสีแดง ๖ คน รูปคนสูงประมาณ
๓๐ ซม. ต่อมาอีกราว ๓๘ ปี คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ หน่วยศิลปากรที่ ๗ ไปสำรวจและ
รายงานว่ ผ้ามือแดงแห่งนี้ชาวบ้านเรียกถ้ำมือแดง มีรูปมือแบบใช้สีพ่นรอบมือ ๔ มือ
แบบใช้สีแดงทาผ้ามือก่อนแล้วทาบกับผนังถ้ำ ๒ มือ

๒. ที่ถ้ำผาเต้ม บนภูวัด บ้านภูล้อม กิ่งอำเภอคอนทาล ถ้ำนี้ลึก
ประมาณ ๔ เมตร ยาวประมาณ ๘๐ เมตร สูงประมาณ ๑๐ เมตร มีรูปมือแบบใช้สีแดง
ทาผ้ามือ ๑๔ มือ ในจำนวนนี้มีอยู่ ๓ มือ ที่มีรอยชุกที่กลางนิ้วมืออยู่ ๓ มือ นอกจากรูป

มือก็มีรูปลายเรขาคณิตคล้ายลายประแจจีน และลายคล้ายรูปเปลวไฟ หรือลายกันหอย และรูปสัตว์ ๒ รูป สีที่ใช้เขียนเป็นสีเลือดหมู

ถ้ำหน่วยศิลปากรที่ ๗ สํารวจพบเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๐๗

จังหวัดกาฬสินธุ์

อำเภอกุฉินารายณ์

๑. ถ้ำลายมือบนภูผาฝั่ง บ้านหนองห้าง ตำบลกุดหว้า ปากถ้ำหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ถ้ำนี้สูงประมาณ ๑.๖๐ เมตร ด้านตะวันออกยาวประมาณ ๒๐ เมตร ด้านเหนือ ๓.๕๐ เมตร ด้านใต้ ๒.๕๐ เมตร ที่ผนังถ้ำมีรูปมือแบบใช้สีแดงทาฝ่ามือประมาณ ๖๐ มือ มีนิ้วครบทุกนิ้ว

จังหวัดอุดรธานี

อำเภอบ้านผือ

๑. ที่ถ้ำลาย บนภูพาน บ้านโปร่งฮี ตำบลกลางใหญ่ ตำบลกวาง ีประมาณ ๑๒ เมตร ยาวประมาณ ๑๘ เมตร ที่ผนังถ้ำมีภาพเขียนสีเป็นรูปสี่เหลี่ยมและเส้นทแยงมุมมาติดต่อกัน สีที่ใช้เป็นสีเหลือง

๒. ที่ถ้ำโนนเสาเอ้ บ้านคิ้ว ตำบลเมืองพาน มีรูปเรขาคณิตคล้ายที่ถ้ำลาย บางรูปเขียนเป็นเส้นใหญ่ ๆ ขนานกันหลายเส้น

ในภาคใต้พบแล้ว ๑ แห่ง คือ ที่เกาะในอ่าวพังงา นายแอล. เทอ ลาจองกีแอร์ เคยไปสำรวจภาคใต้และเขียนงานไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ว่าพบภาพเขียนสีบนผนังถ้ำที่ภาคใต้ ๓ แห่ง ที่อ่าวพังงา ชาวบ้านเล่าว่ายักษ์เป็นผู้เขียนภาพเขียนสีนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ นายประยูร ไพบูลย์สุวรรณ หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๘ ไปสำรวจพบที่ผนังถ้ำพังงา ตำบลเขาบันยั้ง หมู่ที่ ๑ อำเภอเมืองพังงา มีภาพเขียนสีเป็นรูปคน รูปปลาโลมา ปลาทะเลอื่น ๆ สัตว์เลื้อยคลาน (ตะกวดหรือเหี้ย) และลายเรขาคณิต เทคนิคการเขียนรูปลายเรขาคณิตใช้เขียนด้วยเส้นขนาน รูปสัตว์เขียนให้คล้ายเป็นรูปเอกซเรย์ คือ ใสมองเห็นกระดูกหรือเห็นก้าง

ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำเท่าที่พบแล้ว รูปที่เขียนอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑. รูปสัตว์ ๒. รูปมือคน ๓. รูปคน ๔. รูปลายเรขาคณิต

ชื่อ ถา	รูปสัตว์	รูปมือคน		รูปคน	รูปลาย เรขาคณิต
		แบบพื่น	แบบทา		
ภาคกลาง					
๑. ถารูป	+	-	-	+	+
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ					
๒. ถาฝ่ามือ	-	+	-	-	-
๓. ถาฝ่ามือแดง	-	+	+	+	-
๔. ถาฝ่าเท้า	+	-	+	-	+
๕. ถาลายมือ	-	-	+	-	-
๖. ถาลาย	-	-	-	-	+
๗. ถาโนนเสาเอ	-	-	-	-	+
ภาคใต้					
๘. ทถาพังงา	+	-	-	+	+
รวม ๘ แห่ง	๓ แห่ง	๒ แห่ง	๓ แห่ง	๓ แห่ง	๕ แห่ง
คิดเป็นเปอร์เซ็นต์	๓๗.๕	๒๕.๐	๓๗.๕	๓๗.๕	๖๒.๕

รูปสัตว์ เริ่มเขียนกันแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหิน สมัยหินเก่าตอนปลาย งานศิลปกรรมของคนก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในถ้ำส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ บางท่านจึงกล่าวว่า ศิลปกรรมในถ้ำ คือ ศิลปะที่ได้รับการดลใจจากสัตว์ที่คนก่อนประวัติศาสตร์ติดหูติดตาและมีความสำคัญต่อพวกเขา เช่น เขียนรูปม้าหรือวัว เพราะสัตว์พวกนี้เป็นอาหารอันวิเศษ เขียนรูปสิงโต รูปวัวกะทิง ก็เพราะเป็นสัตว์ที่น่ากลัวมาก และจะต้องฆ่าให้ได้ ฯลฯ เดิมคนก่อนประวัติศาสตร์เขียนภาพสัตว์แบบให้เหมือนจริง ในลักษณะที่เคลื่อนไหว เช่น กำลังเล็มหญ้า กระโดดหรือวิ่ง ต่อมาก็เขียนด้วยเส้นอย่างง่าย ๆ พอมองให้ดูรู้ว่าเป็นสัตว์อะไร (stylization) รูปสัตว์ที่คนก่อนประวัติศาสตร์เขียนไว้มีวัวป่า ช้าง แมมมอธ กวางเรนเดีย แพะ วัวกะทิง สิงโต หมี แรด

ข้าง ม้า วัว ควาย ยีราฟ ปลา สัตว์เลื้อยคลาน (จำพวกตะกวด กิ้งก่า ฯลฯ)
แมวน้ำ นก อูฐ หมาใน เลียงผา ปลา งู จิงโจ้ ฯลฯ

นายเอ็ม. ซี. เบอกิตต์ ได้ตั้งข้อสังเกตเรื่องรูปสัตว์ที่คนก่อนประวัติศาสตร์เขียน
หรือจำหลักไว้ในทวีปยุโรป ดังนี้

ระยะแรก

เขียนหรือจำหลักไว้คล้าย ๆ กับเงาของสัตว์ติดอยู่บนผนังถ้ำ มีรูปเส้นนอก
มองเห็นเพียง ๒ ขา ตัวสัตว์เห็นด้านข้าง หัวและเขาเห็นเต็มที ตามักจะไม่เขียน
ไว้ ถ้าเขียนตาไว้ ก็เขียนเป็นรูปไข่ขนาดเล็ก

ระยะที่ ๒

เขียนหรือจำหลักไว้ให้เห็นขามีสีขา เส้นรูปนอกที่เป็นเส้นเคียวติดต่อกันนั้น
หายไป มีเส้นแสดงรายละเอียดอย่างอื่นแทน เช่น ขน ฯลฯ บางรูปใช้สีสองสีเขียนตา
ทำเป็นรูปไข่

ระยะที่ ๓

มีทั้งจำหลักและระบายสีปนกันอยู่ บางรูปจำหลักเป็นเส้นรูปนอกก่อน แล้ว
ใช้สีระบายที่ตัวสัตว์ ฝีมือชำนาญขึ้นและดีขึ้นกว่าระยะก่อน ๆ

ระยะที่ ๔

รอยจำหลักไม่ลึก ตื้นมากคล้ายรอยขีด ใช้สีหลายสีระบายตัวสัตว์ได้อย่างงาม
มาก

ในประเทศไทย รูปสัตว์ที่เขียนไว้บนผนังถ้ำมี ช้าง กวาง ปลา สัตว์เลื้อย
คลาน (จำพวกตะกวด กิ้งก่า ฯลฯ) เต่า กบ นกฮูก? ชะนี สัตว์สี่เท้า (หมา?)

รูปมือคน รูปที่คนก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินเก่าตอนปลาย ในประเทศฝรั่งเศส
และสเปนเขียนไว้บนผนังถ้ำบางถ้ำ รูปมือคนเป็นงานศิลปะแรกที่สดที่คนครั้งนั้นทำขึ้น
เดิมเขียนเป็นรูปขาวดำ เป็นรูปมือที่มืมนวแยกกวางทาบบนผนังถ้ำแล้วใช้สีฟ้รอบมือ
ครั้งแรกใช้สีแดงฟ้รอบมือก่อน แล้วใช้สีดำฟ้ ข้าง ๆ รูปมือนักจะมีจุดคล้ายหยดหมึก
จุดใหญ่ ๆ หลายจุด

รูปมือที่สำรวจพบแล้วในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวม ๔๐ มือ แยกออกได้
ดังนี้

๑. แบบใช้สี่เท้ามีมือ ๓๖ มือ คิดเป็นร้อยละ ๙๕ ของจำนวนที่พบทั้งสองแบบ

๒. แบบใช้สี่เท้ารอบฝ่ามือ ๔ มือ คิดเป็นร้อยละ ๕ ของจำนวนที่พบทั้งสองแบบ

รูปมือเขียนไว้ในถ้ามีความหมายอย่างไร? ท่านผู้รู้ต่างก็ให้ความเห็นไปต่าง ๆ กัน บางท่านว่าการที่เขียนรูปมือไว้บนผนังถ้าก็แสดงว่า ถ้านั้นมีเจ้าของแล้ว คล้ายกับการประทับตราชื่อ หรือการลงชื่อไว้ ในทวีปออสเตรเลียยังมีการเขียนรูปมือแดง ที่อยู่บนผนังถ้ำจนทุกวันนี้ พวกชาวพื้นเมืองดั้งเดิมบางเผ่าของทวีปออสเตรเลีย บอก ดร. เบสโดว์ (Dr. Basedow) ว่าการที่พวกเขาเขียนรูปมือไว้บนผนังถ้ำ ก็เพื่อแสดงว่า เจ้าของมือได้เข้ามาเยี่ยมผู้ตายที่ฝังอยู่ในถ้ำนั้น เมื่อได้เขียนรูปมือไว้บนถ้ำ คนเป็นจะไม่ถูกคนตายทรมานหลอกหลอน พวกป่วยบางพวกเล่าว่า รูปมือเหล่านี้เป็นรูปมือของบรรพบุรุษผู้ตามอกของพวกเขา ท่านเหล่านี้เดินคลำทางเข้าไปในถ้ำ รอยมือจึงติดอยู่ที่ผนังถ้ำ บางท่านก็ว่าเป็นรอยนิ้วมือของผีที่อยู่ในถ้ำนั้นมาแต่ก่อน ส่วนมือที่มีนิ้ว ๓ นิ้วหรือข้อนิ้วขาดไปบางท่านนั้น บางท่านเข้าใจว่าอาจจะเป็นการแก้บนด้วยการตัดนิ้ว หรือตัดข้อนิ้วก็ได้ ข้อที่น่าสังเกต รูปมือที่เขียนส่วนมากเป็น มือซ้าย มือขวามีบ้าง แต่น้อย ประเทศที่พบภาพ มือแดง มีประเทศฝรั่งเศส ประเทศสเปน ประเทศไทย ประเทศอินโดนีเซีย และทวีปออสเตรเลีย

รูปคน ในสมัยหินเก่าตอนปลายเขียนรูปคนน้อยกว่ารูปสัตว์ เมื่อเทียบกับรูปสัตว์แล้ว รูปคนเขียนเทอะทะไม่เหมือนจริง ไม่งามเหมือนรูปสัตว์ รูปคนบางรูปมีหัวเป็นหัวสัตว์ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นรูปคนสวมหน้ากากรูปหัวสัตว์ บางรูปก็มีรูปร่างลักษณะพิลึก ส่วนมากแสดงเครื่องเพศไว้ให้ทราบว่าเป็นหญิงหรือชาย บางท่านได้แบ่งรูปคนที่เขียนไว้เป็น ๔ แบบ คือ

๑. แบบที่เหมือนจริงและมีส่วนสัดส่วนถูกต้อง (Alpera type)

๒. แบบที่ร่างกาย หัวกลม หน้าอกกว้างมีรูปเกือบเป็นสามเหลี่ยม ตะโพกแคบ ขายาวและใหญ่พอสวมกร (Cestssomatic type)

๓. ร่างเตี้ย หัวใหญ่แสดงให้เห็นคานข้าง ลำตัวสั้นและแบบบาง ขาใหญ่มาก เกินสมกร (Pachypodous type)

๔. แบบเขียนเป็นเส้น พอให้ดูรู้ว่าแทนรูปคน รูปร่างกายของคนก็ประกอบด้วยเส้นตรงและเส้นโค้งเพียง ๒-๓ เส้น (Nematomorphous type)

รูปคนที่พบในประเทศไทยส่วนมากเป็นแบบที่ ๔

รูปลายเรขาคณิต เป็นรูปที่เลียนมาจากรูปที่เหมือนของจริง ลายเรขาคณิต สมัยก่อนประวัติศาสตร์มีเส้นตรง เส้นโค้ง จุด วงกลม รูปไข่ รูปขนมเปียกปูน (lozenge) ลายก้านขด (spirals) ลายคล้ายบัง (chevron) รูปสามเหลี่ยม ลายตาราง (lattice-signs) รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลายวกไปวกมา (meanders)

รูปลายเรขาคณิตบางลายก็ได้แบบมาจากลายจักสาน บางท่านสันนิษฐาน วิวัฒนาการของลายเส้นบางลายได้ดังนี้ คือ

เดิมเป็นเส้นทแยงเส้นเดียว ต่อมาก็เกิดความคิดว่าควรจะให้มีส่วนทแยง ๒ เส้น ปลายข้างหนึ่งมารวมกันที่จุดหนึ่ง รูปคล้ายตัว V จากรูปตัววีเพิ่มเส้นทแยง อีกกลายเป็นรูปสลับฟันปลา (zigzags) เมื่อเขียนรูปตัววีซ้อนกัน ก็จะเป็นรูปตัว X และรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน

อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า รูปไข่เริ่มมีมาแต่สมัยหินเก่า ได้ตัวอย่างจากรูปเครื่องมือ หินกะเทาะ ต่อมาในสมัยหินใหม่ตอนต้นหรือสมัยหินเก่าตอนปลายเขียนเป็นรูปวงกลม และครึ่งวงกลม

ในยุคโลหะ มีการเขียนลายคดไปคดมาคล้ายเขาวงกต ลายก้านขด และลาย เป็นวงกลมเล็ก ๆ หรือเป็นจุด

ภาพจำหลักบนผนังถ้ำ
ที่พบแล้วมี ๒ แห่ง คือ

๑. ที่ถ้ำผาแดง เขาระคานเลข ตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก เป็นภาพจำหลักบนหินทรายสีเทาแก่ชัดเจนเป็นมัน เป็นรูปเรขาคณิต ชูตลิก ไปในเนื้อหิน

ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกได้มีหนังสือแจ้งการพบภาพจำหลักนี้มายังกรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) ต่อมากรมศิลปากรได้ให้หน่วยศิลปากรที่ ๓ ไปสำรวจ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ (ค.ศ. ๑๙๖๕)

๒. ที่ถ้ำมีม ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี เป็นภาพจำหลัก อยู่บนเพิงผาถ้ำมีม บางรูปเป็นรูปขวานสามง่าม

คณะสำรวจมหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา—กรมศิลปากร สำรวจพบเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๗ (ค.ศ. ๑๙๖๔)

ตามที่กล่าวมาแล้วพอจะสรุปได้ว่า ในประเทศไทยเคยมีคนก่อนประวัติศาสตร์ อยู่มาแล้ว

<p>แต่ราว ๕๐๐,๐๐๐ ปี — ๑๐,๐๐๐ ปี</p>	<p>เป็นระยะเวลาที่คนสมัยหินเก่าอยู่ พบเครื่องมือหินกะเทาะอย่างหยาบที่จังหวัดกาญจนบุรี</p>
<p>แต่ราว ๑๐,๐๐๐ — ๕,๐๐๐ ปี</p>	<p>เป็นระยะเวลาที่คนสมัยหินกลางอยู่ พบเครื่องมือหินกะเทาะ วัฒนธรรมโหบิเนียน และ บักโซเนียนที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย สระบุรี ลพบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี</p>
<p>แต่ราว ๕,๐๐๐ ปี — ๒,๗๐๐ ปี</p>	<p>เป็นระยะเวลาที่คนสมัยหินใหม่อยู่ พบเครื่องมือ เครื่องใช้อยู่ทุกภาคของประเทศไทย</p>
<p>แต่ราว ๒,๗๐๐ ปี — ๑,๕๐๐ ปี</p>	<p>เป็นระยะเวลาที่คนยุคโลหะเข้ามาอยู่ พบเครื่องมือเครื่องใช้ที่จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ อุดรธานี นครพนม สกลนคร อุบลราชธานี เลย อุดรดิตต์ กาญจนบุรี ราชบุรี นครศรีธรรมราช ระยอง</p>

แม้ขณะนี้เราจะทราบเรื่องราวของคนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยบ้างแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีเรื่องที่ยังต้องศึกษากันอีกต่อไปอีกมาก เช่นแต่ละภาคของประเทศไทยมีระดับขั้นของความเจริญนับแต่สมัยหินเก่าจนถึงยุคโลหะ พร้อมกันหรือไม่? ขวานหินมีบ่าและขวานหินขัดค้ำันตักรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พบปนกันอยู่ในชั้นดินเดียวกันหรือคนละชั้น? คนสมัยหินเก่าในประเทศไทยเป็นมนุษย์วานรใช้หรือไม่? คนสมัยหินกลางในประเทศไทยเป็นเผ่าใดแน่? สมัยหินใหม่ตอนต้นในประเทศไทยมีหลักฐานอยู่ที่จังหวัดใดบ้าง? การที่คณะสำรวจของกรมศิลปากร และมหาวิทยาลัยฮาวาย แห่งสหรัฐอเมริกา สำรวจพบแหล่งยุคสัมฤทธิ์ตอนต้นในท้องที่จังหวัดขอนแก่น และหาอายุโดยหลักกำหนดตามคาบอน ๑๔ ได้ประมาณ ๔,๔๗๕ ปี ถึงอายุ ๔,๐๗๕ ปีนั้น หมายความว่า ที่จังหวัดขอนแก่นเจริญถึงขั้นยุคโลหะ แต่ที่จังหวัดกาญจนบุรียังเป็นสมัยหินใหม่ใช้หรือไม่? ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำเป็นยุคโลหะใช้หรือไม่? คนไทยอพยพลงมาเมื่อสมัยใดและยุคใด? ฯลฯ เหล่านี้ เป็นปัญหาที่จะต้องหาคำตอบกันต่อไป

เราจะทราบเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยโดยกว้างขวาง และตอบปัญหาข้างต้นได้ก็ต่อเมื่อได้สำรวจและขุดค้นทั่วทุกภาคทุกจังหวัดแล้ว.

เอกสารที่ใช้อ้าง

๑. สาส์นสมเด็จพระ จักรพรรดิที่ ๔ พุทธศักราช ๒๔๗๗
๒. เอกสาร ร. ๗ เลขที่ ๑๔๘/๓๐ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
๓. เครื่องดนตรีไทย ของนายธนิศ อยู่โพธิ์ กรมศิลปากรจัดพิมพ์ หน้า ๕๐-๕๖
๔. รายงานของ นายวิรัช คุณมาศ หน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น บันทึกที่ ๙/๒๕๐๙ ลงวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๐๙
๕. รายงานของหน่วยศิลปากรที่ ๓, ๗, ๘ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๕-๘ เรื่องการสำรวจ ภาพเขียนสีและภาพจำหลักบนแผ่นหิน สมัยก่อนประวัติศาสตร์
๖. วิธีทำมโหระทึก ผู้ช่วยข้าหลวงลอยก้อส่งมาเป็นภาษาพม่า อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ
๗. ลักษณะโครงกระดูกมนุษย์ที่บ้านเก่า โดยนายแพทย์สุก แสงวิเชียร สังคมศาสตร์ ปรีทัศน์ ม.ย. ๒๕๐๙ หน้า ๓๒-๓๙
๘. คำบรรยายเรื่อง กาญจนบุรีมีความสำคัญอย่างไรกับประวัติศาสตร์ของไทย โดย นายแพทย์สุก แสงวิเชียร เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๘
9. Bandi & others :
1961 The Art of Stone Age. Menthuen. London pp. 77-81
10. Burkitt, M.C. :
1955 The Old Stone Age. Bowes & Bowes. London p. 190-194.
11. Cheng Te-Kun :
1959 Archaeology in China Vol. 1 W. Heffer & Son Ltd. Cambridge. pp. 76-88
12. Coedes, G :
1966 The Making of South East Asia. Translated by H.M. Wright. London. Routledge & Kegan Paul. pp. 17, 23-4, 42.
13. Coon, Carleton S. :
1963 The Origin of Races. Jonathan Cape. Thirty Bedford Square. London. pp. 416-421, 658,
1965 The Story of Man. New York. Alford A. Knoff p. 166.
14. Dani, Ahmed Hassan :
1960 Prehistory and Protohistory of Eastern Asia. Firma K.L. Mukhopadhyay. Calcutta. pp. 103-149, 169-175.
15. Eberhard, Wolfram :
1952 A History of China. Routledge & Kegan Paul Ltd. pp. 12-3.

16. Fairservis Jr., Walter A. :
1959 *The Origins of Oriental Civilization*. The New American Library. New York. pp. 65, 93-93.
17. Fisher, Charles A. :
1964 *South East Asia*. London. Methuen & Co. Ltd. New York. pp. 66-68, 88, 98, 103, 105, 239-245, 432, 550, 698-99.
18. Groslier, Bernard Phillipe :
1962 *Indochina*. Menthuen. London. pp. 30-38.
19. Gunston, David :
1966 *Finding Out About the Japanese*. Frederick Muller Ltd. p 60.
20. Hall, D.G.E. :
1964 *A History of Southeast Asia*. London. Macmillan & Co. Ltd. p. 7
21. Heekeren, H.R. van :
1947 *Railroad of Death*. Illustrated London News. No. 5633. p. 359.
1958 *The Bronze-Iron Age of Indonesia*. 'S-Gravenhage-Martinus Nijhoff. pp. 92-98.
1961 *A Preliminary Note on the Excavation of Sai-yok Rock-shelter*. Journal of the Siam Society. Vol XIX pp. 99-108.
1962 *A Tentative Investigation of the Sai-yok Neolithic Pottery in Thailand*. Mededelingen van het Rijkmuseum voor Volkenkunde No. 15 pp. 42-49.
22. Heider, Karl G. :
1957 *New Archaeological Discoveries in Kanchanaburi*. JSS. Vol. XIV. pp. 61-70.
1958 *Thailand. Asia Perspectives Vol. II. No. I* pp. 57-58.
1960 *A Pebble-tool Complex in Thailand*. Asian Perspectives. Vol. II No. 2 pp. 63-67.
23. Hutchinson, E :
1939 a *Megaliths in Bayab*. JSS. Vol. XXXI. pt. 1. pp. 45-47
1939 b *Megaliths in Thailand*. JSS. Vol. XXXI. pt. II pp. 179-180
24. Keer, W. :
1948 *The Proto-Malays of the Netherlands East Indies*. Koninklijke Indische Instituut, Amsterdam. Modedeling No. LXXIV. Uitgave vanhet Indische Instituut. pp. 158-170.
25. Kerr, A.F.G. :
1924 *Note on Some Rock-Paintings in Eastern Siam*. JSS. Vol. XVII Pt. 2. pp. 144-6
26. Knuth, Count Eigil :
1962 a *The Oracle at Tambun. Malay and Thai Cave-paintings Compared*. Malaya in History. Vol. VIII No. 1 December. pp. 3-10.
1962 b *Further Report on the Sai-yok Excavation and at Thai Picture Cave*. JSS. Vol. L Pt. 1 pp. 19-21
27. Kwang-Chi Chang :
1963 *The Archaeology of Ancient China*. New Haven and London. Yale University Press. p. 292 plates XVI, XVII.

28. Larousse Encyclopedia of Prehistoric and Ancient Arts. General Editor René Huyghe. Paul Hamlyn. London. 1957. pp. 18, 22, 46, 47.
29. Movius, Hallam L. Jr. :
1948 The Lower Paleolithic Cultures of Southern and Eastern Asia. Transaction of the American Philosophical Society (new series) Vol. 38. Pt. 4 pp. 325-420.
30. Nielsen, Eigil :
1962 a The Thai-Danish Prehistoric Expedition 1960-1961. I. Folk Vol. IV pp. 21-27.
1962 b The Thai-Danish Prehistoric Expedition 1960-1952. JSS. Vol. L Pt. 1 pp. 7-14
1961 The Thai-Danish Prehistoric Expedition 1960-1962. Preliminary Report. JSS. Vol. XLIX Pt. 1 pp. 47-55.
31. Peacock, A.B.V. :
1964 The Codiang Pottery Cones. Tripod Pottery in Malaya and Thailand with a Note on the Bukit Tengku Lembu Black Ware. Federated Museums Journal. Vol. IX New Series pp. 4-18.
32. Ruey Yih Fu and others :
1955 Ethnographical Investigation of Some Aspects of the Atayal, Chin-shui Tsun, Miaoli, Hsien. Translated into English by Chen Chi-lu. Bulletin of the Department of Archaeology and Anthropology. No. 5. National Taiwan University, Teipei, Taiwan, China. p. 125.
33. Sangvichien, Sood :
1966 A Preliminary Report on Non-Metrical Characteristics of Neolithic Skeletons found at Ban Kao, Kanchanaburi. JSS. Vol. LIV pp. 1-13.
34. Sarasin, Fritz :
1933 Prehistorical Researches in Siam JSS. Vol. XXVI pp. 171-202.
35. Seidenfaden, Erik :
1941 On a Find of Neolithic Implement. JSS. Vol. XXXIII. p. 149.
1943 The Peoples of the Minhirs and of the Jars. JSS. Vol. XXXIV pp. 49-58
36. Solheim II, Wilhelm G :
1961 Sa-Huynh Related Pottery in SE Asia. Asian Perspectives Vol. III pp. 177-188.
1963 Thailand and Prehistory. Silpakorn Journal, (English-Thai) Vol. VIII pp. 42-77.
1966 Archaeological Salvage Programme; Northeastern Thailand-First Season. JSS. Vol. LIV Pt. 2 pp. 111-181.
1966 Archaeological Survey and Excavation in Northern Thailand. National Science Foundation pp. 26-30.
37. Sorensen, Per :
1964 Ban Kao. JSS. Vol LII Pt. 1 pp. 75-97.
1965 The Shaman's Grave. Felicitation Volumes of Southeast-Asian Studies. Presented to His Highness Prince Dhaninivat Krommamün Bidyalaba Bridhyakorn. Vol. II The Siam Society. pp. 303-318.

38. Suggs, Robert C. :
1960 The Island Civilizations of Polynesia. The New American Library. New York. p. 67
39. SIAM, Nature and Industry. Ministry of Commerce and Communication. Bangkok. 1930 p. 81.
40. Tweedie, M.W.F. :
1955 Prehistoric Malaya. Background to Malaya Series. No. 6. Donald Moore. Singapore. pp. 2-5
1953 The Stone Age in Malaya. Journal of the Malayan Branch Royal Asiatic Society. Vol. XXVI Pt. 2 October pp. 10-18.
41. Watson, William :
1960 Archaeology in China. Max Parrish. London. pp. 31-32
1966 Early Civilization in China. Thames and Hudson. London. pp. 37-38
1967 Brief Report on Work completed in January-February 1967.
42. Watson, William and Loofs, Helmut H.E. :
1966 The Thai-British Archaeological Expedition : A Preliminary Report on the work of the First Season 1965-1966 pp. 13-20.
43. Winstedt, Sir Richard :
1950 The Malays. A Cultural History. Routledge & Kegan Paul Ltd. London. pp. 161-166
44. Boule, M and Vallois, H. :
1957 Fossil Men. Thames and Hudson. London. p. 393.

แผนที่แสดง แหล่งที่พบของก่อนประวัติศาสตร์ และโครงกระดูกก่อนประวัติศาสตร์
 MAP SHOWING THE DISTRIBUTION OF PREHISTORIC ARTIFACTS AND PREHISTORIC HUMAN SKELETONS

- แหล่งที่พบเครื่องมือหินสับตัด สมัยหินเก่า
PALEOLITHIC SITE
- แหล่งที่พบเครื่องมือหินกระเบื้อง สมัยหินกลาง
NEOLITHIC SITE
- แหล่งที่พบโครงกระดูกคน สมัยหินกลาง
SITE OF NEOLITHIC MAN
- x แหล่งที่พบขวานเหลี่ยม สมัยหินใหม่
SITE OF SHOULDERED ADZE
- ▲ แหล่งที่พบขวานขัด สมัยหินใหม่
SITE OF POLISHED AXE OR ADZE
- ✕ แหล่งที่พบโครงกระดูกคน สมัยหินใหม่
SITE OF NEOLITHIC MAN
- ✱ แหล่งที่พบโครงกระดูกคน ยุคโลหะ
SITE OF METAL AGE MAN
- ☞ แหล่งที่พบภาพเขียนสีบนผนัง
ROCK-PAINTING
- △ แหล่งที่พบของยุคโลหะ (สำริดและเหล็ก)
METAL AGE SITE
- แหล่งที่พบเนินเตี้ย
CROMLECH

รูปที่ ๑ แผนที่แสดงแหล่งที่พบของและโครงกระดูกคนก่อนประวัติศาสตร์

Fig. 4
Implement made of Diabase
3/4 nat. size.

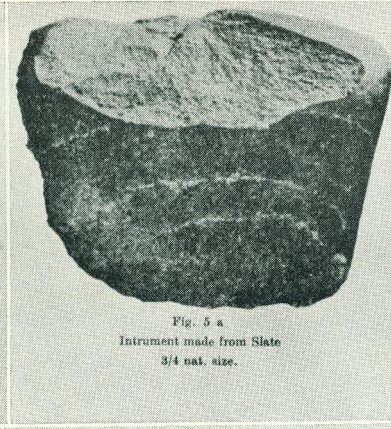

Fig. 5 a
Instrument made from Slate
3/4 nat. size.

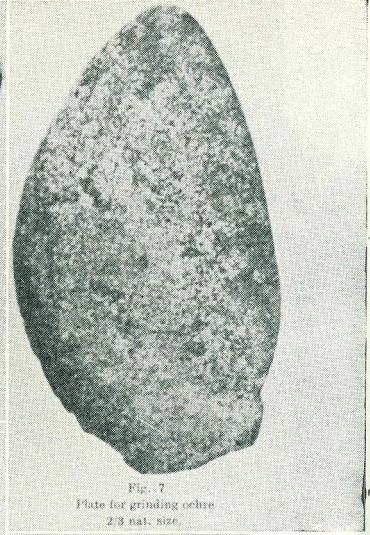

Fig. 7
Plate for grinding ochre
2/3 nat. size.

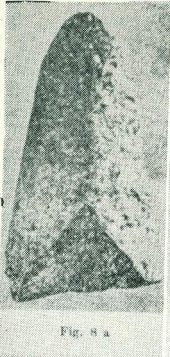

Fig. 8 a

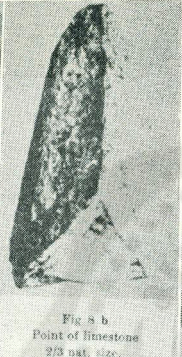

Fig. 8 b
Point of limestone
2/3 nat. size.

Fig. 13
Implement of Rhyolithe
3/4 nat. size.

Fig. 14
Pick or Point of Rhyolithe
3/4 nat. size.

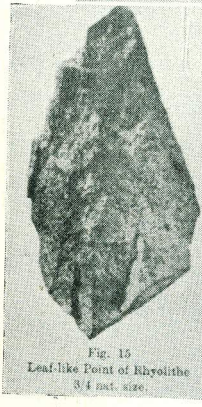

Fig. 15
Leaf-like Point of Rhyolithe
3/4 nat. size.

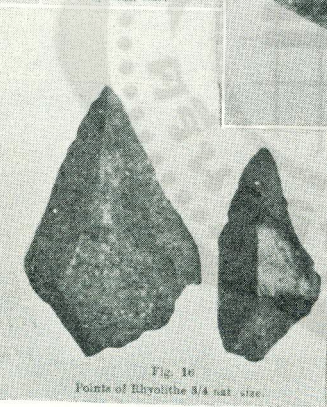

Fig. 16
Points of Rhyolithe 3/4 nat. size.

Fig. 17
Point of limestone
3/4 nat. size.

Fig. 21
Knife made of limestone
3/4 nat. size.

รูปที่ ๓ พวกเมลานีเซียน

๒

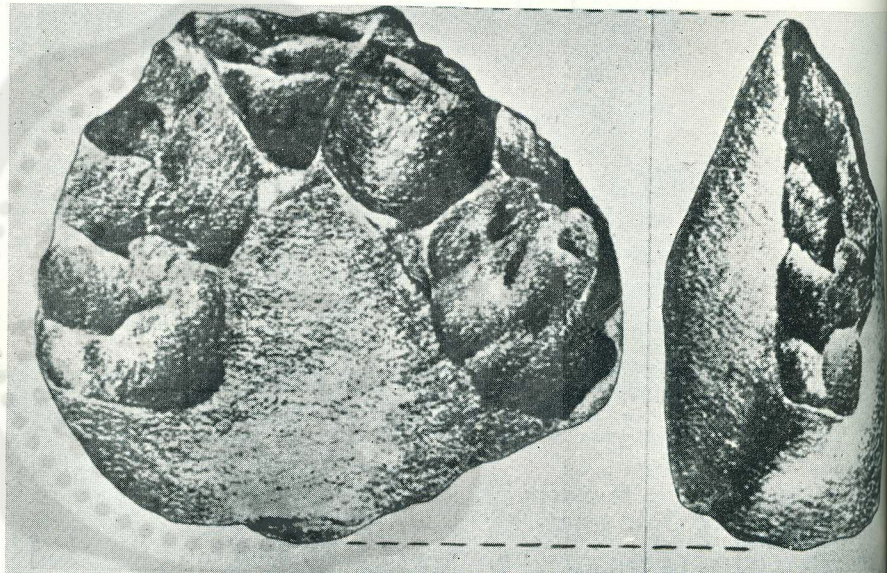
รูปที่ ๔ พวกเวดดา ในเกาะลังกา

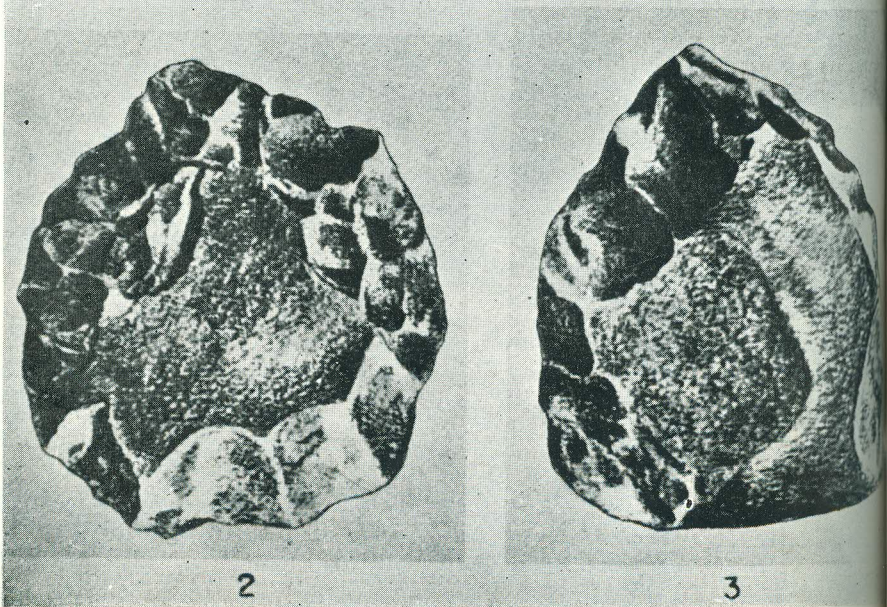
รูปที่ ๕
พวกนิกริโต

ในภาคใต้ของประเทศไทย

รูปที่ ๖
เครื่องมือหินกะเทาะ

ที่ ดร. เอช. อาร์. ฟัน เฮเกอเรน
พบที่จังหวัดกาญจนบุรี

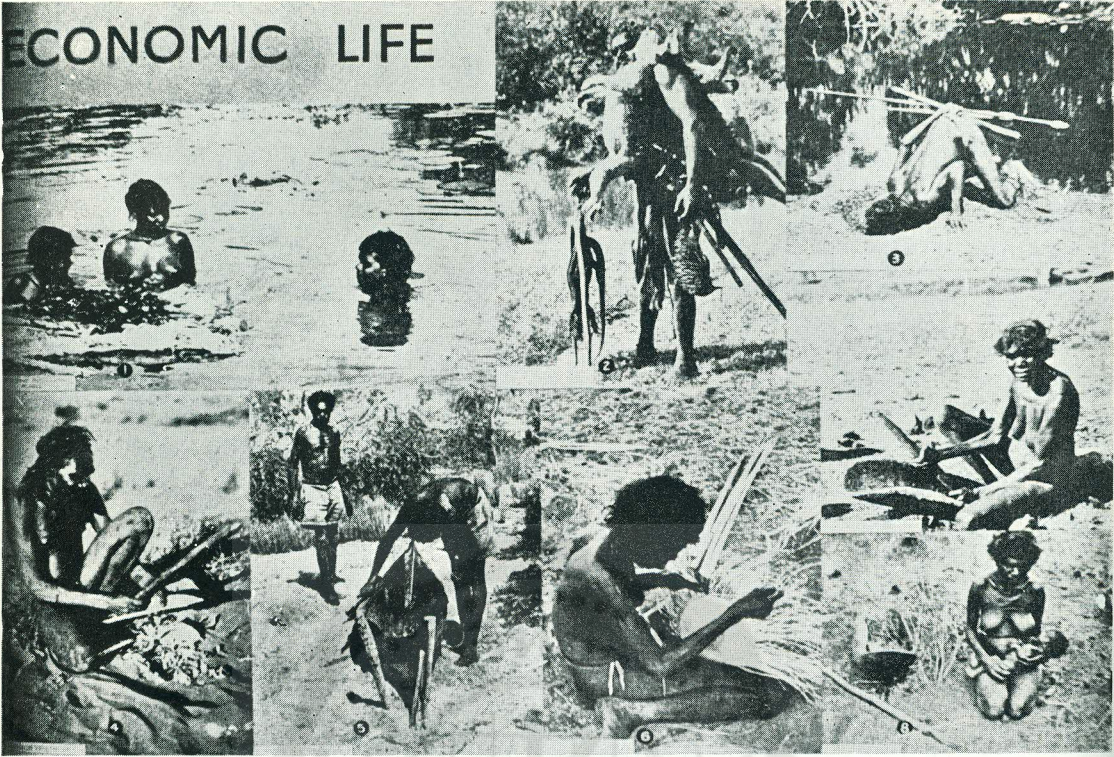
2

3

รูปที่ ๗ มนุษย์วานร พบที่เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย และที่ประเทศจีน

ECONOMIC LIFE

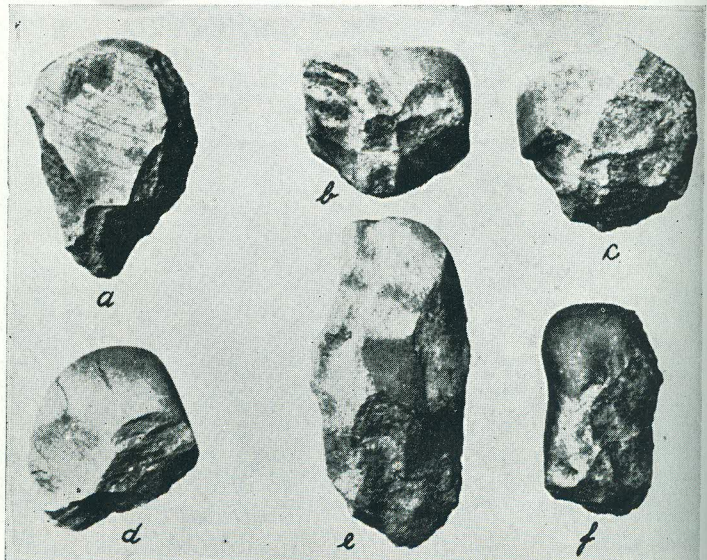

รูปที่ ๔ คนพื้นเมืองตงเดิมในทวีปออสเตรเลีย

รูปที่ ๕
เครื่องมือหินกะเทาะ
สมัยหินเก่า

พบที่จันเตและท่ามะนาว

จังหวัดกาญจนบุรี

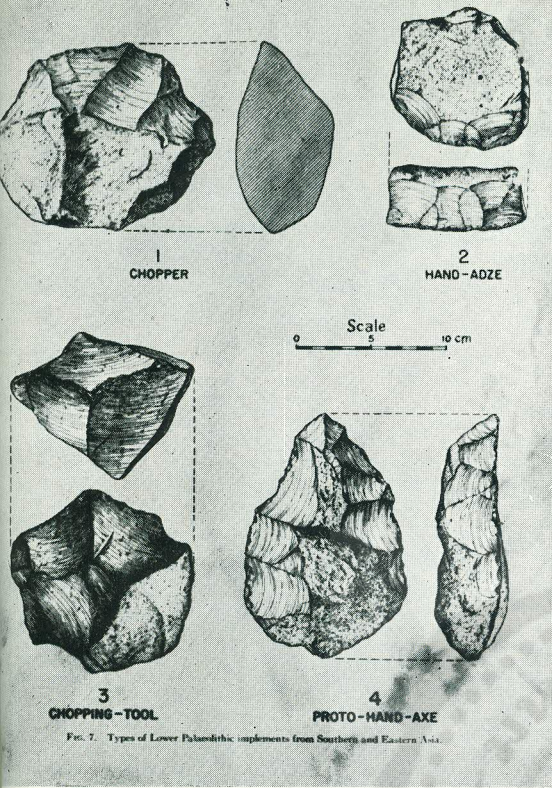
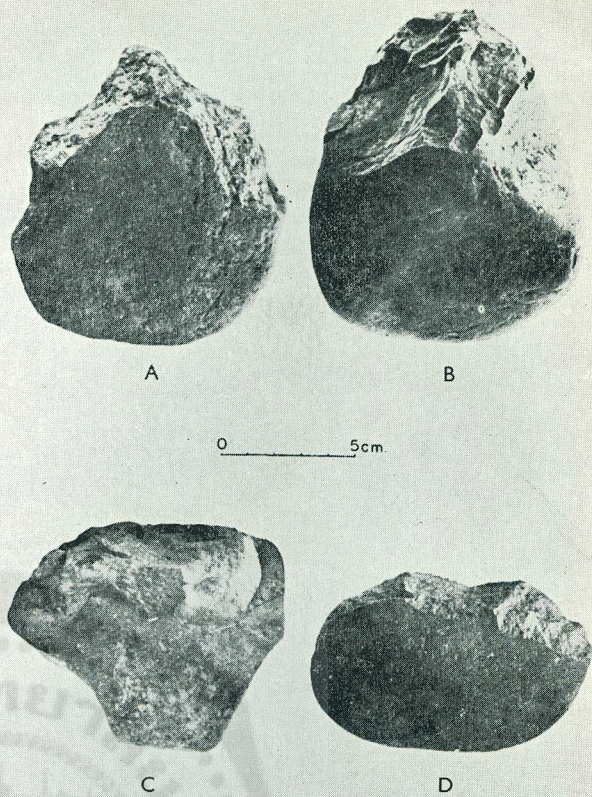

FIG. 7. Types of Lower Palaeolithic implements from Southern and Eastern Asia.

0 5cm

รูปที่ ๑๐

แบบของเครื่องมือหินกะเทาะ สมัยหินเก่า

พบที่ทวีปเอเชียภาคตะวันออกเฉียงและภาคใต้

- 1 เครื่องสับตัด
- 2 ขวานกำปั้นแบบฝั่ง
- 3 เครื่องมือสำหรับสับตัด
- 4 ขวานกำปั้นรุ่นเก่า

รูปที่ ๑๒

เครื่องมือหินกะเทาะ สมัยหินกลาง

พบที่ถ้ำจันตและถ้ำองปะ

จังหวัดกาญจนบุรี

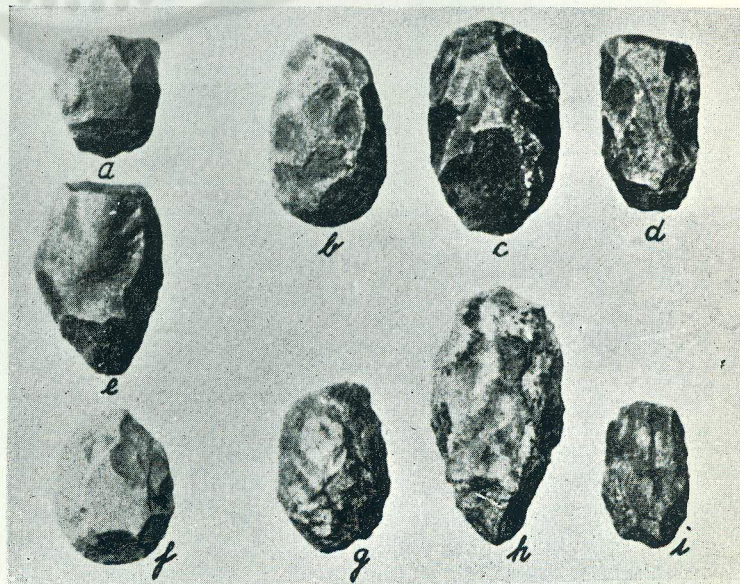
รูปที่ ๑๑

เครื่องมือหินกะเทาะ

ที่นายคาล จี. ไฮเตอร์ และข้าราชการ

กรมศิลปากรสำรวจพบ

A กลุ่มที่ ๑ B กลุ่มที่ ๒ C กลุ่มที่ ๓ D กลุ่มที่ ๔

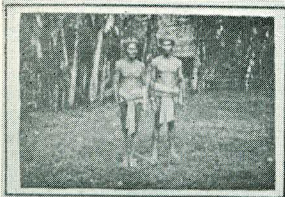

รูปที่ ๑๓

โครงกระดูกคนสมัยหินใหม่

คณะสำรวจไทย—เดนมาร์ก ชุดค้นพบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

1

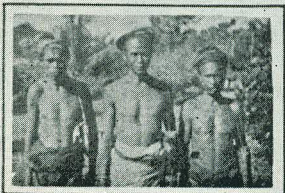
3

2^a

2^b

4

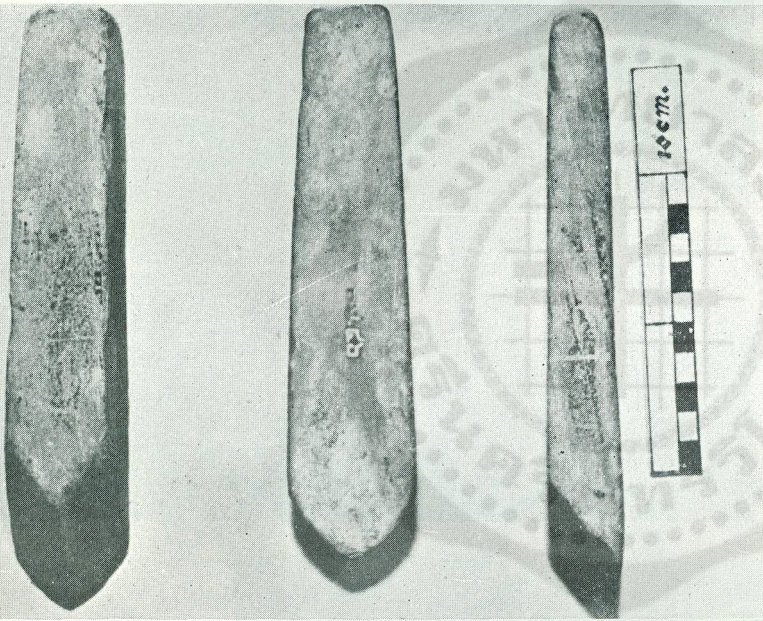
5

รูปที่ ๑๔

พวกมาเลย์รุ่นเก่า

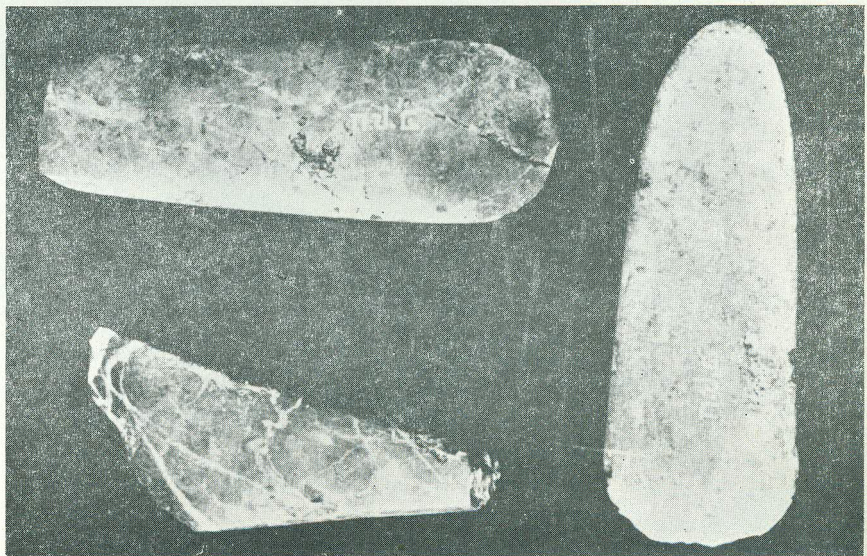
ที่เกาะชุมบาตะวันตก

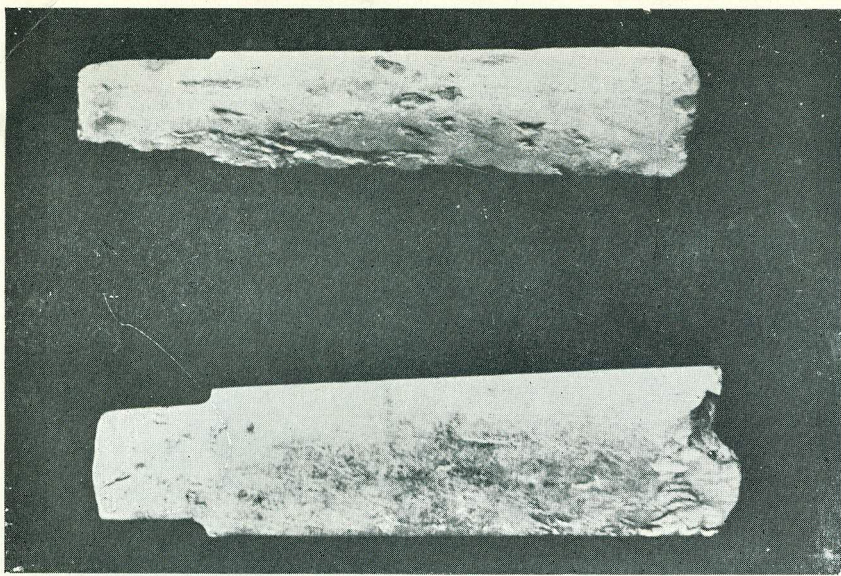
รูปที่ ๑๕
ขวานหิน
ที่พบในภาคใต้ของประเทศไทย

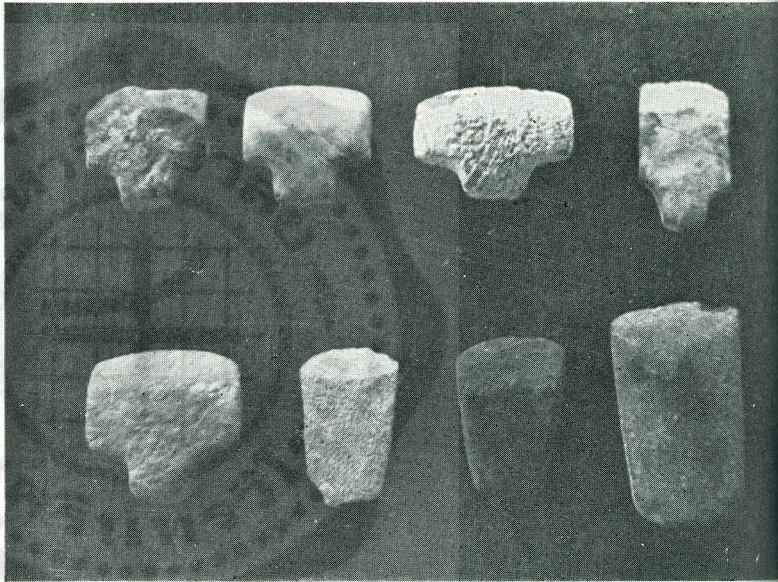
รูปที่ ๑๖
ขวานหินแบบปลาย
กล้ายจะงอยปากนก สมัยหินใหม่
พบที่ภาคใต้ของประเทศไทย

รูปที่ ๑๗
ขวานหินขัดแบบปลายมน
พบทั่วไปในประเทศไทย

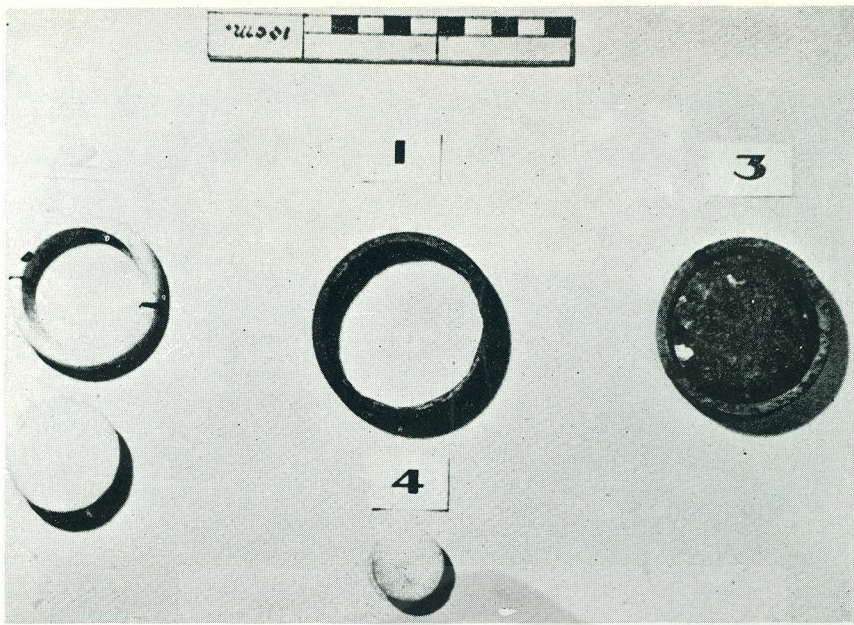
รูปที่ ๑๘
 ขวานหินขัดแบบมีบ่า
 ตัวขวานยาว สมัยหินใหม่
 พบที่จังหวัดกาญจนบุรี

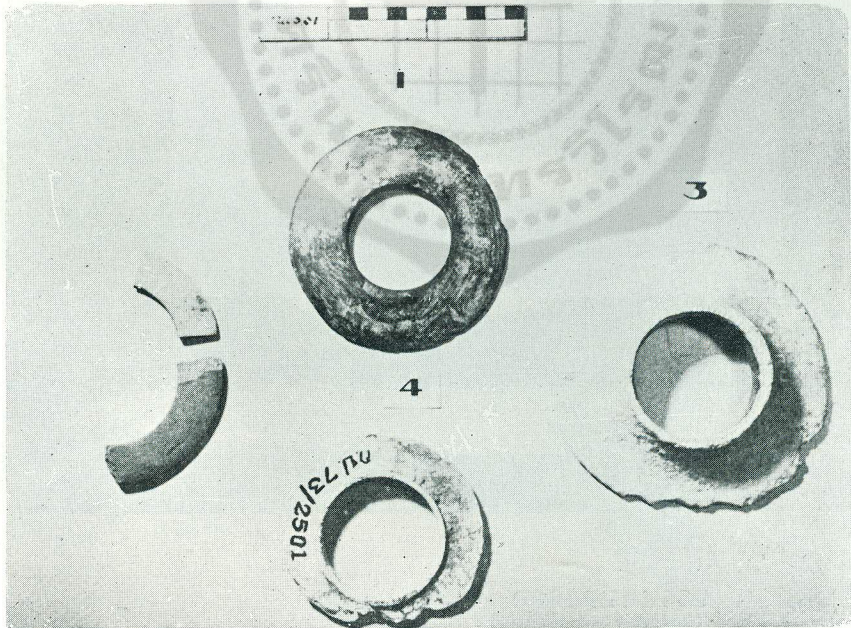
รูปที่ ๑๙
 ขวานหินขัดแบบมีบ่า
 ตัวขวานสั้นและขวานหินขัด
 ที่มีรอยฝนที่ปลาย สมัยหินใหม่
 พบที่จังหวัดพังงา

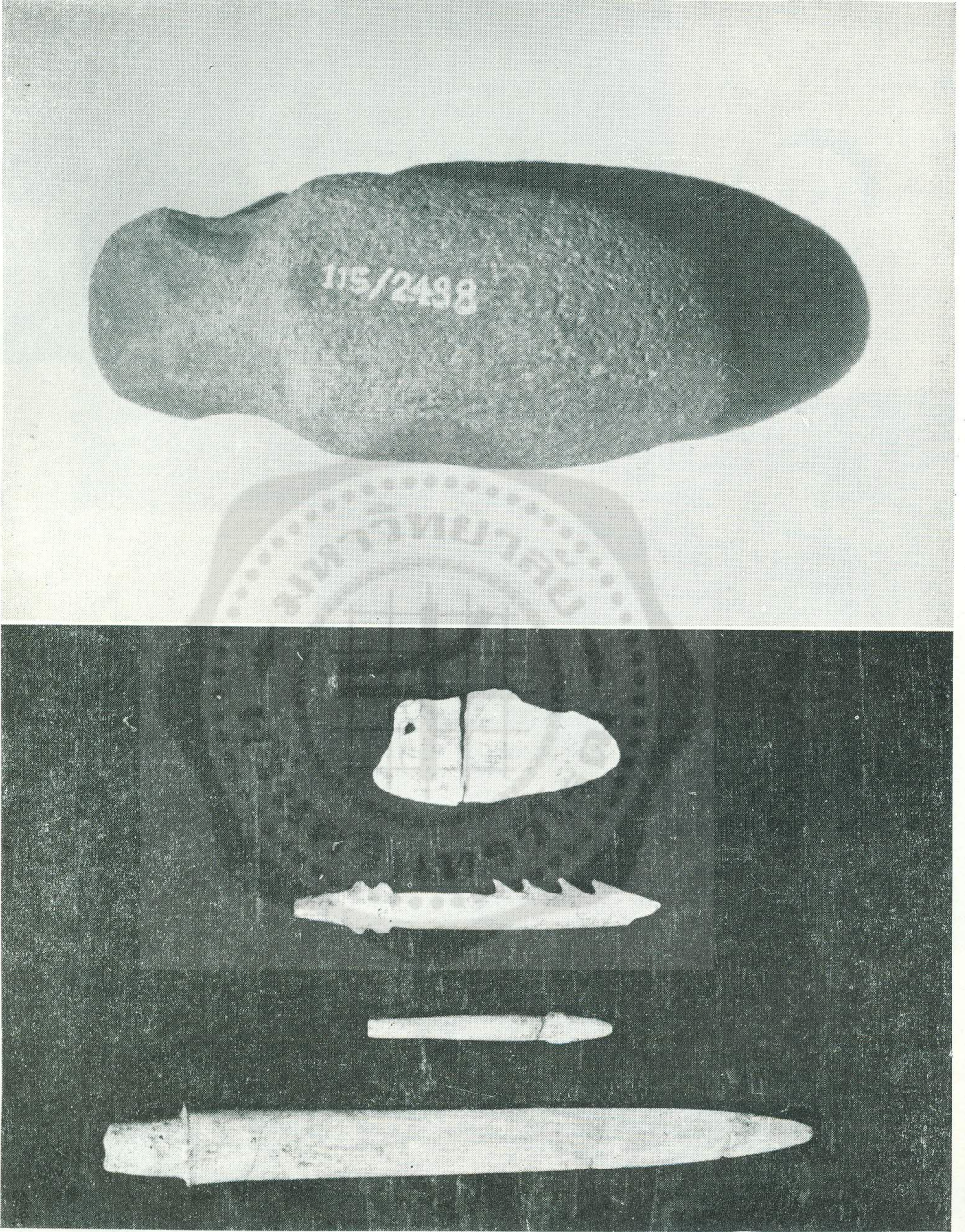
รูปที่ ๒๐
 หินทูลงผ่าเปลือกไม้
 สมัยหินใหม่
 พบที่ภาคใต้ของประเทศไทย

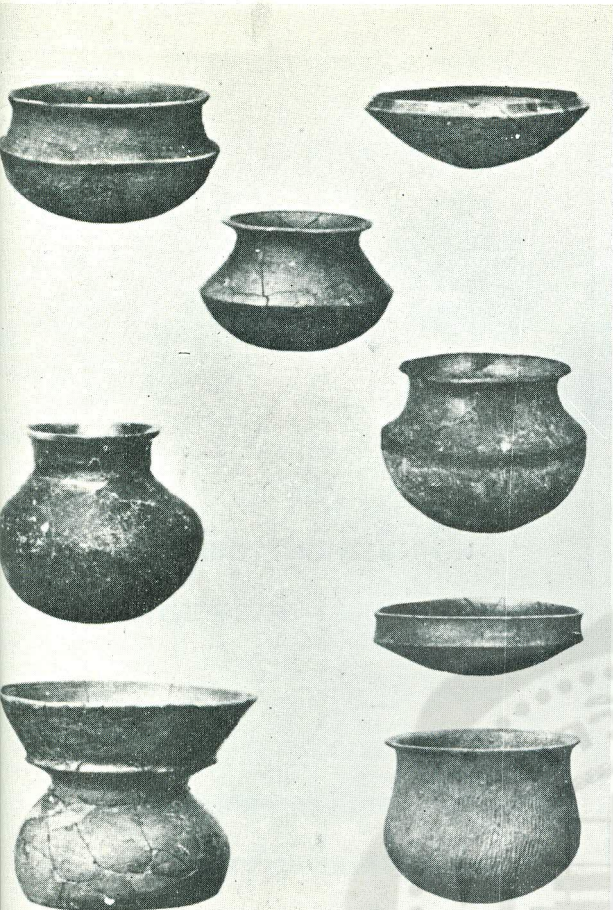
รูปที่ ๒๑
กำไลหิน
พบที่จังหวัดนครสวรรค์

รูปที่ ๒๒
กำไลหินและจักรหิน
พบที่ภาคกลางของประเทศไทย

รูปที่ ๒๓ บน ขวานหินคอกคอด พบที่จังหวัดสตูล
 ล้าง (แต่บน) ไบมีดทำจากเปลือกหอย, จมวกทำด้วยกระดูก,
 หัวลูกศรทำด้วยกระดูก, ไบหอกทำด้วยกระดูก สมัยหินใหม่
 พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

1. Nolitiske lerkar fra Ban Kao, Kanchanaburi

รูปที่ ๒๔
เครื่องปั้นดินเผา สมัยหินใหม่
พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

รูปที่ ๒๕
เครื่องปั้นดินเผา มีปุ่มที่คอ สมัยหินใหม่
พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

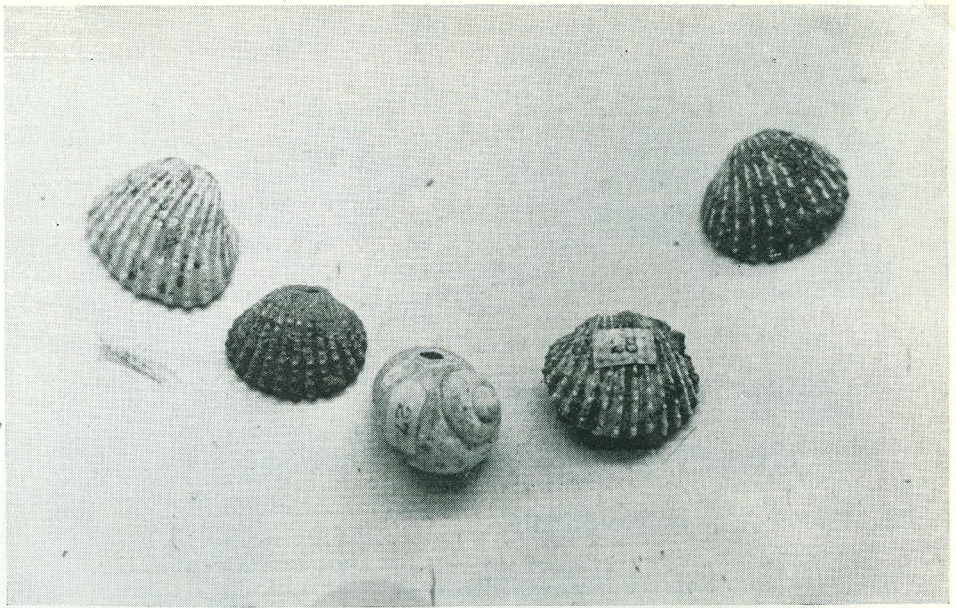

Fig. 13. Neolittiske lerkar fra Ban Kao, Kanchanaburi

รูปที่ ๒๖
 เครื่องปั้นดินเผา สมัยหินใหม่
 พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

รูปที่ ๒๗
 เครื่องปั้นดินเผา
 สมัยหินใหม่
 พบที่ถ้ำเขาสามเหลี่ยม
 จังหวัดกาญจนบุรี

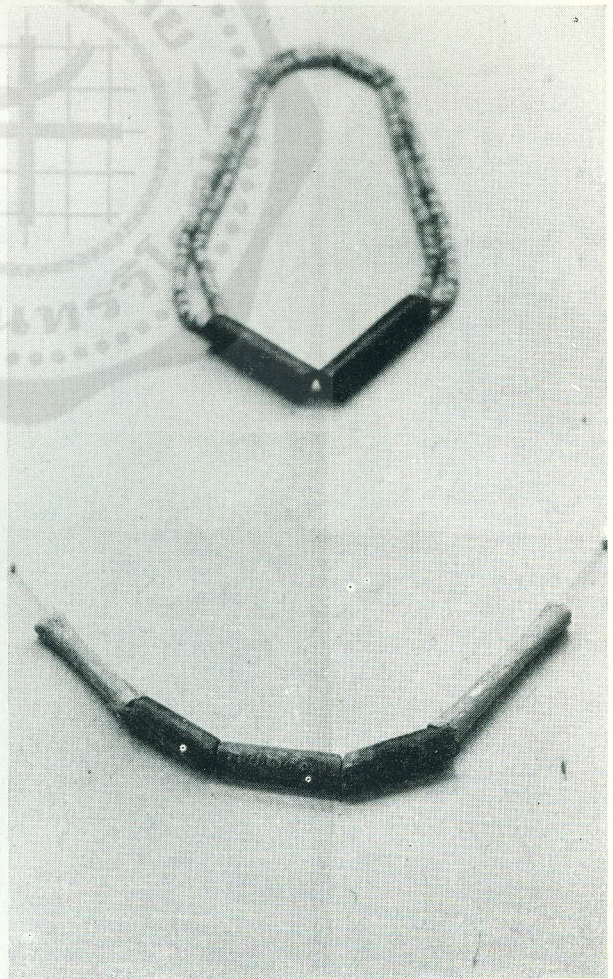
รูปที่ ๒๘

เปลือกหอยแครงและเปลือกหอยขม

เจาะรูใช้เป็นเครื่องประดับ

สมัยหินใหม่

พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

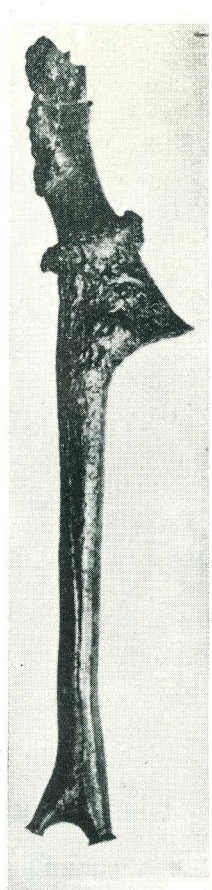
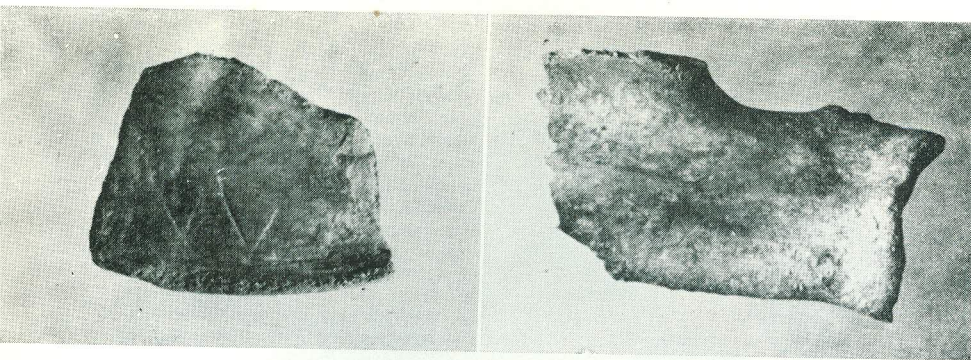

รูปที่ ๒๙

เครื่องประดับทำด้วยเปลือกหอยและหิน

พบที่จังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดนครสวรรค์ และ จังหวัดราชบุรี

รูปที่ ๓๐ ของสมัยหินใหม่

บน กระจุกกวางและเครื่องบนดินเผาที่มีรอยขีด
พบที่บ้านเก่า

ล่าง เขากวามีรอยตัดเฉียงที่ปลาย
พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

รูปที่ ๓๑

เครื่องบนดินเผา ยุคโลหะ

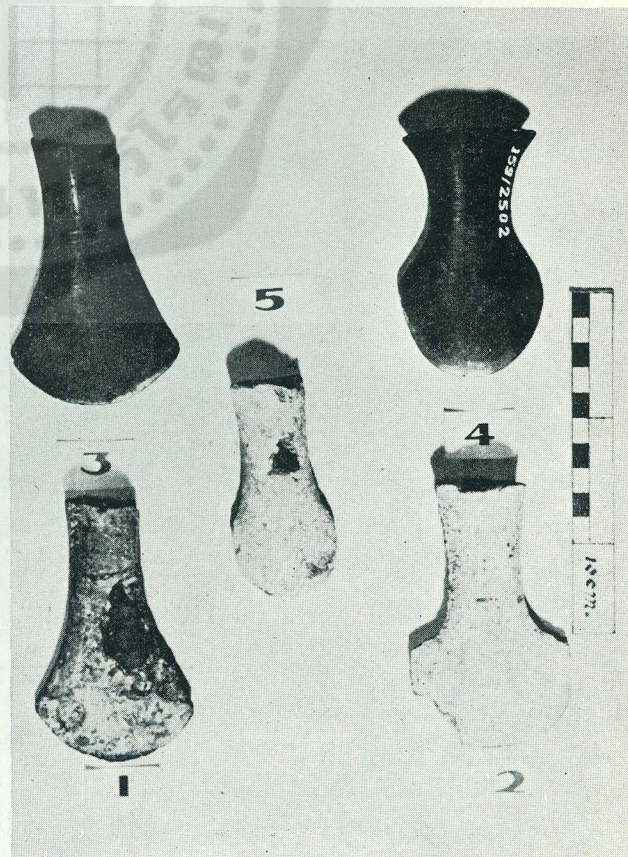
พบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

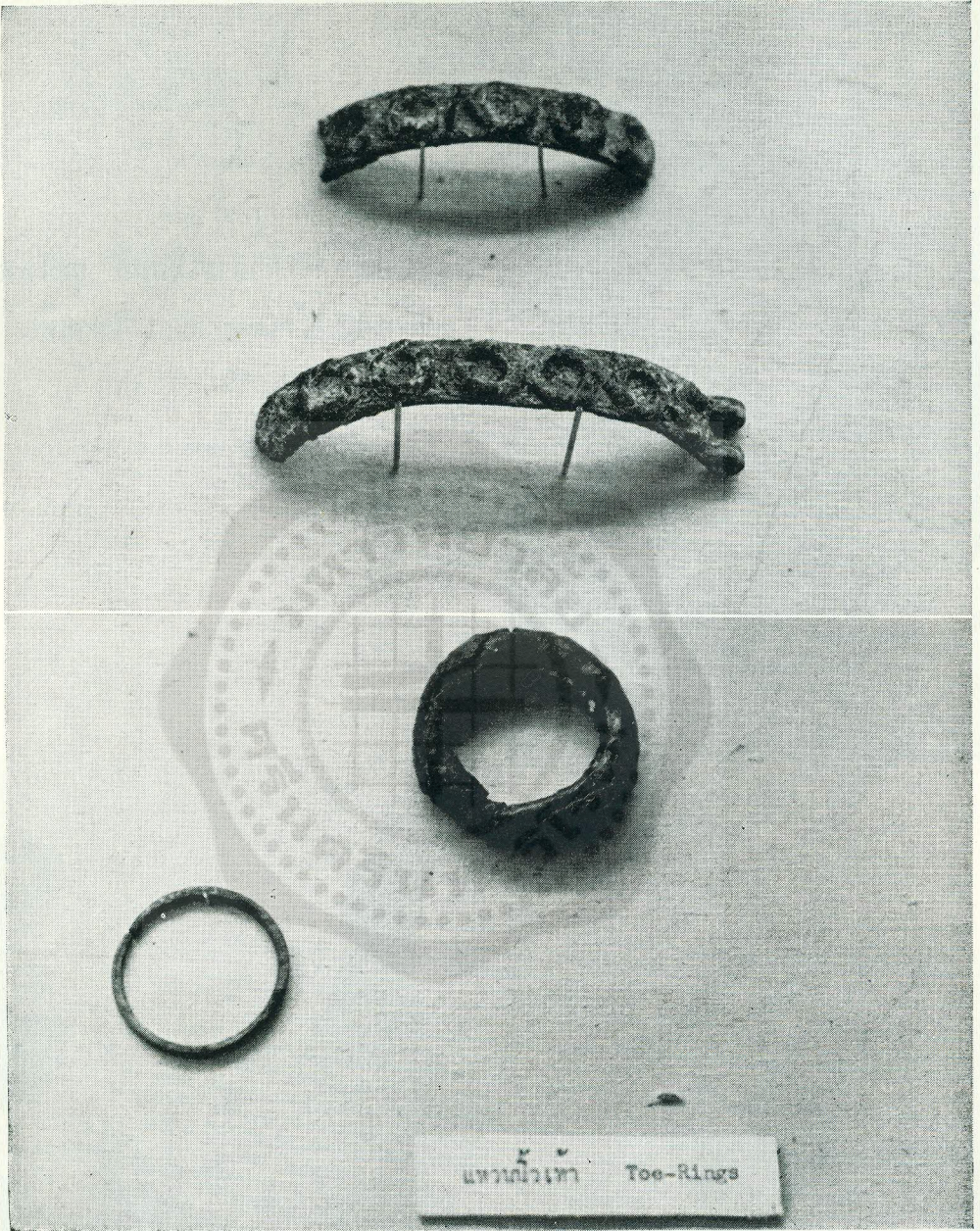

รูปที่ ๓๒
 เครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสี ยุคโลหะ
 ผลิตที่หลายน้ำกลองมโหระทึก
 วัฒนธรรมดองซอน
 พบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

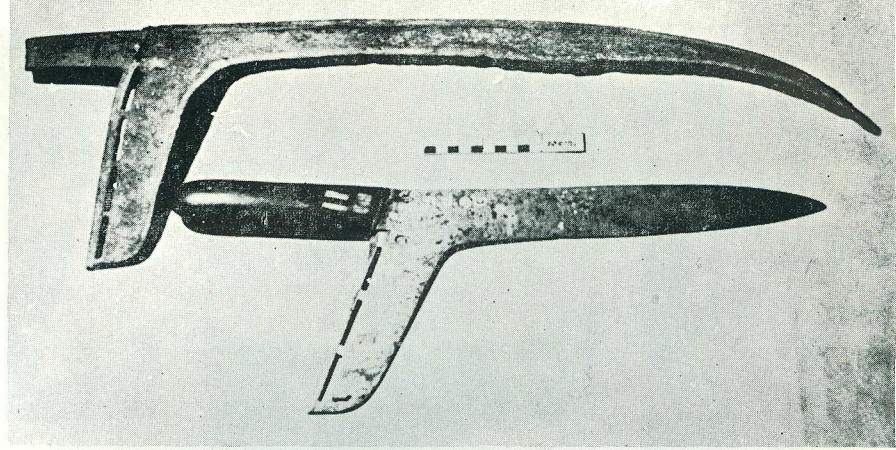
รูปที่ ๓๓
 ขวานสำริดชนิดมีบ้อง ยุคโลหะ
 พบที่ภาคเหนือของประเทศไทย

รูปที่ ๓๔
กำไลสัมฤทธิ์ และแหวนนิ้วเท้า ยุคโลหะ
พบที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี

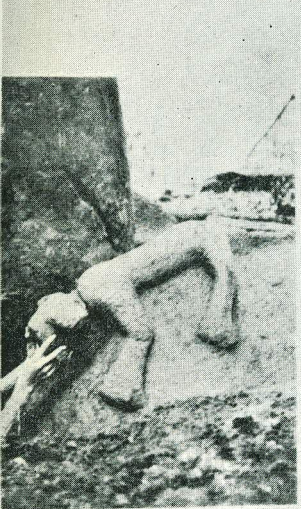
รูปที่ ๓๕
 พร้าสัมฤทธิ์ ยุคโลหะ
 พบที่จังหวัดน่าน
 และ
 จังหวัดเลย

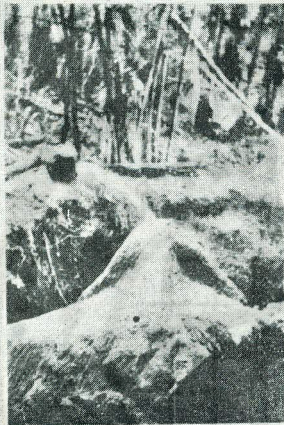
รูปที่ ๓๖
 หินต่งเป็นวงกลม
 พบที่อำเภอสูงเนิน
 จังหวัดนครราชสีมา

รูปที่ ๓๗
 ไหลหิน
 เขตลาว

3

4

รูปที่ ๓๘
ฝาหิน (โกศ) มีรูปจำหลักอยู่ที่บนฝา
พบที่ประเทศลาว

รูปที่ ๔๐
หินตั้ง
พบที่ประเทศลาว

รูปที่ ๓๕
โต๊ะหิน
พบที่ประเทศฝรั่งเศส

Fig. 1

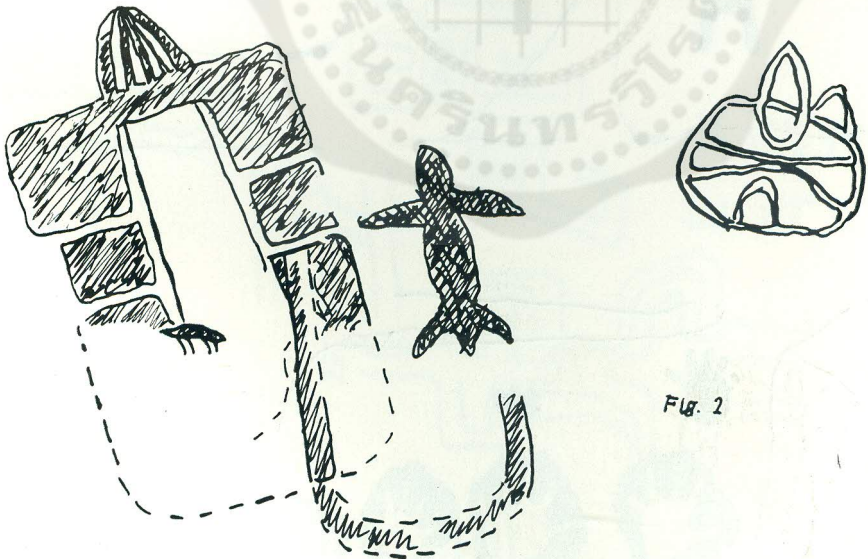
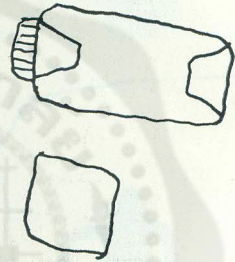
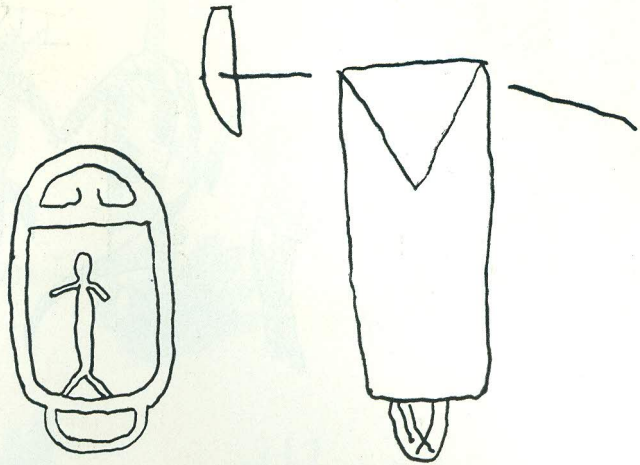

Fig. 2

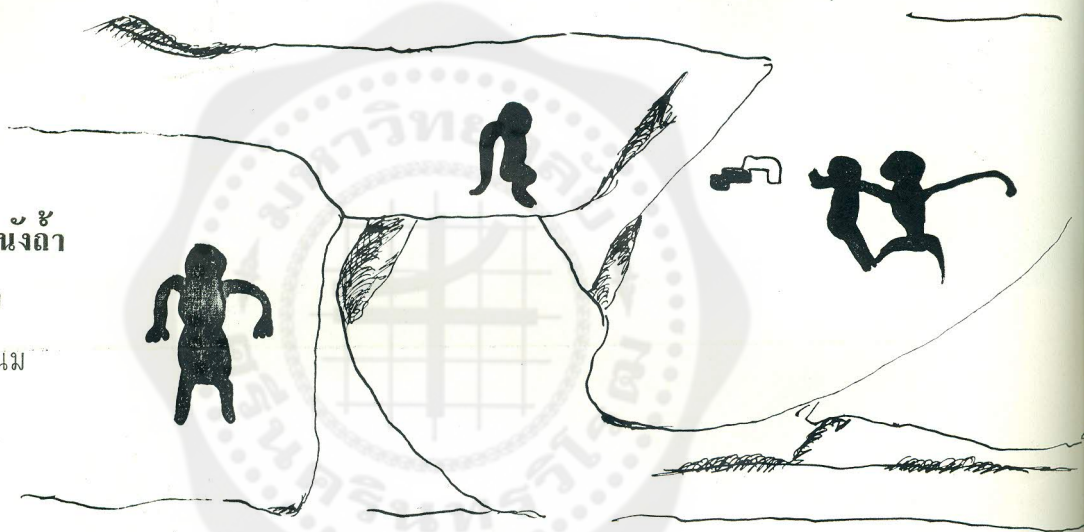
รูปที่ ๔๑
รูปเขียนสีบนผนังถ้ำ ๕ ๕
จังหวัดกาญจนบุรี

Fig 3

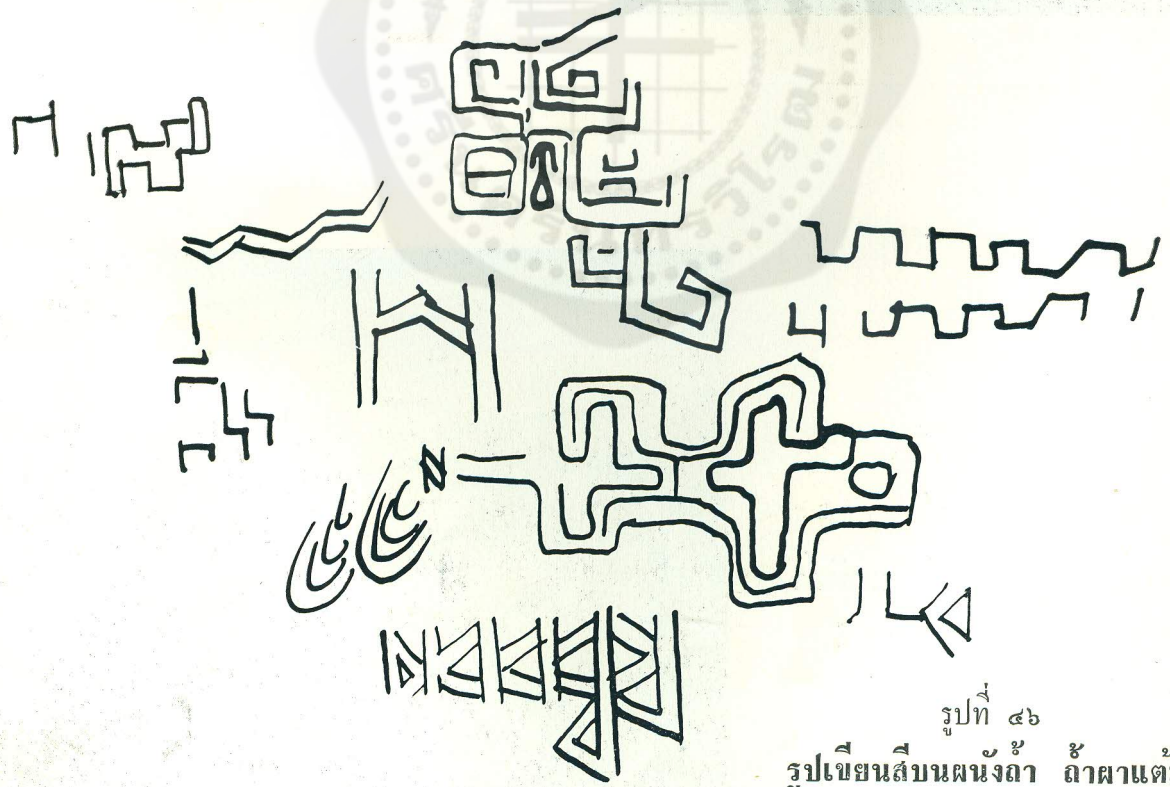
รูปที่ ๔๒
รูปเขียนสีบนผนังถ้ำ
ถ้ำรูป
จังหวัดกาญจนบุรี

รูปที่ ๔๓
รูปเขียนสีบนผนังถ้ำ
ถ้ำมอแดง
จังหวัดนครพนม

รูปที่ ๔๔
รูปเขียนสีบนผนังถ้ำ
ถ้ำมอแดง
จังหวัดนครพนม

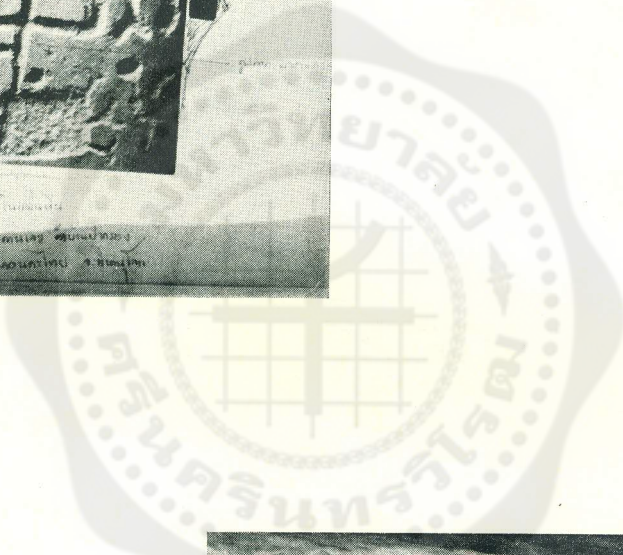
รูปที่ ๔๕
รูปเขียนสีบนผนังถ้ำ ถ้ำผาแต้ม
จังหวัดนครพนม

รูปที่ ๔๖
รูปเขียนสีบนผนังถ้ำ ถ้ำผาแต้ม
จังหวัดนครพนม

รูปที่ ๔๗
 รูปจำลองของหินที่มีรูและรอยบาก
 จังหวัดพิษณุโลก

รูปที่ ๔๘
 รูปจำลองของหินที่มีรูและรอยบาก
 จังหวัดอุดรธานี

